กรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่ อำเภอทองแสนขัน ปี ๒๕๖๙

สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน
จังหวัดอุตรดิตถ์

คำนำ

กรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ ปี พ.ศ. ๒๕๖๙ ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นเข็มทิศและกรอบแนวทางในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตรระดับพื้นที่ โดยมุ่งเน้นการบูรณาการข้อมูลพื้นฐานทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ร่วมกับการวิเคราะห์สถานการณ์ภาคการเกษตรในปัจจุบัน เพื่อให้การพัฒนาภาคการเกษตรสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริง

เนื้อหาภายในเล่มประกอบด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกในหลายมิติ อาทิ ลักษณะภูมิประเทศ แหล่งน้ำ การใช้ประโยชน์ที่ดิน สินค้าเกษตรที่สำคัญ รวมถึงผลการวิเคราะห์สถานการณ์การเกษตรเพื่อนำมาสู่การจัดทำข้อเสนอโครงการสำคัญ (Project Brief) สำหรับปี พ.ศ. ๒๕๗๐ ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญในการแก้ปัญหาและยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรในพื้นที่ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ที่สนใจ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการประสานแผนงาน โครงการ และกิจกรรมพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดต่อพี่น้องเกษตรกรต่อไป

สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

สารบัญ

หน้า

คำนำ ก

สารบัญ ข

สารบัญตาราง ง

สารบัญภาพ ฉ

บทที่ ๑ ข้อมูลสภาพทั่วไป

ข้อมูลด้านกายภาพ

๑. ที่ตั้ง อาณาเขต ขอบเขตการปกครอง ๑

๑.๑ ที่ตั้ง ขนาดพื้นที่ ๑

๑.๒ อาณาเขต ๑

๑.๓ การแบ่งเขตการปกครอง ๑

๒. ลักษณะภูมิประเทศ ๓

๒.๑ สภาพพื้นที่ภูเขา ป่าไม้ ที่ราบสูง ที่ราบลุ่ม ๓

๒.๒ สภาพพื้นที่ ความลาดชัน ๓

๒.๓ กลุ่มชุดดิน ๔

๓. ลักษณะภูมิอากาศ ๑๑

๓.๑ ฤดูกาล ๑๑

๓.๒ ปริมาณน้ำฝนและอุณหภูมิ ๑๑

๔. เส้นทางคมนาคม ๑๑

๔.๑ เส้นทางคมนาคมระหว่างตำบล ๑๑

๔.๒ ถนนหลวงเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดและอำเภอ ๑๒

๕. แหล่งน้ำและระบบชลประทาน ๑๓

๕.๑ แหล่งน้ำธรรมชาติ ๑๓

๕.๒ แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นที่สำคัญ ๑๓

๖. การใช้ประโยชน์ที่ดิน ๑๔

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

๑. ข้อมูลสินค้าเกษตรที่สำคัญ ๑๕

๒. สินค้าเอกลักษณ์ประจำถิ่น/สินค้า GI ๑๖

ข้อมูลด้านสังคม

๑. ข้อมูลเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร ๑๗

๑.๑ เกษตรกร ๑๗

๑.๒ องค์กรและสถาบันเกษตรกร ๑๙

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ ๒ การวิเคราะห์สถานการณ์การเกษตรของอำเภอ

๑. ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์พื้นที่ของอำเภอ ชนิดสินค้า ข้าว ๒๘
- ๑.๑ แหล่งน้ำหลัก ๒๘
- ๑.๒ พื้นที่เหมาะสม/ไม่เหมาะสม ๒๘
- ๑.๓ สถานการณ์ใช้เทคโนโลยีการผลิต ๓๐
- ๑.๔ ปฏิทินการเพาะปลูก ๓๑
- ๑.๕ ต้นทุนการผลิต ๓๑
- ๑.๖ สถานการณ์การตลาด/วิถีการตลาด ๓๒
- ๑.๗ เกษตรกรและองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่ ๓๓

๒. การวิเคราะห์ Supply chain ข้าว ๓๔

๓. ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์พื้นที่ของอำเภอ ชนิดสินค้า ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ๓๖
- ๑.๑ แหล่งน้ำหลัก ๓๖
- ๑.๒ พื้นที่เหมาะสม/ไม่เหมาะสม ๓๖
- ๑.๓ สถานการณ์ใช้เทคโนโลยีการผลิต ๓๘
- ๑.๔ ปฏิทินการเพาะปลูก ๓๙
- ๑.๕ ต้นทุนการผลิต ๓๙
- ๑.๖ สถานการณ์การตลาด/วิถีการตลาด ๔๐
- ๑.๗ เกษตรกรและองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่ ๔๑

๔. การวิเคราะห์ Supply chain ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ๔๒

๕. ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์พื้นที่ของอำเภอ ชนิดสินค้า มันสำปะหลังโรงงาน ๔๓
- ๑.๑ แหล่งน้ำหลัก ๔๓
- ๑.๒ พื้นที่เหมาะสม/ไม่เหมาะสม ๔๓
- ๑.๓ สถานการณ์ใช้เทคโนโลยีการผลิต ๔๕
- ๑.๔ ปฏิทินการเพาะปลูก ๔๖
- ๑.๕ ต้นทุนการผลิต ๔๖
- ๑.๖ สถานการณ์การตลาด/วิถีการตลาด ๔๗
- ๑.๗ เกษตรกรและองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่ ๔๘

๖. การวิเคราะห์ Supply chain มันสำปะหลังโรงงาน ๔๙

บทที่ ๓ บทสรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่

๑. แบบสรุปโครงการแบบย่อ (Project Brief) ของทุกโครงการ ๕๐

๒. สรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่ ๕๗

บรรณานุกรม

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๑	แสดงเขตการปกครอง	๒
๒	แสดงสรุปเขตการปกครอง	๒
๓	แสดงพื้นที่ป่าไม้	๓
๔	แสดงข้อมูลฤดูกาล	๑๑
๕	แสดงข้อมูลปริมาณน้ำฝน และอุณหภูมิเฉลี่ย ๕ ปี	๑๑
๖	แสดงข้อมูลโครงการชลประทานขนาดใหญ่ และขนาดกลาง	๑๓
๗	แสดงข้อมูลโครงการชลประทานขนาดเล็ก	๑๓
๘	แสดงข้อมูลสระเก็บน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	๑๔
๙	แสดงข้อมูลบ่อบาดาล	๑๔
๑๐	แสดงข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน	๑๔
๑๑	แสดงข้อมูลด้านพืช	๑๕
๑๒	แสดงข้อมูลด้านปศุสัตว์	๑๖
๑๓	แสดงข้อมูลด้านประมง	๑๖
๑๔	แสดงจำนวนครัวเรือน และประชากร	๑๗
๑๕	แสดงจำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอายุ	๑๗
๑๖	แสดงจำนวนลักษณะการประกอบอาชีพ	๑๘
๑๗	แสดงจำนวนลักษณะการถือครองที่ดิน	๑๘
๑๘	แสดงจำนวนประเภทเอกสารสิทธิ์	๑๘
๑๙	แสดงจำนวนและสมาชิกสถาบันเกษตรกร	๑๙
๒๐	แสดงจำนวนผลิตภัณฑ์ที่ลงทะเบียน OTOP จำแนกตามผลิตภัณฑ์	๒๐
๒๑	แสดงข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๒๐
๒๒	แสดงข้อมูลกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มยุวเกษตรกร และกลุ่มส่งเสริมอาชีพ	๒๒
๒๓	แสดงข้อมูลกลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์	๒๒
๒๔	แสดงจำนวนแหล่ง/ศูนย์เรียนรู้และบริการด้านการเกษตร	๒๓
๒๕	แสดงจำนวนอาสาสมัครเกษตร	๒๓
๒๖	แสดงข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน	๒๔
๒๗	แสดงข้อมูลศูนย์หลักและศูนย์เครือข่ายของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร	๒๔

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๒๘	แสดงข้อมูลกลุ่มแปลงใหญ่	๒๖
๒๙	แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกข้าว	๒๘
๓๐	แสดงครัวเรือนเกษตรกร พื้นที่ปลูก และผลผลิตข้าว	๒๙
๓๑	แสดงพื้นที่ปลูกข้าว ตามระดับชั้นความเหมาะสม	๒๙
๓๒	แสดงต้นทุนการผลิต	๓๑
๓๓	แสดงเกษตรต้นแบบของสินค้าในพื้นที่	๓๓
๓๔	แสดงองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่	๓๓
๓๕	แสดงการวิเคราะห์ Supply chain ของสินค้า ข้าว อำเภอทองแสนขัน	๓๔
๓๖	แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	๓๖
๓๗	แสดงครัวเรือนเกษตรกร พื้นที่ปลูก และผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	๓๗
๓๘	แสดงพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตามระดับชั้นความเหมาะสม	๓๘
๓๙	แสดงต้นทุนการผลิต	๓๙
๔๐	แสดงเกษตรต้นแบบของสินค้าในพื้นที่	๔๑
๔๑	แสดงองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่	๔๑
๔๒	แสดงการวิเคราะห์ Supply chain ของสินค้า ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อำเภอทองแสนขัน	๔๒
๔๓	แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกมันสำปะหลัง	๔๓
๔๔	แสดงครัวเรือนเกษตรกร พื้นที่ปลูก และผลผลิตมันสำปะหลัง	๔๔
๔๕	แสดงพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง ตามระดับชั้นความเหมาะสม	๔๕
๔๖	แสดงต้นทุนการผลิต	๔๖
๔๗	แสดงเกษตรต้นแบบของสินค้าในพื้นที่	๔๘
๔๘	แสดงองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่	๔๘
๔๙	แสดงการวิเคราะห์ Supply chain ของสินค้า มันสำปะหลัง อำเภอทองแสนขัน	๔๙
๕๐	แสดงแบบสรุปโครงการแบบย่อ (Project Brief)	๕๑
๕๑	แสดงสรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่	๕๘

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๑	แผนที่แสดงอาณาเขตติดต่ออำเภอ	๑
๒	แผนที่แสดงพื้นที่ป่าไม้อำเภอ	๓
๓	แผนที่แสดงความลาดชันอำเภอ	๔
๔	แผนที่แสดงกลุ่มชุดดินอำเภอ	๑๐
๕	แผนที่แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอ	๑๕
๖	แผนที่แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกข้าว	๒๘
๗	แผนที่แสดงพื้นที่ปลูกข้าว (พื้นที่ปลูกจริง)	๒๙
๘	แผนที่แสดงพื้นที่ปลูกข้าว ตามระดับชั้นความเหมาะสม	๓๐
๙	แสดงปฏิทินการเพาะปลูก	๓๑
๑๐	แสดงวิถีการตลาดอำเภอ	๓๒
๑๑	แผนที่แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	๓๖
๑๒	แผนที่แสดงพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (พื้นที่ปลูกจริง)	๓๗
๑๓	แผนที่แสดงพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตามระดับชั้นความเหมาะสม	๓๘
๑๔	แสดงปฏิทินการเพาะปลูก	๓๙
๑๕	แสดงวิถีการตลาดอำเภอ	๔๐
๑๖	แผนที่แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกมันสำปะหลัง	๔๓
๑๗	แผนที่แสดงพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง (พื้นที่ปลูกจริง)	๔๔
๑๘	แผนที่แสดงพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง ตามระดับชั้นความเหมาะสม	๔๕
๑๙	แสดงปฏิทินการเพาะปลูก	๔๖
๒๐	แสดงวิถีการตลาดอำเภอ	๔๗

บทที่ ๑
ข้อมูลสภาพทั่วไป

ข้อมูลด้ายกายภาพ

๑. ที่ตั้ง อาณาเขต ขอบเขตการปกครอง

๑.๑ ที่ตั้ง ขนาดพื้นที่

ที่ว่าการอำเภอทองแสนขัน ตั้งอยู่ที่หมู่ ๙ ตำบลบ่อทอง อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ ระหว่างเส้นรุ้งที่ ๖ องศา ๗ ลิปดาเหนือ ถึง ๖ องศา ๔๐ ลิปดาเหนือและเส้นแวงที่ ๑๙ องศา ๒๒ ลิปดาตะวันออก ถึง ๑๙ องศา ๓๗ ลิปดาตะวันออก อยู่ห่างจากจังหวัดอุตรดิตถ์ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ ๓๔ กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ ๘๐๓ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๕๐๑,๘๗๕ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔.๖๒ ของพื้นที่จังหวัดอุตรดิตถ์

๑.๒ อาณาเขต

อำเภอทองแสนขัน มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอและจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอเมืองอุตรดิตถ์ และอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอวัดโบสถ์ และอำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก
- ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์

ภาพที่ ๑ แผนที่แสดงอาณาเขตติดต่ออำเภอ
(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์, พ.ศ. ๒๕๖๙)

๑.๓ การแบ่งเขตการปกครอง

การบริหารราชการ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่

- การบริหารราชการส่วนภูมิภาค แบ่งเขตปกครองออกเป็น ๑ อำเภอ แบ่งเป็นจำนวน ๑ เทศบาล ๔ อบต. ๔ ตำบล ๔๙ หมู่บ้าน

- การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น แบ่งเขตการปกครองออกเป็น เทศบาลตำบล จำนวน ๑ แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน ๔ แห่ง

ตารางที่ ๑ แสดงเขตการปกครอง

ตำบล / หมู่ที่	ตำบลบ่อทอง	ตำบลผักขวง	ตำบลป่าคาย	ตำบลน้ำพี้
๑	บ้านแสนขัน	บ้านน้ำหมีใหญ่	บ้านวังปรากฏ	บ้านน้ำพี้
๒	บ้านแสนขัน	บ้านผักขวง	บ้านวังปรากฏ	บ้านน้ำพี้
๓	บ้านท่าช้าง	บ้านวังโป่ง	บ้านป่าคาย	บ้านน้ำพี้
๔	บ้านน้ำลอก	บ้านวังโป่ง	บ้านป่าคาย	บ้านน้ำพี้
๕	บ้านปางหมิ่น	บ้านน้ำหมีน้อย	บ้านนาลับแลง	บ้านห้วยปลาดุก
๖	บ้านปางค้อ	บ้านร้องลึก	บ้านไร่ห้วยพี้	บ้านหนองหิน
๗	บ้านแพะ	บ้านปางวุ้น	บ้านหนองกอก	บ้านป่าไม้เนินสะอาด
๘	บ้านวังเบน	บ้านวังตะเคียน	บ้านเนินหินแดง	บ้านห้วยสัก
๙	บ้านบ่อทอง	บ้านโคกงาม	บ้านวังปรากฏ	บ้านน้ำพี้
๑๐	บ้านเนินชัย	บ้านเขาสัก	-	-
๑๑	บ้านถ้ำดิน	บ้านน้ำหมีใหม่	-	-
๑๒	บ้านแสนขัน	บ้านบุ่งประชานิมิตร	-	-
๑๓	บ้านน้ำลอก	บ้านใหญ่เจริญ	-	-
๑๔	บ้านแสนขัน	บ้านเนินทอง	-	-
๑๕	บ้านแสนขัน	บ้านโคกงาม	-	-
๑๖	-	บ้านปางวุ้นพัฒนา	-	-

ที่มา : ที่ว่าการอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์, พ.ศ. ๒๕๖๙

ตารางที่ ๒ แสดงสรุปเขตการปกครอง

ตำบล	**เนื้อที่ทั้งหมด (ไร่)**	**อบต**	**เทศบาลตำบล**	**จำนวนหมู่บ้าน**	**จำนวนบ้าน (ครัวเรือน)**
บ่อทอง	๒๓๐,๔๖๗.๐๐	๑	๑	๑๕	๔,๔๘๓
ผักขวง	๙๘,๕๘๗.๒๐	๑	-	๑๖	๒,๙๐๔
ป่าคาย	๖๘,๒๑๑.๑๐	๑	-	๙	๒,๒๔๓
น้ำพี้	๖๒,๒๖๖.๑๐	๑	-	๙	๒,๑๕๖
รวม	**๔๕๙,๕๓๑.๔๐**	**๔**	**๑**	**๔๙**	**๑๑,๗๘๖**

ที่มา : ๑: https://agri-map-online.moac.go.th, พ.ศ. ๒๕๖๙

๒: สำนักทะเบียนอำเภอทองแสนขัน, พ.ศ. ๒๕๖๙

๓: สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทองแสนขัน, พ.ศ. ๒๕๖๙

๒. ลักษณะภูมิประเทศ

๒.๑ สภาพพื้นทีภูเขา ป่าไม้ ที่ราบสูง ที่ราบลุ่ม

อำเภอทองแสนขัน มีสภาพพื้นที่เป็นป่าสงวนแห่งชาติครอบคลุมพื้นที่ทุกตำบล ได้แก่ ป่าเขาใหญ่ ป่าเขากระทิง ป่าคลองตรอนฝั่งขวา ป่าคลองตรอนฝั่งซ้าย ซึ่งอยู่โดยรอบและตอนกลางของอำเภอทองแสนขัน ป่าไม้เหล่านี้ประกอบด้วยไม้หลากชนิด เช่น ไม้สัก ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้มะค่าโมง ไม้ตะเคียน ไม้ยาง ไม้พลวง ไม้กระบาก ไม้พะยอม ไม้อีแรด ไม้เหี้ยน ไม้ตีนนก ไม้กก และไม้ตะคล้อ เป็นต้น

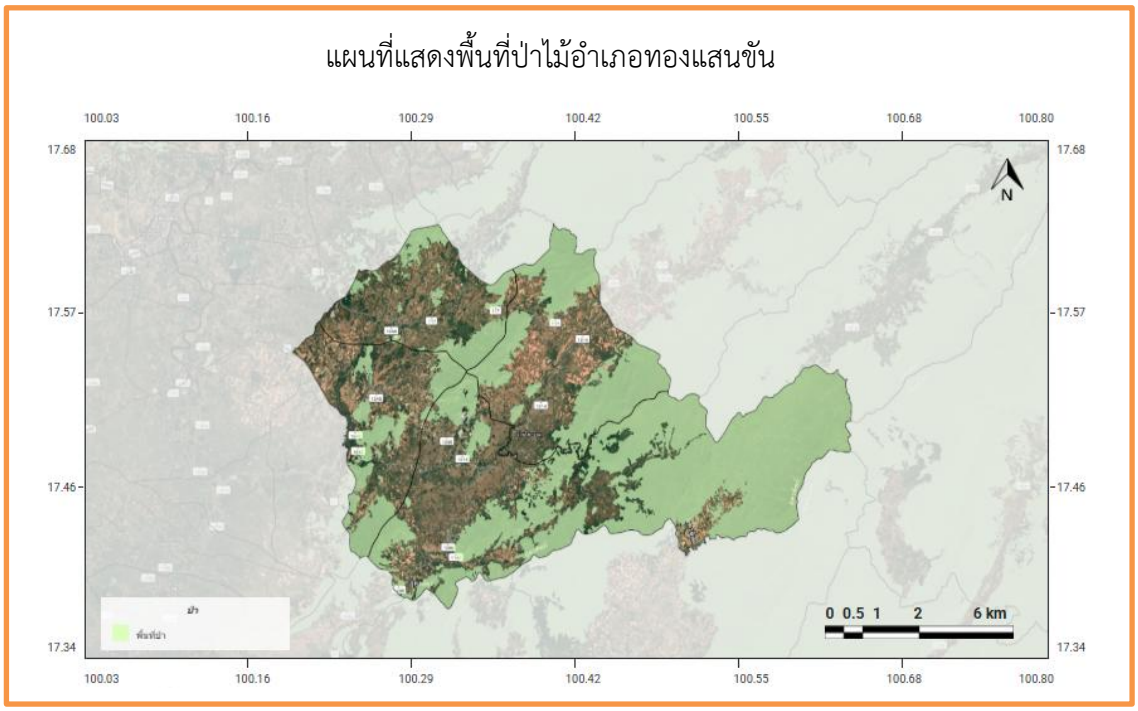

ภาพที่ ๒ แผนที่แสดงพื้นที่ป่าไม้อำเภอทองแสนขัน

(ที่มา : http://agri-map-online.moac.go.th, พ.ศ. ๒๕๖๙)

ตารางที่ ๓ แสดงพื้นที่ป่าไม้

ตำบล	พื้นที่ทั้งหมด	พื้นที่ป่าไม้ (ไร่)	คิดเป็นร้อยละ
บ่อทอง	๒๓๐,๔๖๗.๐๐	๑๕๐,๑๐๐.๐๐	๖๕.๑๓
ผักขวง	๙๘,๕๘๗.๒๐	๔๕,๔๑๙.๑๐	๔๖.๐๗
ป่าคาย	๖๘,๒๑๑.๑๐	๒๐,๓๒๐.๗๐	๒๙.๗๙
น้ำพี้	๖๒,๒๖๖.๑๐	๑๔,๔๔๓.๔๐	๒๓.๒๐
รวม	๔๕๙,๕๓๑.๔๐	๒๓๐,๒๘๓.๒๐	๕๐.๑๑

ที่มา : http://agri-map-online.moac.go.th, พ.ศ. ๒๕๖๙

๒.๒ สภาพพื้นที่ ความลาดชัน

อำเภอทองแสนขัน มีลักษณะภูมิประเทศผสมผสาน โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มบริเวณลำน้ำสาขา สลับกับ ที่ราบเชิงเขา ตะพักลำน้ำระดับกลางถึงสูง และพื้นที่ลูกคลื่นลอนชัน มีความลาดเอียงทางด้านทิศใต้และทิศตะวันตกเฉียงใต้ โดยมีภูเขาน้อยใหญ่ความสูงเฉลี่ยประมาณ ๒๐๐ - ๙๐๐ ฟุต จากระดับน้ำทะเล (ความลาดชันช่วง ๒-๒๐%) โดยเฉพาะบริเวณที่ต่อเนื่องจากที่ราบลุ่มแม่น้ำ ซึ่งเหมาะแก่การทำนา พืชไร่ และไม้ผล

แผนที่แสดงความลาดชันของอำเภอทองแสนขัน

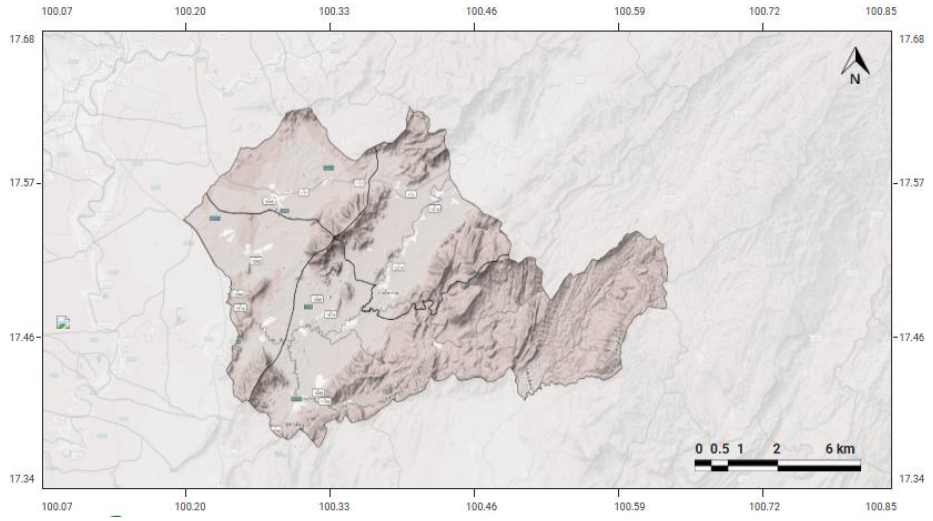

ภาพที่ ๓ แผนที่แสดงความลาดชันอำเภอ

(ที่มา : http://agri-map-online.moac.go.th, พ.ศ. ๒๕๖๙)

๒.๓ กลุ่มชุดดิน

ดินในอำเภอทองแสนขัน มีกลุ่มชุดดิน จำนวน ๑๖ กลุ่มชุดดิน ดังนี้

๑. กลุ่มชุดดินที่ ๕

ลักษณะโดยทั่วไป : เนื้อดินเป็นพวกดินเหนียว ดินบนมีสีเทาแก่ น้ำตาลปนเทา ดินล่างมีสีเทาอ่อนหรือสีเทา มีจุดประสีน้ำตาลแก่และน้ำตาลปนเหลือง ตลอดชั้นดินมักพบก้อนสารเคมีเหล็กและแมงกานีสปะปนอยู่ในพื้นที่ปลูกของไม้ผลแต่ละชนิดชั้นดินลึก ดินกลุ่มดินนี้เกิดจากพวกตะกอนลำน้ำ และเป็นดินลึก มีการระบายน้ำเลว พบในพื้นที่ราบเรียบตามลานตะพักลำน้ำค่อนข้างใหม่ และลานตะพักลำน้ำระดับต่ำน้ำแช่ขังลึกน้อยกว่า ๓๐ ซม. นาน ๓ - ๕ เดือน ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติค่อนข้างต่ำถึงปานกลาง pH ๕.๕ - ๖.๕ แต่ถ้าดินมีก้อนปูนปะปนในดินชั้นล่าง ดินชั้นนี้จะมีปฏิกิริยาเป็นด่างอ่อน pH ๗.๕-๘.๐ ได้แก่ ชุดดินหางดง และ พาน

ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : ในฤดูฝนน้ำแช่ขังนาน ๓ - ๕ เดือน ดินมีการระบายน้ำเลว

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : เมื่อพิจารณาถึงสภาพพื้นที่ลักษณะเนื้อดินและการระบายน้ำของดิน กลุ่มชุดดินที่ ๕ มีความเหมาะสมที่จะใช้ทำนามากกว่าปลูกพืชไร่ ไม้ผล และพืชผัก ซึ่งเกษตรกรได้ใช้ประโยชน์ในการทำนาอยู่แล้วในช่วงฤดูฝน อย่างไรก็ตามกลุ่มชุดดินที่ ๕ ยังสามารถปลูกพืชไร่และพืชผักต่างๆ ได้เป็นอย่างดีในช่วงฤดูแล้งหรือหลังการเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว และปฏิบัติกันมากในภาคเหนือของประเทศไทย

๒. กลุ่มชุดดินที่ ๗

ลักษณะโดยทั่วไป : เนื้อดินเป็นพวกดินเหนียว มีสีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลปนเทา พบจุดประสีน้ำตาลสีแดงปนเหลือง สีน้ำตาลปนแดงหรือสีแดงปะปนตลอดชั้นดิน กลุ่มดินนี้เกิดจากพวกตะกอนลำน้ำ เป็นดินลึก มีการระบายน้ำค่อนข้างเลว พบตามพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ ฤดูฝนขังน้ำลึก ๓๐ - ๕๐ ซม. นาน ๓ – ๔ เดือน ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติปานกลาง pH ๖.๐ - ๗.๐ ได้แก่ ชุดดินนครปฐม ผักกาด เดิมบาง อุตรดิตถ์

ท่าตูม สุโขทัย พิจิตร ปัจจุบันบริเวณส่วนใหญ่ใช้ทำนาถ้าหากมีการชลประทานและการจัดการที่ดี สามารถทำนาได้ ๒ ครั้ง ให้ผลผลิตค่อนข้างสูง

ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : ฤดูฝนมีน้ำแช่ขังนาน ๓ - ๕ เดือน

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : เมื่อพิจารณาถึงสภาพพื้นที่ลักษณะเนื้อดินและการระบายน้ำของดิน กลุ่มชุดดินที่ ๗ มีความเหมาะสมในการทำนามากกว่าปลูกไร่ ไม้ผล และพืชผัก ซึ่งเกษตรกรได้ใช้ทำนาอยู่แล้วในช่วงฤดูฝน อย่างไรก็ตามกลุ่มชุดดินนี้ยังสามารถปลูกพืชไร่และพืชผักต่างๆได้ ในช่วงฤดูแล้งถ้ามีแหล่งน้ำธรรมชาติหรือแหล่งน้ำชลประทานช่วยเสริม

๓. กลุ่มชุดดินที่ ๑๕

ลักษณะโดยทั่วไป: หน่วยที่ดินนี้เป็นกลุ่มชุดดินที่มีเนื้อดินเป็นพวกดินร่วนเหนียวหรือดินร่วนเหนียวปนทรายแป้งดินบนมีสีน้ำตาลปนเทาดินล่างสีน้ำตาลหรือสีเทาปนชมพูพบจุดประสีเหลืองหรือสีน้ำตาลปนเหลืองตลอดชั้นดิน ในดินชั้นล่างมักพบก้อนสารเคมีสะสมพวกเหล็กและแมงกานีส กลุ่มชุดดินนี้เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำน้ำ พบบริเวณพื้นที่ราบเรียบหรือค่อนข้างราบเรียบ เป็นดินลึกมาก มีการระบายน้ำค่อนข้างเลว ดินมีความสมบูรณ์ตามธรรมชาติค่อนข้างต่ำถึงปานกลางปฏิกิริยาดินเป็นกรดปานกลางถึงเป็นกลาง มีค่าความเป็นกรดเป็นด่างประมาณ ๖.๐ - ๗.๕ ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวส่วนใหญ่ใช้ทำนา ในฤดูแล้งบริเวณใกล้แหล่งน้ำใช้ปลูกพืชผักต่างๆ หรือพืชไร่บางชนิด ถ้ามีระบบชลประทานใช้ทำนาได้ ๒ ครั้ง ในรอบปี ตัวอย่างชุดดินที่อยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่ ชุดดินแม่สาย ชุดดินน่าน ชุดดินหล่มสัก ชุดดินแม่ทะ ชุดดินเฉลียงลับ ชุดดินลับแล

ปัญหาสำคัญในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : โดยทั่วไปไม่มี แม้บางแห่งดินมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำแต่พอปรับปรุงได้ไม่ยาก

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : เมื่อพิจารณาถึงสภาพพื้นที่ลักษณะเนื้อดินและการระบายน้ำของดิน กลุ่มชุดดินที่ ๑๕ มีความเหมาะสมในการทำนามากกว่าการปลูกพืชไร่ ไม้ผลและพืชผัก ซึ่งเกษตรกรได้ใช้ประโยชน์ในการทำนาอยู่แล้วในช่วงฤดูฝน อย่างไรก็ตามกลุ่มชุดดินนี้ยังสามารถปลูกพืชไร่ และพืชผักต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ในช่วงฤดูแล้งถ้ามีน้ำชลประทานและเกษตรกรได้ปฏิบัติกันอยู่แล้วในบางพื้นที่เพื่อให้เกษตรกรมีทางเลือก

๔. กลุ่มชุดดินที่ ๑๖

ลักษณะโดยทั่วไป: เนื้อดินเป็นพวกดินร่วนปนทรายแป้ง สีดินมีสีน้ำตาลอ่อนหรือสีน้ำตาลปนเทาและมีจุดประสีน้ำตาลเข้ม สีเหลือง หรือสีแดงในดินชั้นล่างอาจพบพวกเหล็กและแมงกานีสปะปน กลุ่มดินนี้เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำน้ำ พบบริเวณพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ ตามลานตะพักลำน้ำระดับต่ำ มีน้ำแช่ขังลึกน้อยกว่า ๓๐ ซม. นาน ๔ - ๕ เดือน เป็นดินลึกมาก มีการระบายน้ำเลวมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำหรือค่อนข้างต่ำ pH ๕.๐ - ๖.๐ ได้แก่ชุดดินหินกองศรีเทพ และพานทอง ลำปาง เกาะใหญ่ ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวส่วนใหญ่ใช้ทำนา

ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : หน้าดินแน่นทึบทำให้ข้าวแตกกอได้ยาก ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ฤดูฝนมีน้ำแช่ขังนาน ๔ - ๕ เดือน

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : กลุ่มชุดดินที่ ๑๖ มีศักยภาพเหมาะสมที่จะใช้ทำนามากกว่าการปลูกพืชไร่ ไม้ผลและพืชผัก เนื่องจากพบในสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงเกือบราบเรียบ ลักษณะเนื้อดินละเอียดปานกลางมีสภาพการระบายน้ำค่อนข้างเลวถึงเลว ในช่วงฤดูฝนมีน้ำขังที่ผิวดิน ๓ - ๔ เดือนอย่างไรก็ตามในฤดูแล้งสามารถปลูกพืชไร่และพืชผักได้ ถ้ามีน้ำชลประทานหรือแหล่งน้ำธรรมชาติช่วยเสริมในบางพื้นที่เกษตรกรได้ปฏิบัติอยู่แล้ว

๕. กลุ่มชุดดินที่ ๒๕

ลักษณะโดยทั่วไป : เนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ส่วนดินล่างเป็นดินเหนียวหรือดินร่วนปนดินเหนียวที่เป็นกรวดหรือลูกรังปะปนเป็นปริมาณมาก มีจุดประสีน้ำตาลปนเหลือง สีเทาอ่อน หรือสีน้ำตาลปนเทา ใต้ชั้นดินลูกรังอาจพบชั้นดินเหนียวที่มีศิลาแลงอ่อนปะปน เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำน้ำทับอยู่บนชั้นหินผุ พบบริเวณพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ ตามลานตะพักลำน้ำระดับต่ำและระดับกลางน้ำแช่ขังลึก ๓๐ ซม. นาน ๓ - ๔ เดือน เป็นดินตื้น ส่วนใหญ่มีการระบายน้ำค่อนข้างเลวความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ pH ประมาณ ๔.๕ - ๖.๐ ได้แก่ ชุดดินเพ็ญ อ้น และม่วงค่อม ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวใช้ทำนา บางแห่งเป็นป่าละเมาะหรือป่าเต็งรัง

ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : ดินตื้นเป็นทราย มีชั้นลูกรังศิลาแลงยากแก่การไถพรวนและขุดเจาะน้ำซึมผ่านชั้นดินได้เร็วปานกลางถึงช้ามาก มีการอุ้มน้ำต่ำถึงปานกลาง ฤดูฝนน้ำแช่ขังนาน ๓ - ๔ เดือน ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ มักขาดน้ำ

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : เนื่องจากกลุ่มชุดดินที่ ๒๕ เป็นดินตื้น เพราะมีชั้นกรวดหรือลูกรังปะปนในเนื้อดินอยู่มาก ดินมีการระบายน้ำเลวมักมีน้ำท่วมขังในฤดูฝน จึงมีศักยภาพเหมาะที่จะใช้ทำนา ส่วนฤดูแล้งสามารถปลูกพืชไร่ที่ระบบรากสั้นรวมทั้งพืชผักบางชนิดได้ สำหรับการปลูกไม้ผลและพืชไร่เศรษฐกิจในกลุ่มชุดดินนี้ไม่เหมาะสม เนื่องจากดินมีศักยภาพทางการเกษตรต่ำ มีปัญหาเรื่องดินตื้น และการระบายน้ำเลว แล้วยังมีปัญหาในการเขตกรรมด้วย การจะเพิ่มศักยภาพของดินนี้กระทำได้ลำบากและต้องลงทุนสูง การเปลี่ยนสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินอาจพัฒนาเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์หรือปลูกป่าไม้โตเร็วทดแทน

๖. กลุ่มชุดดินที่ ๓๓

ลักษณะโดยทั่วไป : เนื้อดินเป็นพวกดินร่วนปนทรายแป้ง ดินมีสีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลปนแดงบางแห่งในดินล่างลึกๆ มีจุดประสีเทาและน้ำตาล อาจมีแร่ไมก้าหรือก้อนปูนปะปน เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำน้ำ พบบนสันดินริมน้ำเก่าและเนินตะกอนรูปพัด มีพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบถึงเป็นลูกคลื่นลอนลาด มีความลาดชันประมาณ ๒ - ๑๒ % เป็นดินลึกมาก มีการระบายน้ำดีถึงดีปานกลาง ระดับน้ำใต้ดินอยู่ลึกกว่า ๑ เมตร ตลอดปีมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติปานกลาง ดินชั้นบนมี pH ประมาณ ๖.๕ - ๗.๕ ได้แก่ ชุดดินดงยางเอน ชุดดินกำแพงแสน ชุดดินกำแพงเพชร และชุดดินลำสนธิธาตุพนม

ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : มีความเสี่ยงต่อการขาดน้ำได้ในบางปี

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : กลุ่มชุดดินที่ ๓๓ มีศักยภาพเหมาะสมในการปลูกพืชหลายชนิดทั้งพืชไร่ พืชผัก ไม้ผล และทำนาข้าว ซึ่งได้ใช้ประโยชน์ดังกล่าวนี้อยู่ในภาคต่าง ๆ ที่พบดินกลุ่มนี้ อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกษตรกรมีทางเลือกในการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสมกับศักยภาพ

๗. กลุ่มชุดดินที่ ๓๕

ลักษณะโดยทั่วไป : เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายส่วนดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทราย สีน้ำตาล สีเหลือง หรือสีแดง เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำน้ำ หรือเกิดจากการสลายตัวผุพังของหินเนื้อหยาบ พบบริเวณพื้นที่ดินที่มีลักษณะเป็นลูกคลื่นจนถึงที่ลาดเชิงเขา ส่วนใหญ่มีความลาดชันประมาณ ๓ - ๒๐ % และบางส่วนมีความลาดชันประมาณ ๒๐ - ๓๕ % เป็นดินลึก มีการระบายน้ำดี ระดับน้ำใต้ดินอยู่ลึกกว่า ๑.๕๐ เมตร ตลอดปีมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ pH ประมาณ ๔.๕ - ๕.๕ ได้แก่ ชุดดินดอนไร่ โคราช สะตึก วาริน ยโสธร และด่านซ้าย มาบบอน ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวใช้ปลูกพืชไร่ต่างๆ เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพด ข้าวฟ่าง อ้อย ปอ งา และถั่ว บางแห่งใช้ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นบางชนิด

ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : เนื้อดินค่อนข้างเป็นทรายมีการอุ้มน้ำต่ำถึงปานกลาง น้ำใต้ดินลึก มีการกัดกร่อนของดินปานกลางถึงรุนแรงบริเวณที่ความลาดชันสูงเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : กลุ่มชุดดินที่ ๓๕ มีศักยภาพในการปลูกพืชไร่ ไม้ผล และไม้ยืนต้น ตลอดทั้งพัฒนาทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์มากกว่าที่จะนำมาใช้ทำนาหรือปลูกข้าวที่ต้องการน้ำขัง เนื่องจากเป็นที่ดอน สภาพพื้นที่ลูกคลื่นลอนลาดถึงลูกคลื่นลอนชันเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะเนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายถึงดินร่วนเหนียวปนทราย การระบายน้ำดีเนื้อดินมีความพรุนมาก เก็บกักน้ำไม่ค่อยอยู่

๘. กลุ่มชุดดินที่ ๓๖

ลักษณะโดยทั่วไป: เนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทรายส่วนดินล่างเป็นดินร่วนปนดินเหนียว หรือดินร่วนเหนียวปนทราย สีน้ำตาลหรือสีแดงปนเหลือง ส่วนมากเกิดจากการสลายตัวผุพังของหินเนื้อหยาบ พบบริเวณพื้นที่ดอนที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดกับลอนชันของลานตะพักลำน้ำระดับกลางถึงสูง มีความลาดชันประมาณ ๒ - ๕ % เป็นดินลึก มีการระบายน้ำดี ระดับน้ำใต้ดินอยู่ลึกกว่า ๒ เมตรตลอดปี มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำถึงปานกลาง ดินชั้นบน pH ๕.๕ - ๖.๕ ส่วนชั้นดินล่างจะเป็นกรดเล็กน้อยถึงปานกลาง pH ๖.๐ - ๗.๕ ได้แก่ ชุดดินสีคิ้วเพชรบูรณ์ และปราณบุรี ศรีราชา ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวใช้ปลูกพืชไร่ต่างๆ เช่น อ้อย ข้าวโพด ถั่ว สับปะรด และไม้ผลบางชนิด

ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : ดินอุ้มน้ำได้ต่ำถึงปานกลาง ในฤดูแล้งน้ำใต้ดินลึก พืชจะขาดน้ำในระยะฝนทิ้งช่วงความอุดมสมบูรณ์ของดินค่อนข้างต่ำ

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : โดยทั่วไปกลุ่มชุดดินที่ ๓๖ มีศักยภาพเหมาะสมในการปลูกพืชไร่ ไม้ผล ไม้ยืนต้น และปลูกผักบางชนิดไม่เหมาะสมในการทำนา

๙. กลุ่มชุดดินที่ ๓๘

ลักษณะโดยทั่วไป : เนื้อดินเป็นพวกดินร่วนหรือดินร่วนปนทรายละเอียด มีลักษณะการทับถมเป็นชั้นของตะกอนลำน้ำในแต่ละช่วงเวลา ดินมีสีน้ำตาลอาจพบจุดประสีน้ำตาลเข้มในดินชั้นล่างเกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำน้ำ พบบริเวณสันดินริมน้ำที่มีสภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ มีความลาดชันประมาณ ๐ - ๒ % เป็นดินลึก มีการระบายน้ำดีปานกลาง ระดับน้ำใต้ดินลึก ประมาณ ๑ เมตร ในฤดูฝนมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติปานกลาง pH ๕.๐ - ๗.๐ ได้แก่ ชุดดินเชียงใหม่ท่าม่วง ป่าสัก และดอนเจดีย์ ชุมพลบุรี ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวใช้เป็นที่อยู่อาศัยปลูกพืชผักและสวนผลไม้ บางแห่งปลูกยาสูบโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเหนือ

ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : เนื้อดินบนค่อนข้างเป็นทราย ในบางปีจะมีน้ำท่วมฉับพลันจากแม่น้ำและอาจเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำขณะฝนทิ้งช่วง

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : กลุ่มชุดดินที่ ๓๘ มีความเหมาะสมในการปลูกพืชไร่ พืชผัก และไม้ผลหลายชนิด แต่ไม่ค่อยเหมาะสมถึงไม่เหมาะสมที่จะใช้ในการทำนาเนื่องจากสภาพพื้นที่ไม่อำนวย

๑๐. กลุ่มชุดดินที่ ๔๐

ลักษณะโดยทั่วไป : เนื้อดินเป็นพวกดินร่วนปนทราย ดินสีน้ำตาลอ่อน สีเหลืองหรือแดง บางแห่งอาจพบจุดประสีในดินชั้นล่าง เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดพวกตะกอนลำน้ำหรือจากการสลายตัวผุพังของหินเนื้อหยาบ พบบริเวณพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ จนถึงพื้นที่ลาดเชิงเขา ส่วนใหญ่มีความลาดชันประมาณ ๒ - ๒๐ % และบางส่วนมีความลาดชันประมาณ ๒๐ - ๓๕ % เป็นดินลึก มีการระบายน้ำดี ระดับน้ำใต้ดิน

อยู่ลึกกว่า ๑ เมตรตลอดปี มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ pH ๔.๕ - ๕.๕ ได้แก่ ชุดดินสันป่าตอง เขาพลอง ชุดดินหุบกระพง และชุดดินยางตลาด ชุมพาง ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวใช้ปลูกพืชไร่ต่าง ๆ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ปอ ข้าวโพด และถั่ว บางแห่งมีสภาพเป็นป่าละเมาะหรือทุ่งหญ้าธรรมชาติ

ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน :เนื้อดินเป็นทรายจัด น้ำซึมผ่านชั้นดินได้เร็วมาก ดินอุ้มน้ำต่ำ ระดับน้ำใต้ดินต่ำมาก ดินมีการกัดกร่อนในบริเวณที่มีความลาดชันสูง ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : กลุ่มชุดดินที่ ๔๐ มีความเหมาะสมในการปลูกพืชไร่และไม้ผล ค่อนข้างไม่เหมาะสมที่จะนำมาปลูกพืชผัก และไม่เหมาะสมที่จะใช้ในการทำนา เนื่องจากเนื้อดินค่อนข้างเป็นทรายและสภาพพื้นที่ไม่อำนวย แต่สามารถใช้ประโยชน์ในการปลูกไม้โตเร็วและปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ได้ดี

๑๑. กลุ่มชุดดินที่ ๔๖

ลักษณะโดยทั่วไป : ส่วนใหญ่เนื้อดินเป็นพวกดินเหนียวปนกรวดหรือปนลูกรัง ดินสีน้ำตาลหรือสีเหลืองหรือแดง พบบริเวณที่ดินมีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงลูกคลื่นลอนชัน มีความลาดชันประมาณ ๕ - ๒๐ % เป็นดินตื้นมาก มีการระบายน้ำดี ระดับน้ำใต้ดินอยู่ลึกกว่า ๕ เมตร มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ pH ๔.๕ - ๗.๐ ได้แก่ ชุดดินเชียงคาน ภูสะนา กบินทร์บุรี สุรินทร์ โป่งตอง ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวใช้ปลูกพืชไร่บางชนิด เช่น มันสำปะหลัง อ้อย และปอ บางแห่งเป็นทุ่งหญ้าธรรมชาติและป่าละเมาะ หรือมีการปลูกป่าทดแทน

ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : ดินมีลูกรังตลอด และชั้นหินพื้นอยู่ตื้นมาก การซาบซึมของน้ำปานกลางถึงค่อนข้างเร็ว ดินมีการอุ้มน้ำปานกลางถึงต่ำ มีการกัดกร่อนของดินที่ความลาดชันสูงความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : โดยทั่วไปแล้วกลุ่มชุดดินที่ ๔๖ มีศักยภาพไม่ค่อยเหมาะสมและไม่เหมาะสมที่จะใช้ในการปลูกพืชไร่ พืชผัก และไม้ผล เนื่องจากเป็นดินตื้นถึงตื้นมาก เนื้อดินมีกรวดลูกรังปนไม่ต่ำกว่า ๓๕ เปอร์เซ็นต์โดยปริมาตร ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการทำนา เนื่องจากสภาพพื้นที่สูงและดินเก็บกักน้ำไม่ค่อยอยู่ อย่างไรก็ตามมีศักยภาพพอที่จะใช้ปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์หรือพัฒนาเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ได้ ถ้าในกรณีที่จะใช้ปลูกพืชไร่ ควรเลือกพืชไร่ที่มีรากตื้นและหน้าดินควรจะหนาไม่ต่ำกว่า ๑๕ ซม.

๑๒. กลุ่มชุดดินที่ ๔๗

ลักษณะโดยทั่วไป : เนื้อดินเป็นพวกดินเหนียวหรือดินร่วนที่มีเศษหินปะปนมาก และพบชั้นหินพื้นลึก ๕๐ - ๘๐ ซม. ดินมีสีน้ำตาล สีน้ำตาลปนแดง เกิดจากการสลายตัวผุพังของหินเนื้อละเอียดมีสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงเนินเขา มีความลาดชันประมาณ ๒ - ๒๐ % เป็นดินตื้นมีการระบายน้ำดี ระดับน้ำใต้ดินอยู่ลึกกว่า ๓ เมตรตลอดปี มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำถึงปานกลาง pH ๕.๐ - ๗.๕ ส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง บางแห่งทำไร่เลื่อนลอย หรือปลูกป่าทดแทน ได้แก่ ชุดดินลี้ มวกเหล็ก นครสวรรค์ ท่าลี่ สบปราบ และไพสาลี หินซ้อน โคกปรือโป่งน้ำร้อนงาว ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวเป็นป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง หรือป่าละเมาะบางแห่งใช้ทำไร่เลื่อนลอย หรือปลูกป่าทดแทน

ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : ดินตื้นมากมีชั้นหินผุและหินพื้น น้ำซึมผ่านชั้นดินได้ปานกลางถึงค่อนข้างเร็วมีการอุ้มน้ำปานกลางถึงต่ำ ดินถูกกัดกร่อนได้ง่ายที่ความลาดชันสูง สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นถึงเนินเขา ระดับน้ำใต้ดินลึก

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : กลุ่มชุดดินที่ ๔๗ มีศักยภาพค่อนข้างไม่เหมาะสมและไม่เหมาะสมที่จะใช้ในการปลูกพืชทั่วไปเนื่องจากเป็นดินตื้นถึงตื้นมาก และสภาพพื้นที่มีความลาดเทสูงเป็นส่วนใหญ่

๑๓. กลุ่มชุดดินที่ ๔๘

ลักษณะโดยทั่วไป : เนื้อดินบนส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย ส่วนดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนเศษหินหรือปนกรวด ก้อนกรวดขนาดใหญ่เป็นหินกลมมน ถ้าเป็นดินปนเศษหินมักพบชั้นหินพื้นตื้นกว่า ๕๐ ซม. ดินเป็นสีน้ำตาล สีน้ำตาลปนแดง สีแดงปนเหลือง พบบริเวณพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงเนินเขา มีความลาดชันประมาณ ๓ - ๒๕ % เป็นดินตื้นมาก มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ ระดับน้ำใต้ดินอยู่ลึกกว่า ๒ เมตร ตลอดปี pH ๕.๐ - ๗.๐ ได้แก่ ชุดดินท่ายาง แม่ริม นาเฉลียง พะเยา น้ำขุนปัจจุบันบริเวณดังกล่าวเป็นป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าละเมาะ และทุ่งหญ้าธรรมชาติ บางแห่งใช้ปลูกพืชไร่ หรือไม้โตเร็ว

ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : ดินตื้นมีก้อนกรวดมากความอุดมสมบูรณ์ต่ำ มีการกัดกร่อนของดินได้ง่ายที่ความลาดชันสูงสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นถึงเนินเขา

ความเหมาะสมสำหรับพืช : โดยทั่วไปแล้วกลุ่มชุดดินที่ ๔๘ มีศักยภาพไม่ค่อยเหมาะสมและไม่เหมาะสมที่จะใช้ในการปลูกพืชไร่ พืชผัก และไม้ยืนต้นเนื่องจากเป็นดินตื้นถึงตื้นมากและมีก้อนหินหรือเศษหินที่หน้าผิวดิน ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการทำนาเนื่องจากสภาพพื้นที่สูงและดินเก็บกักน้ำไม่อยู่ แต่มีศักยภาพพอที่จะใช้ปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์และปลูกไม้โตเร็วบางชนิด

๑๔. กลุ่มชุดดินที่ ๔๙

ลักษณะโดยทั่วไป : เนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทรายดินล่างเป็นดินเหนียวปนลูกรังหรือเศษหินทราย ดินมีสีน้ำตาลหรือเหลือง ใต้ลงไปเป็นดินเหนียวสีเทา มีจุดประสีน้ำตาล สีแดงและศิลาแลงอ่อนปะปนอยู่ด้วยเป็นจำนวนมาก อาจพบชั้นหินทรายหรือหินดินดานที่ผุพังสลายตัวในชั้นถัดไป พบบริเวณพื้นที่ดอนมีลักษณะเป็นลูกคลื่น มีความลาดชัน ๓ - ๒๐ % เป็นดินตื้นถึงตื้นมาก มีการระบายน้ำดีระดับน้ำใต้ดินอยู่ลึกกว่า ๒ เมตร มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ PH ๕.๐ - ๖.๕ ส่วนใหญ่เป็นป่าเต็งรัง บางแห่งใช้ปลูกพืชไร่และไม้โตเร็ว ทุ่งหญ้าธรรมชาติ ได้แก่ ชุดดินโพนพิสัย สกลและบรบือ ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวใช้ปลูกพืชไร่ ทุ่งหญ้าธรรมชาติ ที่รกร้างว่างเปล่าป่าเต็งรัง หรือใช้ปลูกไม้โตเร็ว

ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : ดินตื้นปนลูกรังแน่นทึบ มีชั้นศิลาแลงและหินพื้น น้ำซึมผ่านชั้นดินได้ปานกลางถึงช้า การอุ้มน้ำของดินต่ำถึงปานกลาง ดินมีการกัดกร่อนมากที่ความลาดชันสูง ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : กลุ่มชุดดินที่ ๔๙ มีศักยภาพค่อนข้างไม่เหมาะสมถึงไม่เหมาะสมในการปลูกพืชโดยทั่วไปเนื่องจากเป็นดินตื้นถึงตื้นมาก ถ้าจะใช้ปลูกพืชไร่ต้องมีหน้าดินบนหนาไม่ต่ำกว่า ๑๕ ซม.และจะต้องเลือกพืชรากตื้นมากปลูก

๑๕. กลุ่มชุดดินที่ ๕๖

ลักษณะโดยทั่วไป : เนื้อดินช่วง ๕๐ ซม.ตอนบนเป็นดินร่วน หรือดินร่วนปนทราย ส่วนดินล่างเป็นดินปนเศษหิน ดินสีน้ำตาลเหลืองหรือแดงเกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกหินตะกอนเนื้อหยาบหรือหินอัคนีเนื้อหยาบ พบบนสภาพพื้นที่ลูกคลื่นลอนลาดถึงเนินเขา มีความลาดชันประมาณ ๖ - ๓๕ % เป็นดินลึกปานกลาง มีการระบายน้ำดี ระดับน้ำใต้ดินอยู่ลึกกว่า ๒ เมตร ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ pH ๕.๐ - ๖.๐ ได้แก่ ชุดดินลาดหญ้า และโพนงาม, ภูสะนา ปัจจุบันดินนี้ส่วนใหญ่จะนำมาใช้ปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง โดยทั่ว ๆ ไปแล้วจะมีปัญหาเรื่องดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำและอาจเกิดการชะล้างพังทลายได้ง่าย ถ้าปลูกพืชในบริเวณที่มีความลาดชันมาก ๆ โดยได้มีการอนุรักษ์ดินและน้ำที่เหมาะสม

ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : ดินให้น้ำซึมผ่านค่อนข้างเร็วถึงปานกลาง มีการอุ้มน้ำต่ำ ระดับน้ำใต้ดินลึกมาก ดินมีการกัดกร่อนได้ง่ายที่ความลาดชันสูง ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : โดยทั่วไปกลุ่มชุดดินที่ ๕๖ มีศักยภาพค่อนข้างไม่เหมาะสม ถึงเหมาะสมในการปลูกพืชไร่ ขึ้นอยู่กับสภาพและความลาดเทของพื้นที่ ไม่ค่อยเหมาะสมในการปลูกพืชผักต่างๆ และไม้ผล เนื่องจากขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูกและในดินชั้นล่างจะพบชั้นเศษหินที่เป็นวัตถุต้นกำเนิดดิน จึงไม่ค่อยเหมาะสมสำหรับไม้ผล

๑๖. กลุ่มชุดดินที่ ๖๒

ลักษณะโดยทั่วไป : ดินนี้ประกอบด้วยพื้นที่ภูเขา ซึ่งมีความลาดชันมากกว่า ๓๕ % ดินที่พบในบริเวณดังกล่าวนี้มีทั้งดินลึกและดินตื้น ลักษณะของเนื้อดินและความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติแตกต่างกันไปแล้วแต่ชนิดของหินต้นกำเนิดในบริเวณนั้น มักมีเศษหิน ก้อนหิน หรือหินพื้นโผล่ กระจัดกระจายทั่วไป ส่วนใหญ่ยังปกคลุมด้วยป่าไม้ประเภทต่าง ๆ เช่น ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรังหรือป่าดิบชื้น หลายแห่งมีการทำไร่เลื่อนลอยโดยปราศจากมาตรการในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของดิน จนบางแห่งเหลือแต่หินพื้นโผล่ ได้แก่ ชุดดินที่ลาดชันเชิงซ้อน (Sc) กลุ่มชุดดินนี้ไม่ควรนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตร เนื่องจากมีปัญหาหลายประการที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ ควรสงวนไว้เป็นป่าตามธรรมชาติเพื่อรักษาแหล่งต้นน้ำลำธาร

ปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : พื้นที่ภูเขาลาดชันมากกว่า ๓๕ % มีการกัดกร่อนของดินได้ง่าย

ความเหมาะสมของดินสำหรับการปลูกพืช : ดินกลุ่มที่ ๖๒ มีศักยภาพไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการเพาะปลูกพืช เนื่องจากเป็นดินตื้นมีหินโผล่ที่ผิวดินเป็นส่วนใหญ่ และพื้นที่เป็นภูเขาสูงชัน มีความลาดเทเฉลี่ยเกิน ๓๕ % ง่ายต่อการชะล้างพังทลายของดิน จึงเหมาะสมที่จะรักษาไว้เป็นพื้นที่ป่าไม้ธรรมชาติเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร

แผนที่แสดงกลุ่มชุดดิน อำเภอทองแสนขัน

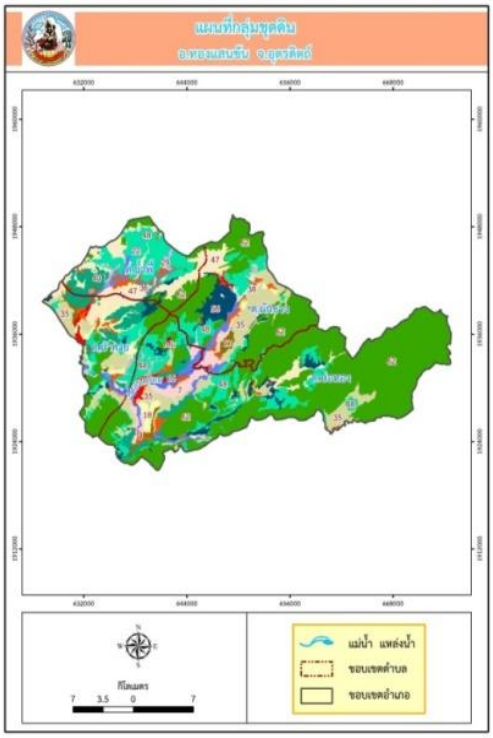

ภาพที่ ๔ แผนที่แสดงกลุ่มชุดดินอำเภอ
(ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน, พ.ศ. ๒๕๖๙)

๓. ลักษณะภูมิอากาศ

๓.๑ ฤดูกาล

ฤดูร้อน เริ่มประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม อุณหภูมิ ๓๘ – ๔๒ องศาเซลเซียส อากาศร้อนจัดและแห้งแล้ง เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขาซึ่งกักเก็บความร้อนได้ดี มักเกิดพายุฤดูร้อน ลมกระโชกแรงและลูกเห็บในช่วงเปลี่ยนผ่านฤดู

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ได้รับอิทธิพลหลักจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และพายุหมุนเขตร้อนที่เคลื่อนมาจากทะเลจีนใต้ ฝนตกไม่สม่ำเสมอทั้งฤดู แต่มักจะตกหนักมากในช่วงเดือนสิงหาคมและกันยายน มีความเสี่ยงน้ำป่าไหลหลาก จากพื้นที่ลาดชันทางทิศตะวันออกลงสู่ที่ลุ่ม

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงต้นเดือนกุมภาพันธ์ อุณหภูมิ ๑๔ – ๑๖ องศาเซลเซียส อากาศเย็นถึงหนาว ท้องฟ้าโปร่ง ความชื้นในอากาศต่ำมาก มีความเสี่ยงเรื่องความแห้งแล้งและไฟป่าช่วงปลายฤดู

โดยสามารถสรุปได้ดังนี้ ดังนี้

ตารางที่ ๔ แสดงข้อมูลฤดูกาล

ฤดูกาล	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ฤดูร้อน		☼	☼	☼	☼							
ฤดูฝน					●	●	●	●	●	●		
ฤดูหนาว	❄	❄									❄	❄

๓.๒ ปริมาณน้ำฝนและอุณหภูมิ

ตารางที่ ๕ แสดงข้อมูลปริมาณน้ำฝน และอุณหภูมิเฉลี่ย ๕ ปี

ปี	ปริมาณน้ำฝนรวมทั้งปี (มม.)	ปริมาณฝนเฉลี่ย (มม.)	จำนวนวันฝนตก (วัน)	เดือนที่ฝนสูงสุด	อุณหภูมิ (องศาเซลเซียส)		
					สูงสุด	ต่ำสุด	เฉลี่ยทั้งปี
๒๕๖๔	๑,๕๔๕	๑๒๘	๑๑๕	ก.ย.	๔๑.๒	๑๔.๕	๒๘.๑
๒๕๖๕	๑,๘๙๐	๑๕๗	๑๓๒	ก.ย.	๔๐.๕	๑๕.๒	๒๗.๖
๒๕๖๖	๑,๑๒๐	๙๓	๙๒	ส.ค.	๔๓.๖	๑๖.๕	๒๙.๔
๒๕๖๗	๑,๖๕๐	๑๓๗	๑๑๘	ส.ค.	๔๒.๑	๑๕.๐	๒๘.๕
๒๕๖๘	๑,๗๘๒	๑๔๘	๑๒๔	ก.ย.	๔๐.๘	๑๔.๒	๒๗.๙

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์, พ.ศ. ๒๕๖๙

๔. เส้นทางคมนาคม

๔.๑ เส้นทางคมนาคมระหว่างตำบล

อำเภอทองแสนขัน มีการเดินทางระหว่างตำบลและหมู่บ้าน โดยใช้เส้นทางในการเชื่อมต่อขนส่งผลผลิตทางการเกษตร ดังนี้

๑. เส้นทางสายหลัก

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๐๔๕ (อุตรดิตถ์ - ทองแสนขัน) เป็นเส้นทางสายหลักที่เชื่อมต่อระหว่างตัวเมืองอุตรดิตถ์กับอำเภอทองแสนขันผ่านตำบลผักขวง ใช้ในการขนส่งผลผลิตทางการเกษตรหลัก เช่น ข้าว และพืชไร่ เข้าสู่ตัวจังหวัด

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๒๑๔ (แยกทางหลวงหมายเลข ๑๑ - ทองแสนขัน) เส้นทางนี้มีความสำคัญมากสำหรับการขนส่งสินค้าเกษตร โดยเฉพาะ อ้อย และมันสำปะหลัง เนื่องจากเชื่อมต่อพื้นที่เพาะปลูกใน ตำบลบ่อทอง และ ตำบลน้ำพี้ ออกสู่ถนนสายหลัก (ทล.๑๑) เพื่อส่งไปยังโรงงานน้ำตาลในจังหวัดใกล้เคียง หรือในตัวจังหวัดอุตรดิตถ์
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๑๔๓ เชื่อมต่อระหว่างอำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลกกับอำเภอทองแสนขัน เป็นเส้นทางในการขนส่งผลผลิตข้ามจังหวัด โดยเฉพาะปาล์มน้ำมัน

๒. เส้นทางเชื่อมต่อระหว่างตำบลและหมู่บ้าน

เป็นทางหลวงชนบท (ถนนสาย อต.) ที่ใช้รวบรวมผลผลิตจากไร่นาสู่จุดรับซื้อ

- เส้นทางตำบลน้ำพี้ - ตำบลผักขวง ใช้เส้นทาง อต.๔๐๑๐ และถนนท้องถิ่นในการเชื่อมต่อหมู่บ้านเพื่อขนส่งผลผลิตเกษตร
- เส้นทางตำบลบ่อทอง – ตำบลป่าคาย มีถนนสายรองที่เชื่อมต่อพื้นที่เกษตร ลุ่มน้ำ และพื้นที่ดอน ใช้ขนส่งข้าวและพืชไร่

๔.๒ ถนนหลวงเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดและอำเภอ

การคมนาคมติดต่อระหว่างจังหวัดและอำเภอ สามารถเดินทางได้หลายเส้นทาง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ทางรถไฟ ไม่มีเส้นทางรถไฟตัดผ่านและไม่มีสถานีรถไฟ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอ โดยสถานีที่ใกล้ที่สุดสำหรับการเดินทาง คือ

- สถานีรถไฟตรอน (ห่างประมาณ ๓๓ กม.)
- สถานีรถไฟวังกะพี้ (ห่างประมาณ ๓๔ กม.)
- สถานีรถไฟอุตรดิตถ์ / สถานีรถไฟศิลาอาสน์ (ห่างประมาณ ๓๗-๔๐ กม.)

ทางรถยนต์ ภายในอำเภอทองแสนขัน ไม่มีสถานีขนส่งผู้โดยสารขนาดใหญ่ (บขส.) ส่วนใหญ่เป็นจุดจอดรถประจำทางบริเวณตลาดหรือหน้าโรงพยาบาลทองแสนขัน หากต้องการใช้สถานีขนส่งหลัก ต้องไปที่สถานีขนส่งผู้โดยสารจังหวัดอุตรดิตถ์ในตัวเมือง

มีสายเดินรถประจำทางระหว่างอำเภอ/จังหวัด ได้แก่

- รถโดยสารท้องถิ่น (สองแถว) : สาย อุตรดิตถ์ - ทองแสนขัน วิ่งรับ-ส่งผู้โดยสารระหว่างตัวอำเภอและตัวเมืองอุตรดิตถ์

ทางหลวงแผ่นดิน ดังนี้

- ทางหลวงหมายเลข ๑๐๔๕ เส้นทางระหว่าง อำเภอเมืองอุตรดิตถ์ ถึง อำเภอทองแสนขัน ระยะทางประมาณ ๓๗ กิโลเมตร
- ทางหลวงหมายเลข ๑๒๑๔ เส้นทางระหว่าง แยกป่าขนุน (ทางหลวงหมายเลข ๑๑) ถึง อำเภอทองแสนขัน ระยะทางประมาณ ๑๖ กิโลเมตร
- ทางหลวงหมายเลข ๑๑๔๓ เส้นทางระหว่าง อำเภอทองแสนขัน ถึง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก ระยะทางประมาณ ๓๘ กิโลเมตร
- ทางหลวงหมายเลข ๑๒๔๕ เส้นทางระหว่าง อำเภอทองแสนขัน ถึง ตำบลน้ำพี้ ระยะทางประมาณ ๑๒ กิโลเมตร

๕. แหล่งน้ำและระบบชลประทาน

๕.๑ แหล่งน้ำธรรมชาติ (เช่น แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง)

๑) คลองน้ำมืด มีต้นกำเนิดที่ป่าขุนห้วยบริเวณด้านหลังหมู่บ้านวังเบน ตำบลบ่อทอง ไหลตั้งแต่บ้านวังเบน บ้านวังตะเคียน แล้วไหลลงคลองตรอนฝั่งซ้ายที่บ้านแสนขันตำบลบ่อทอง รวมระยะไหลผ่านประมาณ ๒๐ กิโลเมตร มีน้ำไหลเฉพาะฤดูฝน นานประมาณ ๓ - ๔ เดือน

๒) ลำห้วยดินดำ มีต้นกำเนิดที่ป่าขุนห้วยเขานกกระสาซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของบ้านปางหมิ่น ตำบลบ่อทอง รวมระยะทางที่ไหลผ่านประมาณ ๒๒ กิโลเมตร ลำห้วยสายนี้มีปริมาณน้ำไหลในฤดูแล้งน้อย

๓) ลำห้วยน้ำหมี มีต้นกำเนิดที่ป่าขุนห้วยบริเวณด้านหลังหมู่บ้านน้ำหมีน้อย ตำบลผักขวง รวมระยะทางที่ไหลผ่านประมาณ ๑๐ กิโลเมตร ลำห้วยสายนี้มีปริมาณน้ำไหลค่อนข้างน้อย

๔) ลำห้วยน้ำลอก มีต้นกำเนิดที่ป่าขุนห้วยเขาเด่นแฝกซึ่งรวมตัวจากลำห้วยเล็ก ๆ ประมาณ ๑๐ สาย ตำบลบ่อทองไหลผ่านตั้งแต่หมู่บ้านปางหมิ่นและบ้านน้ำลอก รวมระยะทางที่ไหลผ่านประมาณ ๔๐ กิโลเมตร

๕) ลำห้วยผักขวง มีต้นกำเนิดที่ป่าขุนห้วยเขาจันทร์ ระยะไหลผ่านประมาณ ๑๒ กิโลเมตร ในฤดูแล้งมีปริมาณน้ำไหลค่อนข้างน้อยมาก

๖) ลำห้วยพี้ มีต้นกำเนิดที่ป่าขุนห้วยเขาผาแดง ภูเขาผักขวงและภูเขาใหญ่ รวมตัวจากลำห้วยเล็กๆ ประมาณ ๕ สาย รวมระยะทางไหลผ่านประมาณ ๖๐ กิโลเมตร ในฤดูแล้งมีปริมาณน้ำน้อย

๗) คลองตรอน มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาสูงในอุทยานแห่งชาติต้นสักใหญ่ ไหลผ่านพื้นที่อำเภอทองแสนขันใน ตำบลผักขวง ตำบลบ่อทอง และตำบลน้ำพี้ ก่อนจะไหลไปบรรจบกับแม่น้ำน่านที่อำเภอตรอน โดยการเปลี่ยนน้ำจากลำคลองเข้าสู่ไร่นา ผ่านเขื่อนทดน้ำคลองตรอน น้ำจะถูกส่งผ่านคลองคอนกรีตและคลองซอยเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมในตำบลน้ำพี้ ครอบคลุมพื้นที่รับประโยชน์ในเขตทองแสนขันกว่า ๒๕,๐๐๐ - ๓๐,๐๐๐ ไร่

๕.๒ แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นที่สำคัญ

๑) โครงการชลประทานขนาดใหญ่ และขนาดกลาง

ตารางที่ ๖ แสดงข้อมูลโครงการชลประทานขนาดใหญ่ และขนาดกลาง

ที่	ชื่ออ่าง/ประตูระบายน้ำ	ตำบล	ความจุที่ระดับน้ำสูงสุด (ล้าน ลบ.ม.)	ความจุที่ระดับน้ำเก็บกัก (ล้าน ลบ.ม.)	พื้นที่ชลประทาน (ไร่)
๑	-				
๒	-				

ที่มา : กรมชลประทาน, พ.ศ.๒๕๖๙

๒) โครงการชลประทานขนาดเล็ก

ตารางที่ ๗ แสดงข้อมูลโครงการชลประทานขนาดเล็ก

ที่	ตำบล	โครงการ						รวมปริมาณน้ำ (ล้าน ลบ.ม.)	รวมพื้นที่ได้รับประโยชน์ (ไร่)
		อ่างเก็บน้ำ	ท่อระบายน้ำ	ฝาย	ระบบส่งน้ำ	สถานีสูบน้ำ	รวม		
๑	ผักขวง	๒	๑	๓	๒	๑		๐.๘๕	๒,๑๐๐
๒	บ่อทอง	๒		๓	๑	๕		๑.๖๐	๓,๔๐๐

ที่	ตำบล	โครงการ						รวมปริมาณน้ำ (ล้าน ลบ.ม.)	รวมพื้นที่ได้รับประโยชน์ (ไร่)
		อ่างเก็บน้ำ	ท่อระบายน้ำ	ฝาย	ระบบส่งน้ำ	สถานีสูบน้ำ	รวม		
๓	ป่าคาย	๑		๓	๑	๑		๐.๙๕	๑,๘๕๐
๔	น้ำพี้	๒		๓	๓	๑		๒.๘๐	๔,๒๐๐

ที่มา : กรมชลประทาน, พ.ศ. ๒๕๖๙

๓) แหล่งน้ำอื่น ๆ

(๑) สระเก็บน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน (บ่อจิ๋ว ขนาด ๑,๒๖๐ ลูกบาศก์เมตร)

ตารางที่ ๘ แสดงข้อมูลสระเก็บน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

ที่	ตำบล	ปี ๒๕๔๘ - ๒๕๖๖		ปี ๒๕๖๘		รวม	
		ราย	บ่อ	ราย	บ่อ	ราย	บ่อ
๑	ผักขวง	๔๕๐	๔๘๐	๑๗	๑๗	๔๕๘	๕๐๕
๒	บ่อทอง	๖๒๐	๖๕๐	๕	๕	๖๓๐	๖๘๕
๓	ป่าคาย	๓๘๐	๔๑๐	๑๓	๑๓	๓๘๕	๔๓๐
๔	น้ำพี้	๕๔๐	๕๘๐	๑๔	๑๔	๕๔๗	๖๑๐

ที่มา : สถานีพัฒนาที่ดินอุตรดิตถ์, พ.ศ.๒๕๖๙

(๒) บ่อบาดาล

ตารางที่ ๙ แสดงข้อมูลบ่อบาดาล

ที่	ตำบล	ด้านการเกษตร (บ่อ)	ด้านอุปโภค – บริโภค (บ่อ)	รวม (บ่อ)
๑	ผักขวง	๑๔๒	๖๘	๒๑๐
๒	บ่อทอง	๑๙๘	๘๕	๒๘๓
๓	ป่าคาย	๑๐๕	๕๘	๑๖๓
๔	น้ำพี้	๑๖๕	๗๘	๒๔๓

ที่มา : กรมทรัพยากรน้ำบาดาล, พ.ศ. ๒๕๖๙

๖. การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ตารางที่ ๑๐ แสดงข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ประเภท	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
พื้นที่ป่า	๒๓๐,๒๘๓.๒๐	๕๐.๑๑
พืชไร่	๑๑๖,๕๔๓.๘๐	๒๕.๓๖
พื้นที่นา	๖๒,๐๗๖.๕๗	๑๓.๕๑
พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	๒๒,๔๙๗.๓๖	๔.๙
ไม้ยืนต้น	๒๐,๑๓๕.๘๘	๔.๓๘
พื้นที่น้ำ	๓,๙๕๙.๗๒	๐.๘๖
ไม้ผล	๓,๘๐๙.๓๕	๐.๘๓

ประเภท	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
ทุ่งหญ้าและโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	๑๐๓.๔๔	๐.๐๒
เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม	๔๐.๒๙	๐.๐๑
พืชสวน	๓๕.๕๕	๐.๐๑
สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	๓๑.๘๖	๐.๐๑

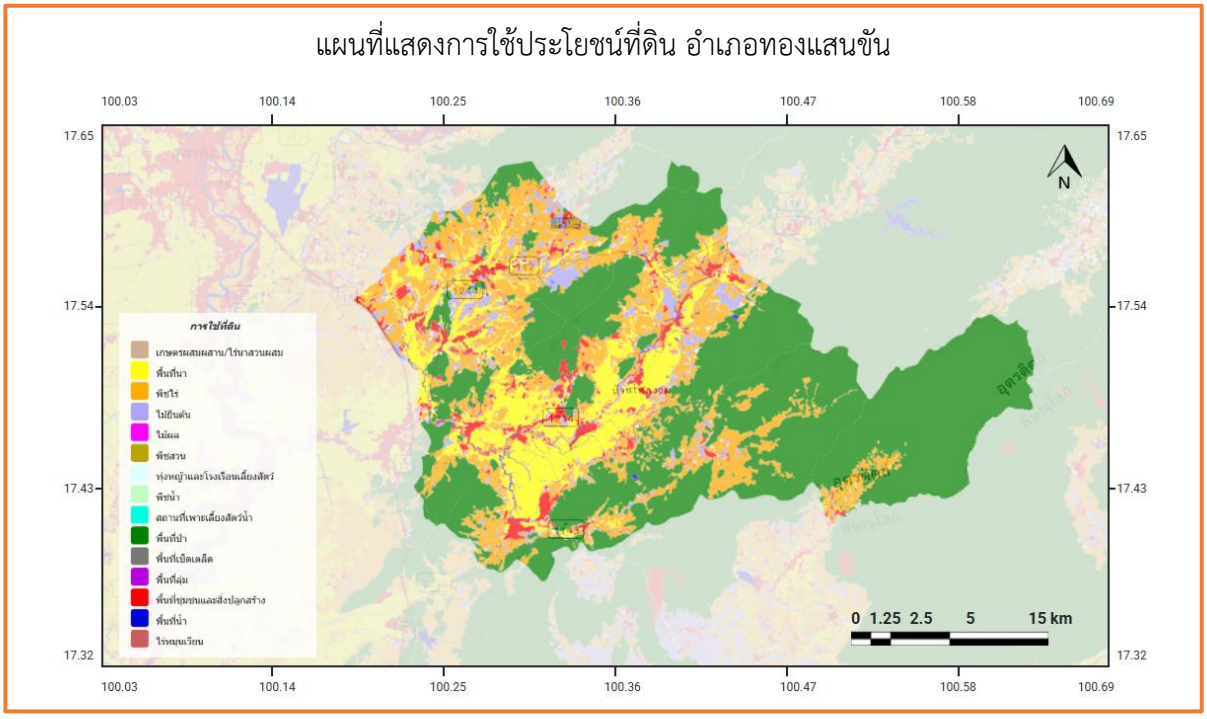

ภาพที่ ๕ แผนที่แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอ

(ที่มา : http://agri-map-online.moac.go.th/, พ.ศ. ๒๕๖๙)

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

๑. ข้อมูลสินค้าเกษตรที่สำคัญ

ประชากรอำเภอทองแสนขัน ประชากรมีอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม มีพื้นที่การเกษตรจำนวน ๑๑๔,๗๑๕ ไร่ (ร้อยละ ๒๔.๙๖ ของพื้นที่อำเภอ) โดยอยู่พื้นที่ในเขตชลประทานร้อยละ ๕๕.๗๔

ตารางที่ ๑๑ แสดงข้อมูลด้านพืช

ตำบล	พื้นที่ทั้งหมด (ไร่)	พื้นที่ทางการเกษตร (ไร่)					
		ข้าว (ไร่)	อ้อยโรงงาน (ไร่)	มันสำปะหลัง (ไร่)	ยางพารา (ไร่)	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ไร่)	ปาล์มน้ำมัน (ไร่)
ผักขวง	๓๑,๖๓๓	๑๐,๕๗๑	๒,๔๕๐	๖,๐๙๔	๖๙๕	๘,๘๘๗	๒๙๐
บ่อทอง	๔๒,๑๐๔	๒๐,๑๙๙	๓,๖๘๐	๕,๗๐๓	๑,๕๔๒	๘,๔๗๐	๔๖๕
ป่าคาย	๒๘,๑๗๘	๑๓,๒๗๓	๑,๘๔๐	๓,๐๗๑	๒๓	๗,๕๖๖	๔๐
น้ำพี้	๑๒,๘๐๑	๕,๕๒๘	๔,๒๘๗	๑,๒๑๗	๖๔	๓,๗๙๓	๑๕๐
รวม	**๑๑๔,๗๑๕**	**๔๙,๕๗๑**	**๑๒,๒๕๗**	**๑๖,๐๘๕**	**๒,๓๒๔**	**๒๘,๗๑๖**	**๙๔๕**

ที่มา : ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง กรมส่งเสริมการเกษตร, พ.ศ.๒๕๖๙

ตารางที่ ๑๒ แสดงข้อมูลด้านปศุสัตว์ (ถ้ามี ถ้าไม่มีให้ -)

ตำบล	เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ รวม (ราย)	โคเนื้อ (ตัว)	โคนม (ตัว)	กระบือ (ตัว)	สุกร (ตัว)	ไก่ (ตัว)	เป็ด (ตัว)	แพะ (ตัว)	แกะ (ตัว)
ผักขวง	๘๓๙	๓๓๔	-	๒๐๘	๗๖๘	๑๘,๓๒๓	๔๔๖	-	-
บ่อทอง	๗๙๙	๗๑๗	-	๓๙๐	๑๕,๑๔๕	๑๕๓,๖๕๐	๒๐๗	๗๘	-
ป่าคาย	๔๗๗	๘๔๘	-	๓๖๔	๙,๑๖๓	๕๕,๕๐๘	๓๖๕	๕๐	-
น้ำพี้	๓๖๓	๕๑๗	-	๒๓๘	๔๖๒	๗,๘๔๒	๒๒๕	-	-
รวม	**๒,๔๗๘**	**๒,๔๑๖**	**-**	**๑,๒๐๐**	**๒๕,๕๓๘**	**๒๓๕,๓๒๓**	**๑,๒๔๓**	**๑๒๘**	**-**

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์อำเภอทองแสนขัน, พ.ศ. ๒๕๖๙

- โรงงานฆ่าสุกรมาตรฐาน ๑ แห่ง คือ

  ชื่อโรงงาน บริษัท RRR (๒๐๑๘) จำกัด ที่ตั้ง หมู่ ๖ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน

- ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ขนาดใหญ่ (GAP) จำนวน ๘ แห่ง คือ

  ๑. หจก.สมนึก ฟาร์ม ฟาร์มสุกรขุน(GAP) ที่ตั้ง หมู่ ๓ ตำบลบ่อทอง

  ๒. หจก.เจ.พี ฟาร์ม ฟาร์มลูกรขุน(GAP) ที่ตั้ง หมู่ ๓ ตำบลบ่อทอง

  ๓. หจก.ชวกรคอนแทรคท์ฟาร์มมิ่ง ฟาร์มลูกสุกรขุน(GAP) ที่ตั้ง ๑ ตำบลป่าคาย

  ๔. หจก.เรณูคอนแทรคท์ฟาร์มมิ่ง ฟาร์มลูกลูกรซุน(GAP) ที่ตั้ง ๑ ตำบลป่าคาย

  ๕. หจก.เรณูคอนแทรคท์ฟาร์มมิ่ง ฟาร์มไก่เนื้อ(GAP) ที่ตั้ง ๑ ตำบลป่าคาย

  ๖. หจก.สมปานฟาร์มสุกร ฟาร์มสุกขุน(GAP) ที่ตั้ง หมู่ ๑๔ ตำบลบ่อทอง

  ๗. นายสมชาย ดังดี ฟาร์มสุกรขุน(GAP) ที่ตั้ง หมู่ ๑๔ ตำบลบ่อทอง

  ๘. เพิ่มทรัพย์ฟาร์ม โกใช่ ฟาร์มไก่ไข่(GAP) ที่ตั้ง หมู่ ๓ ตำบลบ่อทอง

ตารางที่ ๑๓ แสดงข้อมูลด้านประมง แสดงจำนวนผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (ถ้ามี ถ้าไม่มีให้ -)

ตำบล	เกษตรกร รวม (ราย)	กุ้งทะเล	กุ้งน้ำจืด	ปลาทะเล	ปลาน้ำจืด	สัตว์น้ำสวยงาม	สัตว์น้ำอื่น ๆ
ผักขวง	-	-	-	-	๑๘๘	-	-
บ่อทอง	-	-	-	-	๑๕๘	-	-
ป่าคาย	-	-	-	-	๒๐๒	-	-
น้ำพี้	-	-	-	-	๑๐๐	-	-
รวมทั้งหมด	**-**	**-**	**-**	**-**	**๖๔๘**	**-**	**-**

ที่มา : สำนักงานประมงอำเภอตรอน, พ.ศ.๒๕๖๙

๒. สินค้าเอกลักษณ์ประจำถิ่น/สินค้า GI

- ไม่มี

ข้อมูลด้านสังคม

๑. ข้อมูลเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร

๑.๑ เกษตรกร

๑) ครัวเรือนและประชากร

อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ มีประชากรทั้งหมด ๑๑,๗๘๖ ครัวเรือน เป็นครัวเรือนเกษตรกร ๕,๓๖๖ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕๓ ของครัวเรือนทั้งหมด มีประชากรรวม ๒๙,๙๑๕ คน เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๕,๒๒๖ คน มากกว่าเพศชาย จำนวน ๑๔,๖๔๔ คน

ตารางที่ ๑๔ แสดงจำนวนครัวเรือน และประชากร

ที่	ตำบล	ครัวเรือนทั้งหมด	ครัวเรือนเกษตรกร	ประชากร		
				ชาย	หญิง	รวม
๑	ผักขวง	๔,๔๘๓	๑,๕๖๓	๔,๐๓๘	๔,๑๖๓	๘,๒๔๖
๒	บ่อทอง	๒,๙๐๔	๑,๘๗๙	๕,๔๖๖	๕,๖๑๒	๑๑,๐๗๘
๓	ป่าคาย	๒,๒๔๓	๑,๑๑๔	๒,๖๐๗	๒,๗๔๘	๕,๓๕๕
๔	น้ำพี้	๒,๑๕๖	๘๑๐	๒,๕๓๓	๒,๗๐๓	๕,๒๓๖
รวม		**๑๑,๗๘๖**	**๕,๓๖๖**	**๑๔,๖๔๔**	**๑๕,๒๒๖**	**๒๙,๙๑๕**

ที่มา : ๑. สำนักทะเบียนอำเภอทองแสนขัน, พ.ศ.๒๕๖๙

๒. ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง กรมส่งเสริมการเกษตร, พ.ศ.๒๕๖๙

๒) หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามอายุ

หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร อำเภอทองแสนขัน มีอายุช่วง ๕๖ – ๖๕ ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๔๘ รองลองมาอยู่ในช่วง ๖๕ ปีขึ้นไป และ ช่วง ๔๖ – ๕๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๓๙ และ ๒๓.๓๙ ตามลำดับ

ตารางที่ ๑๕ แสดงจำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอายุ

ช่วงอายุ (ปี)	ครัวเรือน	ร้อยละ
๖๕ ปีขึ้นไป	๑,๕๗๗	๒๙.๓๙
๕๖ – ๖๕ ปี	๒,๐๑๑	๓๗.๔๘
๔๖ – ๕๕ ปี	๑,๒๕๕	๒๓.๓๙
๓๖ – ๔๕ ปี	๓๙๙	๗.๔๔
๒๖ – ๓๕ ปี	๑๑๔	๒.๑๒
๑๘ – ๒๕ ปี	๑๐	๐.๑๙
รวม	๕,๓๖๖	๑๐๐

ที่มา : ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง กรมส่งเสริมการเกษตร, พ.ศ.๒๕๖๙

๓) ลักษณะการประกอบอาชีพ

อำเภอทองแสนขัน มีเกษตรกรประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ๕,๑๙๓ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๗๘ และประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นรอง ๑๗๓ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๓.๒๒

ตารางที่ ๑๖ แสดงจำนวนลักษณะการประกอบอาชีพ

ลักษณะการประกอบอาชีพ	ครัวเรือน	ร้อยละ
ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก	๕,๑๙๓	๙๖.๗๘
ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นรอง	๑๗๓	๓.๒๒
รวม	๕,๓๖๖	๑๐๐

ที่มา : ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง กรมส่งเสริมการเกษตร, พ.ศ.๒๕๖๙

๔) ลักษณะการถือครองที่ดิน

อำเภอทองแสนขัน มีลักษณะการถือครองที่ดินโดยเกษตรกรเป็นเจ้าของเอง ร้อยละ ๕๐.๘๗ รองลงมา คือ อื่นๆ (ที่สาธารณะประโยชน์, ทำฟรี) ร้อยละ ๓๕.๓๖ และ เช่า ร้อยละ๑๓.๗๗

ตารางที่ ๑๗ แสดงจำนวนลักษณะการถือครองที่ดิน

ลักษณะการถือครอง	ครัวเรือน	ร้อยละ
เกษตรกรเป็นเจ้าของเอง	๓,๙๙๒	๕๐.๘๗
อื่นๆ (ที่สาธารณะประโยชน์, ทำฟรี)	๒,๗๗๕	๓๕.๓๖
เช่า	๑,๐๘๑	๑๓.๗๗
รวม	๕,๒๕๔	๑๐๐

ที่มา : ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง กรมส่งเสริมการเกษตร, พ.ศ.๒๕๖๙

๕) ประเภทเอกสารสิทธิ์ (เฉพาะเกษตรกรเป็นเจ้าของเอง)

เกษตรกรอำเภอทองแสนขัน ทำการเกษตรในพื้นที่มีเอกสารสิทธิ์ ประเภท โฉนด/น.ส. ทุกประเภท มากที่สุด จำนวน ๒,๗๓๐ ครัวเรือน รองลงมา คือ ส.ป.ก.ทุกประเภท จำนวน ๑,๖๙๒ ครัวเรือน และเป็นพื้นที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ จำนวน ๘๐๐ ครัวเรือน

ตารางที่ ๑๘ แสดงจำนวนประเภทเอกสารสิทธิ์

ประเภทเอกสารสิทธิ์ (ครัวเรือน)				รวม
โฉนด/น.ส.ทุกประเภท	ส.ป.ก. ทุกประเภท	หนังสือรับรองของหน่วยงาน	ไม่มีเอกสารสิทธิ์	
๒,๗๓๐	๑,๖๙๒	๐	๘๐๐	๓,๙๙๒

ที่มา : ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง กรมส่งเสริมการเกษตร, พ.ศ.๒๕๖๙

๖) รายได้ รายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกร

เกษตรกรอำเภอทองแสนขัน มีรายได้น้อยกว่า ๖๐,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๖๘ มากที่สุด รองลงมาคือช่วง ๖๐,๐๐๐ – ๑๑๙,๙๙๙ และ ช่วง ๑๘๐,๐๐๐ - ๔๙๙,๙๙๙ คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๔๒ และ ๕.๒๖ ตามลำดับ มีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย ๕๑,๑๔๕ บาท/ครัวเรือน/ปี ในขณะที่มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย ๖๓,๐๒๖ บาท/ ครัวเรือน/ปี

๗) สินเชื่อและภาวะหนี้สินของเกษตรกร

เกษตรกรอำเภอทองแสนขัน มีหนี้สินในภาคการเกษตรน้อยกว่า ๖๐,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๕๐ รองลงมาอยู่ในช่วง ๑๘๐,๐๐๐ - ๔๙๙,๙๙๙ บาท และ ๖๐,๐๐๐ - ๑๑๙,๙๙๙ บาท คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๗๓ และ ๑๘.๑๘ ตามลำดับ ส่วนมากเกษตรกรจะขอสินเชื่อจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ในการลงทุนทำการเกษตรในแต่ละฤดูกาลผลิต

๘) ประเพณีและวัฒนธรรม

(๑) การนับถือศาสนา

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประมาณ ๙๕ % และศาสนาอื่นๆ ประมาณ ๕ %

(๒) วัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญ

๑) งานประเพณีแห่ต้นดอกไม้ ประสาทผึ้ง: ประเพณีท้องถิ่นที่ดำเนินกิจกรรมในช่วงสงกรานต์ เป็นกุศโลบายที่คนโบราณจะรวมรวบขี้ผึ้งป่าเพื่อเตรียมหล่อเทียนพรรษา โดยต้นผึ้งทำจากต้นกล้วย ตัดให้ยาวพอสมควร ยึดลำต้นให้ตั้งตรงด้วยไม้ไผ่ นำขี้ผึ้งป่ามาหลอมเป็นดอกไม้ นำไปตกแต่งต้นกล้วยประดับประดาด้วยดอกไม้ คนในชุมชนจะนำมาแห่ไปถวายวัด

๒) ประเพณีทำบุญกลางบ้าน : เป็นประเพณีท้องถิ่นที่คนในชุมชนจะรวมตัวกันทำบุญใหญ่ประจำปี การทำบุญกลางบ้านหรือ สงเคราะห์บ้าน เชื่อกันว่าเป็นการทำบุญเพื่อปัดเป่าสิ่งที่ไม่ดี ทำในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี

๓) ประเพณีทำบุญข้าวเปลือก : จะมีขึ้นหลังจากที่เก็บเกี่ยวข้าว ชาวบ้านจะนำข้าวมาถวายที่วัดเพื่อทำบุญข้าวใหม่ หลังจากนั้นข้าวที่ได้จะมอบให้คนยากไร้และบางส่วนใช้ในกิจกรรมของวัด

๔) ประเพณีอุปสมบทหมู่ : ประเพณีสืบเนื่องจากการที่ประชากรในอำเภอทองแสนขันนับถือพระพุทธศาสนา ในปัจจุบันชุมชนได้สืบทอดพระพุทธศาสนาด้วยการอุปสมทบ และประหยัดค่าใช้จ่าย จึงจัดกิจกรรมอุปสมบทหมู่ตามวัดต่างๆ

๑.๒ องค์กรและสถาบันเกษตรกร

๑) กลุ่มเกษตรกร/สถาบัน

อำเภอทองแสนขัน มีกลุ่มสถาบันเกษตรกร กลุ่มอาชีพการเกษตร ทั้งกลุ่มธรรมชาติ ที่ยังไม่เคยรับการสนับสนุนงบประมาณ และกลุ่ม/องค์กรที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ได้แก่ กลุ่มส่งเสริมอาชีพ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มยุวเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ และกลุ่มเกษตรกร

ตารางที่ ๑๙ แสดงจำนวนและสมาชิกสถาบันเกษตรกร

ตำบล	กลุ่มส่งเสริมอาชีพ		กลุ่มแม่บ้าน		กลุ่มยุวเกษตรกร		วิสาหกิจชุมชน		สหกรณ์		กลุ่มเกษตรกร	
	กลุ่ม	สมาชิก (ราย)	กลุ่ม	สมาชิก (ราย)	กลุ่ม	สมาชิก (ราย)	กลุ่ม	สมาชิก (ราย)	แห่ง	สมาชิก (ราย)	กลุ่ม	สมาชิก (ราย)
ผักขวง	๑	๑๐	๑	๒๒	๑	๒๑	๑๑	๑๔๖	๑	๑๓๗	๑	๑๓๖
บ่อทอง	-	-	๑	๓๑	๑	๒๐	๑๕	๒๒๗	๔	๕,๓๒๖	-	-
ป่าคาย	๑	๑๖	๑	๓๐	๑	๑๖	๑๕	๑๖๒	๑	๓๑๙	๒	๓๑๒
น้ำพี้	๑	๒๐	๑	๑๐	-	-	๔	๔๕	๑	๔๙๔	-	-
รวม	**๓**	**๔๖**	**๔**	**๙๕**	**๒**	**๕๗**	**๔๕**	**๕๘๐**	**๗**	**๖,๒๗๖**	**๔**	**๒๓๕**

ที่มา : สำนักงานเกษตรกรอำเภอทองแสนขัน, พ.ศ. ๒๕๖๙

ตารางที่ ๒๐ แสดงจำนวนผลิตภัณฑ์ที่ลงทะเบียน OTOP จำแนกตามผลิตภัณฑ์

ประเภทผลิตภัณฑ์	จำนวน
อาหาร	๕๙
เครื่องดื่ม	๖
ผ้า เครื่องแต่งกาย	๑๙
ของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก	๑๐๖
สมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร	๘
รวม	๑๙๘

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอทองแสนขัน, พ.ศ.๒๕๖๙

ตารางที่ ๒๑ แสดงข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ชื่อกลุ่ม	ที่อยู่		จำนวนสมาชิก
	หมู่ที่	ตำบล	
วิสาหกิจชุมชนคงกระพัน	๘	ตำบลน้ำพี้	๗
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อตำบลน้ำพี้	๖	ตำบลน้ำพี้	๑๐
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรพัฒนาตำบลน้ำพี้	๗	ตำบลน้ำพี้	๒๐
วิสาหกิจชุมชนแม่อาร์มการสุรา	๘	ตำบลน้ำพี้	๘
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านท่าช้างตำบลบ่อทอง	๓	ตำบลบ่อทอง	๑๒
เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านเนินชัย	๑๐	ตำบลบ่อทอง	๒๙
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรแปลงใหญ่บ่อทองแสนขัน ๒	๑	ตำบลบ่อทอง	๕๐
วิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงโค-กระบือทองแสนขันเข้มแข็ง	๔	ตำบลบ่อทอง	๑๐
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มตีมีดทองแสนขัน	๗	ตำบลบ่อทอง	๘
วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์น้ำตาลทองแสนขัน	๗	ตำบลบ่อทอง	๗
วิสาหกิจชุมชนผ้าทอ หมู่ที่ ๑๐ บ้านเนินชัย	๑๐	ตำบลบ่อทอง	๑๑
วิสาหกิจชุมชนวิ้งค์น้ำยาดันฝุ่น	๘	ตำบลบ่อทอง	๗
วิสาหกิจชุมชนเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอำเภอทองแสนขัน	๙	ตำบลบ่อทอง	๑๕
วิสาหกิจชุมชนทำไม้เฟอร์นิเจอร์	๖	ตำบลบ่อทอง	๘
วิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านเนินชัย	๑๐	ตำบลบ่อทอง	๓๑
วิสาหกิจชุมชนกระยาสารทบ้านปางค้อ	๖	ตำบลบ่อทอง	๑๕
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าบ้านถ้ำดิน	๑๑	ตำบลบ่อทอง	๑๕

ชื่อกลุ่ม	ที่อยู่		จำนวนสมาชิก
	หมู่ที่	ตำบล	
วิสาหกิจชุมชนปุ๋ยอัดเม็ดมูลค้างคาว	๑๑	ตำบลบ่อทอง	๒๓
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มการเกษตรบ้านวังเบน หมู่ที่ ๘	๘	ตำบลบ่อทอง	๘
วิสาหกิจชุมชนบ่อทองการสุรา๑๑	๑๑	ตำบลบ่อทอง	๗
วิสาหกิจชุมชนบ้านสวนอภิกฤช ปลูก ผลิต และจำหน่าย ข้าวเปลือกที่ปลูกโดยการวางรวง	๔	ตำบลป่าคาย	๗
วิสาหกิจชุมชนเกษตรกรทองแสนขัน	๖	ตำบลป่าคาย	๑๐
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสานตะกร้าหวายเทียมแม่บ้านเนินหินแดง ตำบลป่าคาย	๘	ตำบลป่าคาย	๑๒
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ตำบลป่าคาย	๔	ตำบลป่าคาย	๑๐
วิสาหกิจชุมชนสานตะกร้า ม.๙ ป่าคาย	๙	ตำบลป่าคาย	๗
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเลี้ยงโคหมู่ที่ ๕	๕	ตำบลป่าคาย	๙
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อบ้านนาป่าคาย	๓	ตำบลป่าคาย	๙
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกร ม.๘ ต.ป่าคาย	๘	ตำบลป่าคาย	๑๖
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ม. ๖ บ้านไร่ห้วยพี้	๖	ตำบลป่าคาย	๗
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มส่งเสริมอาชีพเกษตร ม.๓	๓	ตำบลป่าคาย	๙
วิสาหกิจชุมชนพัฒนาการเกษตร๑ อุตรดิตถ์	๕	ตำบลป่าคาย	๑๕
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตน้ำพริก (สำเร็จรูป) และกระยาสารท แม่บุญยิ่ง	๖	ตำบลป่าคาย	๙
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ หมู่ ๕ หมู่ ๘	๕	ตำบลป่าคาย	๘
วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านนาป่าคาย	๓	ตำบลป่าคาย	๒๖
วิสาหกิจชุมชนบ้านหนองกอกร่วมใจ	๗	ตำบลป่าคาย	๘
วิสาหกิจชุมชนชุมชนเข้มแข็งพิชัยราชา	๔	ตำบลผักขวง	๙
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปอาหารบ้านบุ่งประชานิมิตร	๑๒	ตำบลผักขวง	๗
วิสาหกิจชุมชนแปลงใหญ่ผู้ปลูกมันสำปะหลังบ้านน้ำหมี	๑๑	ตำบลผักขวง	๑๖
วิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสาน สู่ความยั่งยืน	๖	ตำบลผักขวง	๑๖
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านโคกงาม ม.๙	๙	ตำบลผักขวง	๑๐
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดตำบลผักขวง	๑๒	ตำบลผักขวง	๑๐

ชื่อกลุ่ม	ที่อยู่		จำนวนสมาชิก
	หมู่ที่	ตำบล	
วิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหารบ้านน้ำหมีใหญ่	๑	ตำบลผักขวง	๑๔
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านโคกงาม	๙	ตำบลผักขวง	๒๐
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตข้าวเพื่อสุขภาพบ้านร้องลึก	๖	ตำบลผักขวง	๑๒
วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวโพดชุมชนบ้านวังโป่ง	๓	ตำบลผักขวง	๑๖
วิสาหกิจชุมชนน้ำพริกลาบบ้านใหญ่เจริญ	๑๓	ตำบลผักขวง	๑๖

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน, พ.ศ.๒๕๖๙

ตารางที่ ๒๒ แสดงข้อมูลกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มยุวเกษตรกร และกลุ่มส่งเสริมอาชีพ

ชื่อกลุ่ม	ที่อยู่		จำนวนสมาชิก
	หมู่ที่	ตำบล	
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านโคกงาม	๙	ผักขวง	๒๒
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านวังปรากฏ	๙	ป่าคาย	๓๐
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรผ้าทอบ้านเนินชัย	๑๐	บ่อทอง	๓๑
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านน้ำพี้	๔	น้ำพี้	๑๐
กลุ่มยุวเกษตรกรโรงเรียนบ้านแสนขัน	๑๒	บ่อทอง	๒๐
กลุ่มยุวเกษตรกรโรงเรียนบ้านวังปรากฏ (ประชานุกูล)	๑	ป่าคาย	๑๖
กลุ่มยุวเกษตรกรโรงเรียนวังโป่งดำรงวิทย์	๓	ผักขวง	๒๑
กลุ่มส่งเสริมอาชีพการเกษตรแปรรูปอาหาร ตำบลน้ำพี้	๔	น้ำพี้	๑๐
กลุ่มส่งเสริมอาชีพการเกษตรผลิตปุ๋ยอัดเม็ดตำบลผักขวง	๑๒	ผักขวง	๑๐
กลุ่มส่งเสริมอาชีพการเกษตรเกษตรกรรายย่อย ม.๘ ต.ป่าคาย	๘	ป่าคาย	๑๖

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน, พ.ศ.๒๕๖๙

ตารางที่ ๒๓ แสดงข้อมูลกลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์

ชื่อกลุ่ม	ที่อยู่		จำนวนสมาชิก
	หมู่ที่	ตำบล	
กลุ่มเกษตรกรทำนาบ่อทอง	๑	บ่อทอง	๑๓๖
กลุ่มเกษตรกรทำนาบ้านแสนขัน ๓	๑๒	ป่าคาย	๑๒๐
กลุ่มเกษตรกรทำนาป่าคาย	๑	ป่าคาย	๑๙๒

ชื่อกลุ่ม	ที่อยู่		จำนวนสมาชิก
	หมู่ที่	ตำบล	
สหกรณ์การเกษตรศุภนิมิตทองแสนขัน จำกัด	๒	ผักขวง	๕๗๓
สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินตำบลผักขวง	๔	ผักขวง	๑๓๗
สหกรณ์การเกษตรทองแสนขัน จำกัด	๙	บ่อทอง	๔,๔๕๑
สหกรณ์ผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านแสนขัน	๑	บ่อทอง	๑๕๑
สหกรณ์ยางพาราทองแสนขัน จำกัด	๕	บ่อทอง	๑๕๑
สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินหนองกอก จำกัด	๗	ป่าคาย	๓๑๙
สหกรณ์การเกษตรน้ำพี้ จำกัด	๘	น้ำพี้	๔๙๔

ที่มา : สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุตรดิตถ์, พ.ศ.๒๕๖๙

๒) ศูนย์เรียนรู้และเครือข่าย

ตารางที่ ๒๔ แสดงจำนวนแหล่ง/ศูนย์เรียนรู้และบริการด้านการเกษตร

ตำบล	ศพก.	ศพก. เครือข่าย	ศจช.	ศดปช.	ศบกต.	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง			ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน
						กษ.	ปศุสัตว์	ปฏิรูป	
ผักขวง	-	๑๐	๒	๒	๑	๑	๑	๑	๑
บ่อทอง	-	๔	-	๑	๑	๑	๑	-	๑
ป่าคาย	-	๖	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑
น้ำพี้	๑	๔	-	-	๑	๑	๑	๑	๑
รวม	**๑**	**๒๔**	**๓**	**๔**	**๔**	**๔**	**๔**	**๓**	**๔**

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน, พ.ศ.๒๕๖๙

(๑) อาสาสมัครเกษตร

ตารางที่ ๒๕ แสดงจำนวนอาสาสมัครเกษตร

ตำบล	หน่วยงาน /อาสาสมัครเกษตร (ราย)								
	อาสาสมัครฝนหลวง	ครูบัญชีอาสา	ประมงอาสา	อาสาปศุสัตว์	หมอดินอาสา	เกษตรหมู่บ้าน	สหกรณ์	เศรษฐกิจการเกษตร	อาสาสมัครปฏิรูปที่ดิน
ผักขวง	๑	๒	๔	๑๖	๑๙	๑๖	-	๑	๘
บ่อทอง	-	-	๑๓	๑๖	๑๘	๑๕	-	-	๔
ป่าคาย	-	-	๘	๑๐	๙	๙	-	-	๖

ตำบล	หน่วยงาน /อาสาสมัครเกษตร (ราย)								
	อาสาสมัครฝนหลวง	ครูบัญชีอาสา	ประมงอาสา	อาสาปศุสัตว์	หมอดินอาสา	เกษตรหมู่บ้าน	สหกรณ์	เศรษฐกิจการเกษตร	อาสาสมัครปฏิรูปที่ดิน
น้ำพี้	๑	-	๔	๙	๑๐	๙	-	-	๑๐
รวม	๒	๒	๒๙	๕๑	๕๖	๔๙	-	๑	๒๘

หมายเหตุ : อาสาเกษตรบางรายทำหน้าที่อาสามากกว่า ๑ หน้าที่

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน, พ.ศ.๒๕๖๙

(๒) ปราชญ์ชาวบ้าน

อำเภอทองแสนขัน มีปราชญ์ชาวบ้านภายใต้โครงการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการดำเนินการโครงการได้คัดเลือกปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามวิถีของปราชญ์แต่ละคน จำนวน ๔ คน

ตารางที่ ๒๖ แสดงข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน

ตำบล	จำนวน (ราย)	องค์ความรู้ด้าน
ผักขวง	๑	เกษตรผสมผสาน
บ่อทอง	๑	การทำนา
น้ำพี้	๑	การใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่ (Zoning by Agri Map)
ป่าคาย	๑	ด้านสหกรณ์
รวม		

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน, พ.ศ.๒๕๖๙

(๓) ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

ตารางที่ ๒๗ แสดงข้อมูลศูนย์หลักและศูนย์เครือข่ายของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

ที่	ชื่อศูนย์ (ลำดับที่ ๑ ศูนย์หลัก ลำดับถัดไป ศูนย์เครือข่าย)	ประเภท/กิจกรรมหลัก	ที่ตั้งศูนย์	
			หมู่	ตำบล
๑	ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก. หลัก)	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	๗	น้ำพี้
๒	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านห้วยปลาดุก	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	5	น้ำพี้
๓	ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายบ้านหนองหิน	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	6	น้ำพี้
๔	วนเกษตรและเกษตรผสมผสาน	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	7	น้ำพี้

ที่	ชื่อศูนย์ (ลำดับที่ ๑ ศูนย์หลัก ลำดับถัดไป ศูนย์เครือข่าย)	ประเภท/กิจกรรมหลัก	ที่ตั้งศูนย์	
			หมู่	ตำบล
๕	ศูนย์เรียนรู้การพิมพ์ลวดลายจากธรรมชาติ	อื่นๆ	9	น้ำพี้
๖	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงม.2 ต.บ่อทอง	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/ เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	2	บ่อทอง
๗	ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน ม.2 ต.บ่อทอง	ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.)	2	บ่อทอง
๘	ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง	ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง	2	บ่อทอง
๙	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านแพะ	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/ เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	7	บ่อทอง
๑๐	ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนบ้านวังปรากฏ	ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.)	1	ป่าคาย
๑๑	ศูนย์เรียนรู้เทคโนโลยีการผลิตอ้อย	ศูนย์เรียนรู้ด้านพืชไร่	3	ป่าคาย
๑๒	ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนบ้านนาป่าคาย	ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.)	3	ป่าคาย
๑๓	ศูนย์เรียนรู้กสิกรรม ต.ป่าคาย อ.ทองแสนขัน	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/ เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	7	ป่าคาย
๑๔	ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง	ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง	7	ป่าคาย
๑๕	ศูนย์เรียนรู้สหกรณ์ปฏิรูปที่ดินหนองกอก ตำบลป่าคาย	ศูนย์เรียนรู้ด้านสหกรณ์	7	ป่าคาย
๑๖	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านน้ำหมีใหญ่	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/ เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	1	ผักขวง
๑๗	ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง	ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง	1	ผักขวง
๑๘	ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ม.6 ต.ผักขวง	ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.)	6	ผักขวง
๑๙	บ้านนาภูผาฟาร์ม ม.6 ต.ผักขวง	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/ เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	6	ผักขวง
๒๐	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/ เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	6	ผักขวง
๒๑	ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ม.9 ต.ผักขวง	ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.)	9	ผักขวง
๒๒	ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน ม.9 ต.ผักขวง	ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.)	9	ผักขวง
๒๓	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/ เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	11	ผักขวง
๒๔	ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน ม.11 ต.ผักขวง	ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.)	11	ผักขวง
๒๕	ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง	ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง	11	ผักขวง

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน, พ.ศ.๒๕๖๙

(๔) กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่

มีกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ จำนวน ๑๖ กลุ่ม แบ่งตามชนิดสินค้า ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน มันสำปะหลังโรงงาน ยางพารา และหม่อนไหม

ตารางที่ ๒๘ แสดงข้อมูลกลุ่มแปลงใหญ่

ที่	ตำบล	ชื่อกลุ่มแปลงใหญ่	ชนิดพืช	จำนวนสมาชิก (คน)	จำนวนพื้นที่ (ไร่)
๑	น้ำพี้	แปลงใหญ่ข้าวโพด สหกรณ์การเกษตรน้ำพี้ จำกัด หมู่๗ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	๖๕	๑,๘๓๓
๒	น้ำพี้	แปลงใหญ่อ้อยโรงงาน ชุมชนน้ำพี้ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์	อ้อยโรงงาน	๓๑	๑,๒๘๒
๓	น้ำพี้	แปลงใหญ่หม่อนไหม เกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม	หม่อนไหม	๔๔	๓๙๘
๔	บ่อทอง	แปลงใหญ่ข้าว สหกรณ์การเกษตรทองแสนขัน จำกัด หมู่๙ ตำบลบ่อทอง อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์	ข้าว	๕๕	๑,๐๔๗
๕	บ่อทอง	แปลงใหญ่ข้าว สหกรณ์การเกษตรทองแสนขัน จำกัด หมู่ ๙ ตำบลบ่อทอง อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์	ข้าว	๙๓	๒,๓๒๙
๖	บ่อทอง	แปลงใหญ่ข้าว สหกรณ์ผู้ใช้น้ำด้วยไฟฟ้าบ้านแสนขัน จำกัด หมู่๒ ตำบลบ่อทอง อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์	ข้าว	๓๒	๕๒๑
๗	บ่อทอง	แปลงใหญ่ข้าว กลุ่มเกษตรกรทำนาบ่อทอง หมู่๑๒ ตำบลบ่อทอง อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์	ข้าว	๕๐	๗๓๙
๘	บ่อทอง	แปลงใหญ่ข้าว กลุ่มเกษตรกรทำนาแสนขัน ๓ หมู่๑๒ ตำบลบ่อทอง อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์	ข้าว	๓๐	๔๘๔
๙	บ่อทอง	แปลงใหญ่อ้อยโรงงาน ตำบลบ่อทอง อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์	อ้อยโรงงาน	๕๐	๗๕๑.๒๕

ที่	ตำบล	ชื่อกลุ่มแปลงใหญ่	ชนิดพืช	จำนวนสมาชิก (คน)	จำนวน พื้นที่ (ไร่)
๑๐	ป่าคาย	แปลงใหญ่ข้าว สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินหนองกอก จำกัด หมู่๗ ตำบลป่าคาย อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์	ข้าว	๘๐	๙๕๔.๒๕
๑๑	ป่าคาย	แปลงใหญ่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ บ้านนาป่าคาย ตำบลป่าคาย อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	๖๖	๑,๒๐๖
๑๒	ป่าคาย	แปลงใหญ่ข้าว กลุ่มเกษตรกรทำนาแปลงใหญ่บ้านวังปรากฏ ตำบลป่าคาย อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์	ข้าว	๓๑	๕๖๓
๑๓	ป่าคาย	แปลงใหญ่มันสำปะหลัง สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินหนองกอก จำกัด	มันสำปะหลัง	๕๙	๑,๐๖๗
๑๔	ผักขวง	แปลงใหญ่มันสำปะหลัง วิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกมันสำปะหลังบ้านน้ำหมี ตำบลผักขวง อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์	มันสำปะหลัง	๔๓	๕๘๔
๑๕	ผักขวง	แปลงใหญ่มันสำปะหลัง บ้านวังโป่ง ต.ผักขวง อ.ทองแสนขัน จ.อุตรดิตถ์	มันสำปะหลัง	๔๐	๓๙๖.๕
๑๖	ผักขวง	แปลงใหญ่ยางพารา ตำบลผักขวง อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์	ยางพารา	๓๖	๔๕๒.๐๔

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน, พ.ศ.๒๕๖๙

บทที่ ๒
การวิเคราะห์สถานการณ์การเกษตรของอำเภอ

๑. ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์พื้นที่ของอำเภอ

สินค้าเกษตรที่สำคัญ ชนิดสินค้า ข้าว

๑.๑ แหล่งน้ำหลัก

[/] น้ำฝน [/] ชลประทาน [ ] บ่อน้ำบาดาล [/] แหล่งน้ำธรรมชาติอื่น ๆ (ระบุ) คลองตรอน.....

๑.๒ พื้นที่เหมาะสม/ไม่เหมาะสม

๑) เขตความเหมาะสม

อำเภอทองแสนขัน มีพื้นที่ระดับความเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว เป็นพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มากที่สุด จำนวน ๑๑๘,๓๐๑.๘๐ ไร่ รองลงมาคือ พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S๒) จำนวน ๒๓,๐๐๐.๔๔ ไร่ และพื้นที่เหมาะสมมาก (S๑) จำนวน ๑๘,๑๐๘.๗๓ ไร่

ตารางที่ ๒๙ แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกข้าว

ตำบล	พื้นที่ระดับความเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว (ไร่)				
	เหมาะสมมาก (S๑)	เหมาะสมปานกลาง (S๒)	เหมาะสมน้อย (S๓)	ไม่เหมาะสม (N)	รวมพื้นที่ทั้งหมด
รวมอำเภอทองแสนขัน	๑๘,๑๐๘.๗๓	๒๓,๐๐๐.๔๔	๑๓,๒๕๔.๗๑	๑๑๘,๓๐๑.๘๐	๒๑๔,๖๔๕.๒๗
บ่อทอง	๑๐,๗๔๖.๖๐	๕,๗๘๖.๒๘	๖,๐๐๐.๘๑	๓๖,๘๔๓.๖๐	๕๙,๓๙๖.๓๙
ผักขวง	๕,๙๙๐.๙๐	๒,๐๖๓.๓๙	๒,๙๕๘.๗๓	๔๑,๖๖๓.๙๐	๕๒,๖๗๖.๙๒
ป่าคาย	๗๘๓.๒๓	๑๐,๙๖๘.๓๐	๒,๖๔๖.๗๙	๓๙,๒๐๖.๓๐	๕๓,๖๐๔.๖๑
น้ำพี้	๕๘๘.๐๐	๔,๑๘๒.๔๗	๑,๖๔๘.๓๘	๕๘๘.๐๐	๔๘,๙๖๗.๓๕

ที่มา: http://agri-map-online.moac.go.th/, พ.ศ. ๒๕๖๙

แผนที่แสดงความเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว

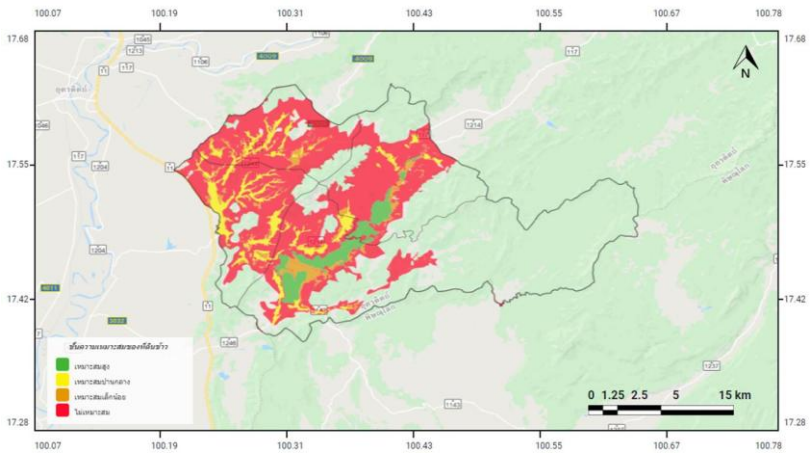

ภาพที่ ๖ แผนที่แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกข้าว
(ที่มา : http://agri-map-online.moac.go.th/, พ.ศ. ๒๕๖๙)

๒) พื้นที่ปลูกข้าว

อำเภอทองแสนขัน มีพื้นที่ปลูกข้าว (พื้นที่ปลูกจริง) ทั้งหมด ๕๐,๐๙๙ ไร่ โดยปลูกมากที่สุดในตำบลบ่อทอง รองลงมาคือ ตำบลป่าคาย ตำบลผักขวง และตำบลน้ำพี้ ตามลำดับ ผลผลิตเฉลี่ย ๗๔๒ กิโลกรัมต่อไร่

ตารางที่ ๓๐ แสดงครัวเรือนเกษตรกร พื้นที่ปลูก และผลผลิตข้าว

ตำบล	ครัวเรือนเกษตรกร	พื้นที่ปลูก (ไร่)	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (ตัน)
ผักขวง	๑,๑๙๙	๑๐,๖๗๘	๑๐,๖๗๗	๗,๙๒๒.๓๓	๐.๗๔๒
บ่อทอง	๑,๗๕๒	๒๐,๕๑๘	๒๐,๕๐๗	๑๕,๒๑๖.๑๙	๐.๗๔๒
ป่าคาย	๑,๐๗๖	๑๓,๓๕๓	๑๓,๓๕๓	๙,๙๐๗.๙๓	๐.๗๔๒
น้ำพี้	๖๙๖	๕,๕๕๐	๕,๕๕๐	๔,๑๑๘.๑๐	๐.๗๔๒
รวม	**๔,๕๒๕**	**๕๐,๐๙๙**	**๕๐,๐๘๗**	**๓๗,๑๖๔.๕๕**	**๐.๗๔๒**

ที่มา : ระบบทะเบียนเกษตรกรกลาง กรมส่งเสริมการเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๙

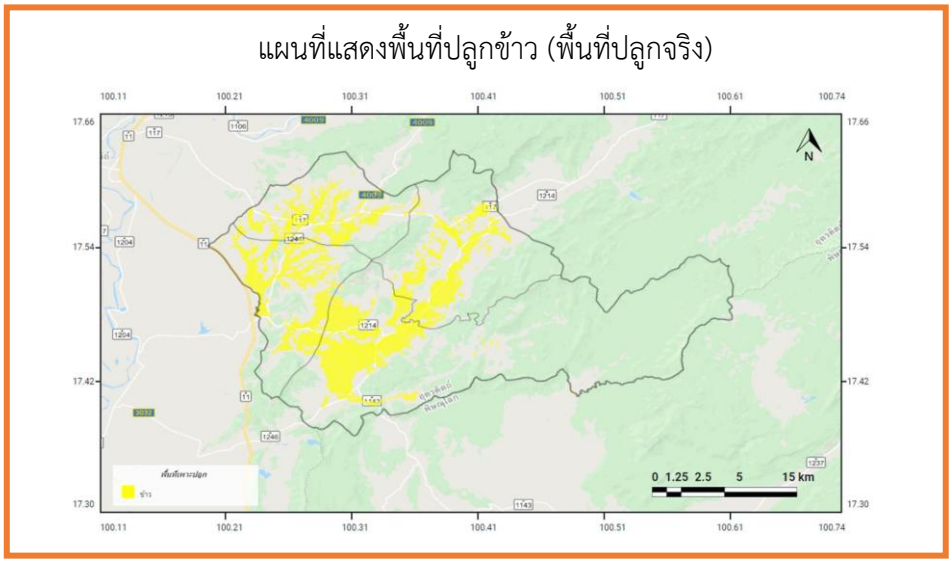

ภาพที่ ๗ แผนที่แสดงพื้นที่ปลูกข้าว (พื้นที่ปลูกจริง)

(ที่มา : http://agri-map-online.moac.go.th/, พ.ศ. ๒๕๖๙)

(๓) พื้นที่ปลูกข้าว ตามระดับชั้นความเหมาะสม

ตารางที่ ๓๑ แสดงพื้นที่ปลูกข้าว ตามระดับชั้นความเหมาะสม

ตำบล	พื้นที่ปลูกตามระดับความเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว (ไร่)				
	เหมาะสมมาก (S1)	เหมาะสมปานกลาง (S2)	เหมาะสมน้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวมพื้นที่ทั้งหมด
รวมอำเภอ	**๑๕,๘๒๑.๒๖**	**๒๐,๕๖๖.๓๗**	**๑๓,๒๘๗.๒๐**	**๑๐,๙๗๒.๘๕**	**๖๐,๖๔๗.๖๘**
บ่อทอง	๑๐,๐๘๖.๒๐	๕,๓๐๘.๘๒	๖,๐๐๑.๘๑	๓,๕๓๘.๑๑	๒๔,๙๓๔.๙๔
ผักขวง	๕,๗๓๕.๐๖	๑,๘๘๑.๕๖	๒,๙๕๔.๒๒	๓,๑๐๐.๑๐	๑๓,๖๗๐.๙๔
ป่าคาย	-	๑๐,๐๓๕.๐๐	๒,๖๔๖.๗๙	๒,๖๖๓.๔๒	๑๕,๓๔๕.๗๑
น้ำพี้	-	๓,๓๔๐.๔๙	๑,๖๘๔.๓๘	๑,๖๗๑.๒๒	๖,๖๙๖.๐๙

ที่มา: http://agri-map-online.moac.go.th/, พ.ศ. ๒๕๖๙

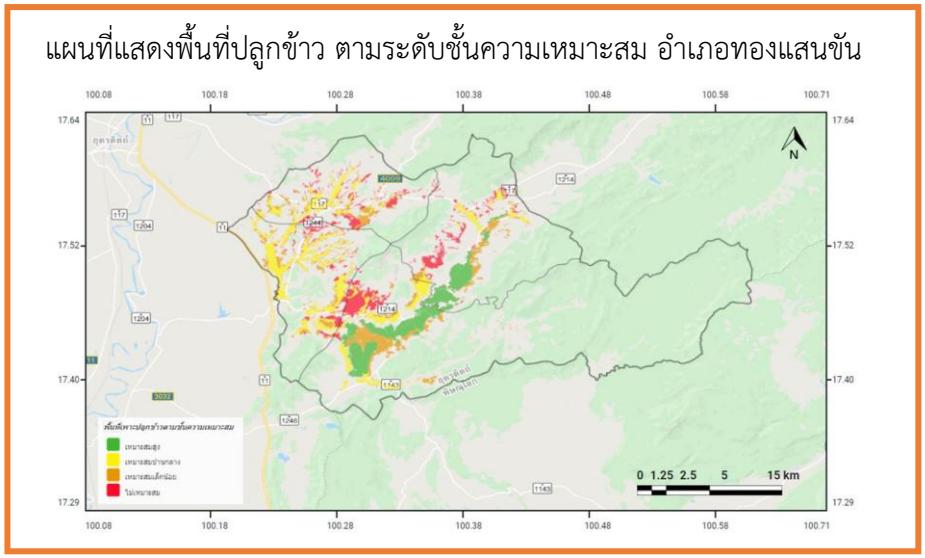

ภาพที่ ๘ แผนที่แสดงพื้นที่ปลูกข้าว ตามระดับชั้นความเหมาะสม
(ที่มา : http://agri-map-online.moac.go.th/, พ.ศ. ๒๕๖๙)

๑.๓ สถานการณ์ใช้เทคโนโลยีการผลิต (เป็นเทคโนโลยีการผลิตที่ใช้ในอำเภอ)

(๑) การใช้พันธุ์ดี : เกษตรกรในอำเภอทองแสนขัน มีการปลูกข้าวเหนียวมากที่สุด ซึ่งพันธุ์ที่นิยม ได้แก่ ข้าวเหนียวเขี้ยวงู น่าน๕๙ ข้าวเหนียวสันป่าตอง กข๖ CP๘๘๘ สันป่าตอง๑ รองลงมาคือ ข้าวเจ้า พันธุ์ที่นิยม ได้แก่ ขาวดอกมะลิ๑๐๕ กข๑๕ หอมปทุม มีศูนย์ข้าวชุมชนจำนวน ๒ แห่ง

(๒) การเตรียมดิน : เกษตรกรใช้รถแทรกเตอร์ขนาดกลาง ติดผานไถและโรตารี่ ในการเตรียมดิน ด้วยการไถดะ ไถพรวน ปั่นนา ก่อนหว่าน/ดำ

(๓) การปลูก : การปลูกมีทั้งการหว่านแห้ง หว่านน้ำตม และดำนา

(๔) ระบบการให้น้ำ : อาศัยน้ำจากคลองชลประทาน และสูบน้ำด้วยไฟฟ้า

(๕) การดูแลรักษา : หลังจากที่เกษตรกรหว่านข้าวแล้ว เกษตรกรมักจะพ่นสารป้องกันกำจัดวัชพืช คุมเลน และคุมฆ่า ใส่ปุ๋ย ๒ ครั้ง ครั้งที่ ๑ ใส่ปุ๋ยสูตร ๔๖-๐-๐ อัตรา ๒๕ กก./ไร่ ครั้งที่ ๒ ใส่ปุ๋ย ๑๕-๑๕-๑๕ อัตรา ๒๕ กก./ไร่ และใช้สารเคมีป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช ตามการระบาดของศัตรูพืช มีการใช้สารชีวภัณฑ์ ป้องกันกำจัดศัตรูพืช เช่น ไตรโคเดอร์มา,บิวเวอร์เรีย ในกลุ่มสมาชิกผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ และสมาชิกศูนย์จัดการ ศัตรูพืชชุมชน ปัจจุบันเกษตรกรบางรายเริ่มหันมาจ้างโดรนเพื่อการเกษตรในการพ่นยามากขึ้น ในพื้นที่มีเกษตรกร รุ่นใหม่ รับจ้างบินโดรนหลายราย

(๖) การใส่ปุ๋ย : เกษตรกรส่วนใหญ่ ใส่ปุ๋ย ๒ ครั้ง ครั้งที่ ๑ ใส่ปุ๋ยสูตร ๔๖-๐-๐ อัตรา ๒๕ กก./ไร่ ครั้งที่ ๒ ใส่ปุ๋ย ๑๕-๑๕-๑๕ อัตรา ๒๕ กก./ไร่ สำหรับเกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนบางรายมีการใช้ปุ๋ย สั่งตัดตามค่าวิเคราะห์ดิน

(๗) การเก็บเกี่ยว : ส่วนมากใช้รถเกี่ยวข้าวในการเก็บเกี่ยว

(๘) การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว : หากเกษตรขายข้าวสดจะนำไปขายยังลานรับซื้อทันที บางส่วน มีการตากข้าว เพื่อลดความชื้นก่อนขาย สำหรับเกษตรกรที่จะเก็บทำพันธุ์มีการตากข้าวและเก็บไว้ในยุ้งฉาง เพื่อใช้เป็นพันธุ์ข้าวปลูก ในฤดูกาลถัดไป โดยในพื้นที่มีลานรับซื้อของแปลงใหญ่ สหกรณ์ และลานรับซื้อเอกชน ปัจจุบันมีการใช้เครื่องอัดฟางเพิ่มมากขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นอาหารสัตว์และลดการเผาในพื้นที่การเกษตร

(๙) การป้องกันและกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช : ใช้สารเคมีป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืชตามการระบาดของศัตรูพืช มีการใช้สารชีวภัณฑ์ป้องกันกำจัดศัตรูพืชในกลุ่มสมาชิกผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ และสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

๑.๔ ปฏิทินการเพาะปลูก

เกษตรกรในอำเภอทองแสนขัน มีการปลูกข้าว ดังนี้

ชื่อสินค้า	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ข้าวนาปี						△					▽	
ข้าวนาปรัง	→			▽	→							△

สัญลักษณ์ ◄——► ช่วงฤดูปลูก △ ปลูกสูงสุด

◄·····► ช่วงฤดูเก็บเกี่ยว ▽ เก็บเกี่ยวสูงสุด

ภาพที่ ๙ แสดงปฏิทินการเพาะปลูกข้าว

๑.๕ ต้นทุนการผลิต

ตารางที่ ๓๒ แสดงต้นทุนการผลิตข้าว ปี ๒๕๖๘

ที่	รายการ	ค่าใช้จ่าย (บาท/ไร่)
	ต้นทุนรวม (๑ + ๒)	๕,๖๐๘
๑.	**ต้นทุนคงที่ (fix cost)**	๑,๐๐๐
	ค่าเช่าที่ดิน	๑,๐๐๐
๒.	**ต้นทุนผันแปร (variable cost)**	๔,๖๐๘

รายละเอียดต้นทุนผันแปร (variable cost)

กิจกรรม	รายการ	ปริมาณที่ใช้		เดือน	ค่าใช้จ่าย (บาท/ไร่)
		ปริมาณ	หน่วย		
๑. การเตรียมดิน					
- ไถ				พ.ค. - มิ.ย.	๗๐๐
- ใส่สารปรับสภาพดิน	โดโลไมท์				
	ปูนขาว				
๒. การปลูก					
- เพาะกล้า / ย้ายกล้า / ต้นพันธุ์	เมล็ดพันธุ์	๒๕	ก.ก.	มิ.ย. - ก.ค.	๗๐๐
- หว่านเมล็ด	ค่าจ้างหว่าน			มิ.ย. - ก.ค.	๘๐
๓. ดูแลรักษา					
- ใส่ปุ๋ยเคมี	สูตร ๔๖-๐-๐	๒๕	ก.ก.	มิ.ย. - ก.ค.	๔๐๐
	สูตร ๑๖-๒๐-๐ หรือ	๒๕	ก.ก.	ก.ค. - ส.ค.	๔๙๐
	สูตร ๑๕-๑๕-๑๕				
- ใส่สารชีวภัณฑ์	ไตโคเดอร์มา				
	บิวเวอร์เรีย				
	BT				

กิจกรรม	รายการ	ปริมาณที่ใช้		เดือน	ค่าใช้จ่าย (บาท/ไร่)
		ปริมาณ	หน่วย		
- ป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช	สารเคมีป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช			มิ.ย. - ก.ย.	๑๘๘
- ป้องกันกำจัดวัชพืช	ยาคุม/ฆ่าหญ้า			พ.ค. - มิ.ย.	๒๐๐
การเก็บเกี่ยว/หลังการเก็บเกี่ยว					
- เก็บเกี่ยว	ค่ารถเกี่ยว			ต.ค. - พ.ย.	๖๐๐
- ขนส่งผลผลิต	ค่ารถลาก			ต.ค. - พ.ย.	๒๕๐
- อื่นๆ	ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าน้ำ				๓๐๐ ๑๐๐
ค่าแรงงาน	ค่าแรงพ่นยา (๔ ครั้ง) ค่าใส่ปุ๋ยเคมี (๒ ครั้ง)			มิ.ย. - ก.ย. มิ.ย. - ก.ย.	๑๐๐*๔ = ๔๐๐ ๑๐๐*๒ = ๒๐๐

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน, พ.ศ. ๒๕๖๙)

๑.๖ สถานการณ์การตลาด/วิถีการตลาด

๑) วิถีการตลาด (เป็นวิถีตลาดที่เกิดขึ้นในอำเภอ)

Flow chart แสดงเส้นทางวิถีตลาดของอำเภอทองแสนขัน

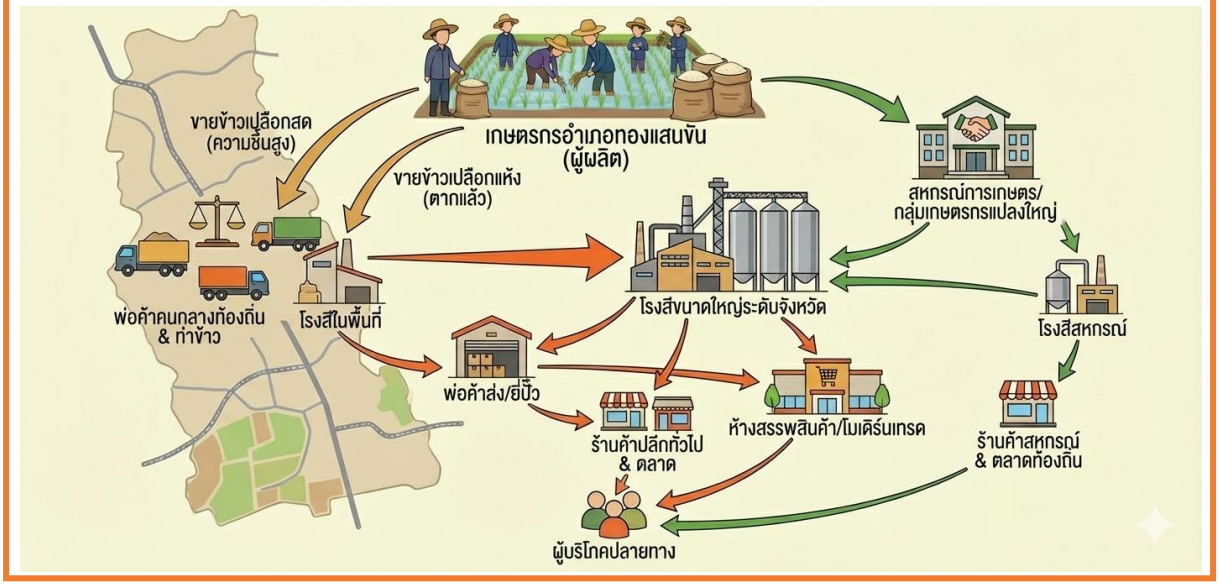

ภาพที่ ๑๐ แสดงวิถีการตลาดข้าว อำเภอทองแสนขัน

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน, พ.ศ. ๒๕๖๙)

๒) แหล่งรับซื้อผลผลิต/ โรงงานแปรรูป

มีแหล่งรับซื้อ รวม ๖ แห่ง

- อยู่ในตำบลป่าคาย จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ เรณูพืชไร่, สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินหนองกอก
- อยู่ในตำบลบ่อทอง จำนวน ๔ แห่ง ได้แก่ บริษัท เกษตรแสนขัน จำกัด, สหกรณ์การเกษตรทองแสนขัน จำกัด, ตลาดกลางทองแสนขัน และ ลานรับซื้อแปลงใหญ่กลุ่มเกษตรกรทำนาบ่อทองฯ

๑.๗ เกษตรกรและองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่

๑) เกษตรกร

มีเกษตรกรผู้ปลูกในอำเภอจำนวน ๔,๕๒๕ ครัวเรือน และมีเกษตรกรที่เป็นต้นแบบในพื้นที่จำนวน ๒ ราย มีความรู้ ความชำนาญ องค์ความรู้ในเทคโนโลยีการผลิต ที่มีความโดดเด่น ดังนี้

ตารางที่ ๓๓ แสดงเกษตรต้นแบบของสินค้าในพื้นที่

ที่	หมู่	ตำบล	ประเภท	องค์ความรู้โดดเด่น
๑	๑	บ่อทอง	ทำนา	การจัดการแปลงนาด้วย IPM
๒	๙	ผักขวง	การแปรรูปสินค้าเกษตร	การเพิ่มมูลค่าข้าว

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน, พ.ศ. ๒๕๖๙)

๒) องค์กรเกษตรกร

ตารางที่ ๓๔ แสดงองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่

องค์กรเกษตรกร	จำนวน (แห่ง)	ชื่อกลุ่ม
แปลงใหญ่	๗	๑. แปลงใหญ่ข้าว สหกรณ์การเกษตรทองแสนขัน จำกัด หมู่๙ ตำบลบ่อทอง อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ ๒. แปลงใหญ่ข้าว สหกรณ์การเกษตรทองแสนขัน จำกัด หมู่ ๙ ตำบลบ่อทอง อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ ๓. แปลงใหญ่ข้าว สหกรณ์ผู้ใช้น้ำด้วยไฟฟ้าบ้านแสนขัน จำกัด หมู่๒ ตำบลบ่อทอง อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ ๔. แปลงใหญ่ข้าว กลุ่มเกษตรกรทำนาบ่อทอง หมู่๑๒ ตำบลบ่อทอง อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ ๕. แปลงใหญ่ข้าว กลุ่มเกษตรกรทำนาแสนขัน ๓ หมู่๑๒ ตำบลบ่อทอง อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ ๖. แปลงใหญ่ข้าว สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินหนองกอก จำกัด หมู่๗ ตำบลป่าคาย อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ ๗. แปลงใหญ่ข้าว กลุ่มเกษตรกรทำนาแปลงใหญ่บ้านวังปรากฏ ตำบลป่าคาย อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์
วิสาหกิจชุมชน	๑๐	๑. วิสาหกิจชุมชนคงกระพัน ๒. วิสาหกิจชุมชนแม่อาร์มการสุรา ๓. วิสาหกิจชุมชนกระยาสารทบ้านปางค้อ ๔. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ตำบลป่าคาย ๕. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตน้ำพริก (สำเร็จรูป) และกระยาสารทแม่บุญยิ่ง ๖. วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านนาป่าคาย ๗. วิสาหกิจชุมชนชุมชนเข้มแข็งพิชัยราชา ๘. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านโคกงาม ม.๙ ๙. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านโคกงาม ๑๐. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตข้าวเพื่อสุขภาพบ้านร้องลึก

๒. การวิเคราะห์ Supply chain

ตารางที่ ๓๕ แสดงการวิเคราะห์ Supply chain ของสินค้า ข้าว อำเภอทองแสนขัน

		ต้นทาง	**กลางทาง**	**ปลายทาง**
มิติพื้นที่	**สถานการณ์ปัจจุบัน**	พื้นที่เหมาะกับการทำนาเป็นดินเหนียวหรือดินร่วนที่มีการระบายน้ำเลว เหมาะแก่การกักเก็บน้ำเพื่อปลูกข้าว ซึ่งตำบลบ่อทองมีพื้นที่ปลูกมากที่สุด น้ำ : อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ร่วมกับน้ำจากคลองชลประทาน คลองตรอน และการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า เทคโนโลยี : ปัจจุบันเริ่มมีการใช้โดรนเพื่อการเกษตรมาใช้ในการพ่นสารเคมี ภัยธรรมชาติ : ในระยะ ๓ ปีที่ผ่านมา ได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์ลานีญา มีน้ำป่าไหลหลาก เกิดความเสียหายแก่ผลผลิตเป็นอย่างมาก ทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพ	สถาบัน/องค์กร : มีกลุ่มเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรหลายแห่ง ได้แก่ แปลงใหญ่ข้าว ๗ กลุ่ม กระจายตัวอยู่ในตำบลบ่อทอง และป่าคาย เพื่อสร้างอำนาจต่อรองและบริหารจัดการร่วมกัน แหล่งรับซื้อ : มีแหล่งรับซื้อและโรงงานแปรรูปเบื้องต้นรวม ๔ แห่ง ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรทองแสนขัน, ตลาดกลางทองแสนขัน, สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินหนองกอก และลานรับซื้อของกลุ่มแปลงใหญ่	ตลาดปลายทางมีแหล่งรับซื้อและโรงงานแปรรูปเบื้องต้นรวม ๔ แห่ง มีเส้นทางสายหลักและสายรอง ที่เชื่อมต่อพื้นที่เกษตรทั้งเขตลุ่มน้ำและพื้นที่ดอน เพื่อใช้ในการขนส่งข้าวไปยังจุดรับซื้อ และขนส่งข้าวจากพื้นที่เพาะปลูกในตำบลต่างๆ ไปตลาดปลายทางได้สะดวก
	ปัญหา **Pain point**	ดิน : มีปัญหาหน้าดินแน่นและความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ความเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติ : เสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำในพื้นที่ดอนและพื้นที่นอกเขตชลประทาน เสี่ยงต่อน้ำป่าไหลหลาก ในพื้นที่ลาดเชิงเขา และที่ลุ่ม	- ขาดสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น (GI) ทำให้มูลค่าการแปรรูปในพื้นที่ยังไม่โดดเด่น	การเข้าถึงตลาด : ต้องพึ่งพาพ่อค้าคนกลางเป็นหลัก
	แนวทาง/App tech. ที่จะใช้แก้ปัญหา	๑. ส่งเสริมการปลูกข้าวในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมสูง (S๑) และปานกลาง (S๒) ๒. สนับสนุนการใช้สารชีวภัณฑ์ เพื่อลดการใช้สารเคมีโดยไม่จำเป็น ๓.ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดิน	๑. ใช้กลไกวิสาหกิจชุมชนในการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า ๒. พัฒนาศักยภาพศูนย์ข้าวชุมชน (ปัจจุบันมี ๒ แห่ง) ให้เป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ดีเพื่อลดต้นทุนให้เกษตรกร	๑. ส่งเสริมให้มีลานรับซื้อของกลุ่มในพื้นที่

		ต้นทาง	กลางทาง	ปลายทาง
มิติคน	**สถานการณ์ปัจจุบัน**	เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทำนาตามความเคยชิน มีภาระหนี้สินจากการกู้ยืมเงิน ธ.ก.ส. มาลงทุน และพึ่งพาพ่อค้าคนกลางในการกำหนดราคา	มีการรวมกลุ่มในรูปแบบเกษตรแปลงใหญ่ วิสาหกิจชุมชน และศูนย์ข้าวชุมชน สำหรับผลิตเมล็ดพันธุ์ นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรต้นแบบที่มีความเชี่ยวชาญด้านการทำนาในพื้นที่	เกษตรกรส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาพ่อค้าคนกลางและจุดรับซื้อในพื้นที่ ในการกระจายสินค้า
	ปัญหา **Pain point**	ขาดแรงงานคนรุ่นใหม่ , เกษตรกรขาดทักษะการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และอำนาจการต่อรองต่ำเนื่องจากเป็นรายย่อย	กลุ่มที่รวมตัวกันส่วนใหญ่ยังไม่เข้มแข็ง และมีทักษะการบริหารจัดการกลุ่มน้อย	เกษตรกรหาตลาดเองไม่เป็น ต้องให้มีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อถึงที่ การรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้ามีน้อย
	แนวทาง/App tech. ที่จะใช้แก้ปัญหา	พัฒนาทักษะ Smart Farmer ให้ครอบคลุมเพื่อลดการจ้างแรงงานและจัดการต้นทุนอย่างแม่นยำ	เสริมศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ดีใช้เองเพื่อลดต้นทุน และขยายผลองค์ความรู้จากเกษตรกรต้นแบบสู่สมาชิกในกลุ่ม	สนับสนุนกลุ่มเกษตรกรให้เป็นผู้รวบรวมและจำหน่ายเองเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับตลาดภายนอก
มิติสินค้า	**สถานการณ์ปัจจุบัน**	สินค้าหลักคือ ข้าวเหนียว (พันธุ์เขี้ยวงู, น่าน ๕๙, กข ๖) และข้าวเจ้า (มะลิ ๑๐๕, กข๑๕) คุณภาพขึ้นอยู่กับสภาพอากาศในแต่ละปี	มีการแปรรูปเบื้องต้นเป็นเมล็ดพันธุ์ข้าว ข้าวเพื่อสุขภาพ และข้าวสารบรรจุถุง รวมถึงผลิตภัณฑ์แปรรูปต่อเนื่อง เช่น กระยาสารท	มีความเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติ สินค้ายังไม่โดดเด่นพอที่จะเป็นที่ต้องการของตลาด
	ปัญหา **Pain point**	ข้าวมีความชื้นสูงในช่วงเก็บเกี่ยวทำให้โดนกดราคา, ขาดการคัดเลือกสายพันธุ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ไม่มีมาตรฐานการผลิต	ผลิตภัณฑ์แปรรูป ขาดการรับรองมาตรฐาน (อย. มผช. GMP) ขาดเครื่องมือ อุปกรณ์ในการแปรรูป/ทำPackaging	ตลาดในพื้นที่มีน้อย สินค้าเป็นสินค้าเฉพาะกลุ่ม สินค้าขาดการเล่าเรื่อง
	แนวทาง/App tech. ที่จะใช้แก้ปัญหา	๑.สนับสนุนการปลูกข้าว GAPเพื่อยกระดับมาตรฐานสินค้า	๑.ลงทุนเครื่องอบลดความชื้นในระดับชุมชน และพัฒนาบรรจุภัณฑ์ (Packaging) ให้ดูทันสมัย และเก็บรักษาคุณภาพได้นาน	๑.ผลักดันการสร้างอัตลักษณ์หรือแบรนด์ท้องถิ่น ๒.สร้าง Storytelling ให้กับข้าวทองแสนขันเพื่อสร้างฐานลูกค้าประจำ

สินค้าเกษตรที่สำคัญ ชนิดสินค้า ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

๑.๑ แหล่งน้ำหลัก

[/] น้ำฝน [/] ชลประทาน [ ] บ่อน้ำบาดาล [/] แหล่งน้ำธรรมชาติอื่น ๆ (ระบุ) คลองตรอน

๑.๒ พื้นที่เหมาะสม/ไม่เหมาะสม

๑) เขตความเหมาะสม

อำเภอทองแสนขัน มีพื้นที่ที่มีความเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ทั้งหมด ๒๐๓,๘๒๖.๓๙ ไร่ ประกอบด้วย พื้นที่ชั้นความเหมาะสมมาก (S๑) มีเนื้อที่ ๑,๑๖๖.๗๓ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๐.๕๗ ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S๒) มีเนื้อที่ ๘๑,๐๕๘.๔๐ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๗๖ ชั้นความเหมาะสมเล็กน้อย (S๓) มีเนื้อที่ ๗๔,๕๙๔ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๕๙ ชั้นไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่๔๗,๐๐๗.๒๖ ไร่คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๐๖

ตารางที่ ๓๖ แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ตำบล	พื้นที่ระดับความเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ไร่)				
	เหมาะสมมาก (S๑)	เหมาะสมปานกลาง (S๒)	เหมาะสมน้อย (S๓)	ไม่เหมาะสม (N)	รวมพื้นที่ทั้งหมด
รวมอำเภอทองแสนขัน	๑,๑๖๖.๗๓	๘๑,๐๕๘.๔๐	๗๔,๕๙๔	๔๗,๐๐๗.๒๖	๒๐๓,๘๒๖.๓๙
บ่อทอง	-	๒๗,๒๑๖.๒๐	๑๑,๐๒๕.๙๐	๑๖,๙๖๖	๕๕,๒๐๘.๗๐
ผักขวง	๑,๑๖๖.๗๓	๑๘,๐๖๕.๑๐	๒๐,๐๑๗.๔๐	๑๐,๗๙๗.๔๐	๕๐,๐๔๖.๖๓
ป่าคาย	-	๒๓,๗๗๓.๓๐	๑๓,๘๙๐.๖๐	๑๓,๗๐๗.๒๐	๕๑,๓๗๑.๑๐
น้ำพี้	-	๑๒,๐๐๓.๘๐	๒๙,๖๖๐.๑๐	๕,๕๓๖.๐๖	๔๗,๑๙๙.๙๖

ที่มา: http://agri-map-online.moac.go.th/, พ.ศ. ๒๕๖๙

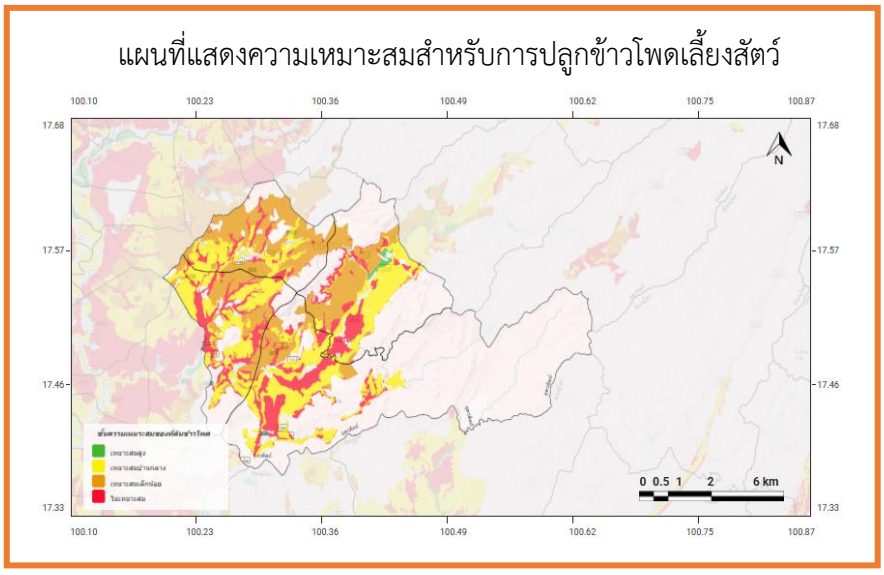

ภาพที่ ๑๑ แผนที่แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์
(ที่มา : http://agri-map-online.moac.go.th/, พ.ศ. ๒๕๖๙)

๒) พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

อำเภอทองแสนขัน มีเกษตรกรปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ๑,๙๐๔ ครัวเรือน พื้นที่ปลูกรวม ๒๕,๐๙๐ ไร่ ซึ่งมีพื้นที่ปลูกมากที่สุด ในตำบลบ่อทอง รองลงมาคือ ตำบลผักขวง ตำบลป่าคาย และตำบลน้ำพี้ ตามลำดับ สำหรับผลผลิตต่อไร่ของตำบลป่าคาย มีผลผลิตต่อไร่สูงที่สุด คือ ๑.๒ ตัน

ตารางที่ ๓๗ แสดงครัวเรือนเกษตรกร พื้นที่ปลูก และผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ตำบล	ครัวเรือนเกษตรกร	พื้นที่ปลูก (ไร่)	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (ตัน)
ผักขวง	๖๕๔	๘,๐๔๕	๗,๙๒๓	๘,๗๓๐	๑
บ่อทอง	๕๖๗	๘,๑๒๘	๘,๐๗๒	๘,๐๒๖	๑
ป่าคาย	๔๘๗	๕,๙๐๗	๕,๘๑๖	๖,๙๗๙	๑.๒
น้ำพี้	๒๓๙	๓,๐๑๐	๒,๙๙๗	๓,๘๖๒	๑
รวม	**๑,๙๐๔**	**๒๕,๐๙๐**	**๒๔,๘๐๘**	**๒๙,๕๖๗**	**๑**

ที่มา : ระบบทะเบียนเกษตรกรกลาง กรมส่งเสริมการเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๙

ภาพที่ ๑๒ แผนที่แสดงพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (พื้นที่ปลูกจริง)
(ที่มา : http://agri-map-online.moac.go.th/, พ.ศ. ๒๕๖๙)

(๓) พื้นที่ปลูกข้าว ตามระดับชั้นความเหมาะสม

อำเภอทองแสนขัน มีพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตามระดับชั้นความเหมาะสม จำนวน ๒๘,๙๔๗.๘๘ ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมมาก (S๑) จำนวน ๒๐.๖๘ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๐.๐๗ พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S๒) จำนวน ๑๔,๕๘๓.๔๑ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๓๗ พื้นที่เหมาะสมน้อย (S๓) จำนวน ๑๒,๖๙๘.๑๑ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๘๗ และพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) จำนวน ๑,๖๔๕.๖๙ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕.๖๙

ตารางที่ ๓๘ แสดงพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตามระดับชั้นความเหมาะสม

ตำบล	พื้นที่ปลูกตามระดับความเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ไร่)				
	เหมาะสมมาก (S1)	เหมาะสมปานกลาง (S2)	เหมาะสมน้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวมพื้นที่ทั้งหมด
รวมอำเภอทองแสนขัน	๒๐.๖๘	๑๔,๕๘๓.๔๑	๑๒,๖๙๘.๑๑	๑,๖๔๕.๖๙	๒๘,๙๔๗.๘๕
บ่อทอง	-	๗,๖๐๘.๕๔	๒,๗๓๔.๐๑	๘๓๓.๔๘	๑๑,๑๗๖.๐๓
ผักขวง	๒๐.๖๘	๑๑๕๓.๙๑	๓,๔๙๐.๔๘	๑๙๔.๓๓	๔,๘๕๙.๔๐
ป่าคาย	-	๔,๐๘๒.๓๗	๑,๗๔๐.๖๙	๓๘๘.๖๕	๖,๒๑๑.๗๑
น้ำพี้	-	๑,๗๓๘.๕๙	๔,๗๓๒.๙๓	๒๒๙.๒๒	๖๗๐๐.๗๔

ที่มา: http://agri-map-online.moac.go.th/, พ.ศ. ๒๕๖๙

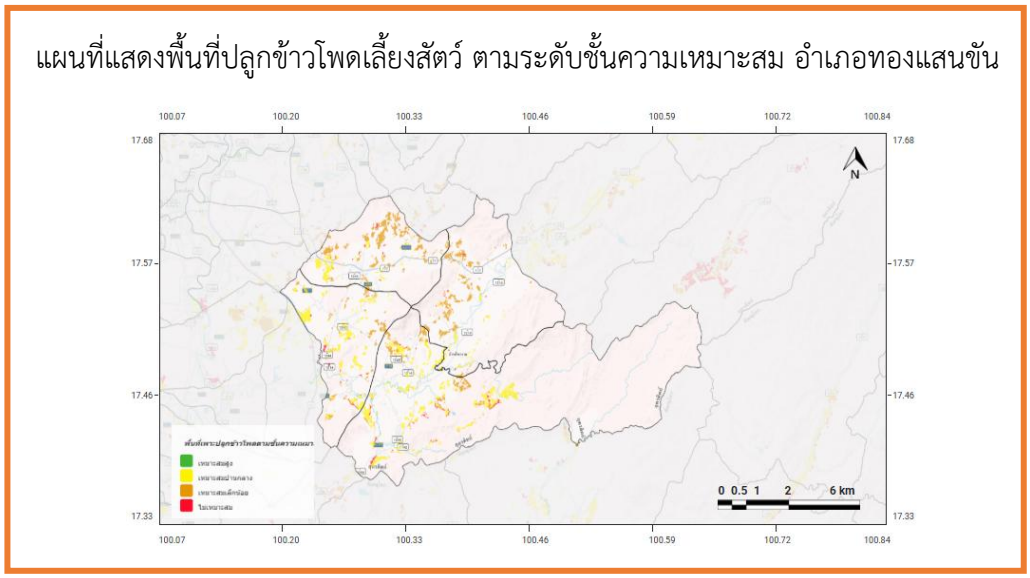

ภาพที่ ๑๓ แผนที่แสดงพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตามระดับชั้นความเหมาะสม
(ที่มา : http://agri-map-online.moac.go.th/, พ.ศ. ๒๕๖๙)

๑.๓ สถานการณ์ใช้เทคโนโลยีการผลิต (เป็นเทคโนโลยีการผลิตที่ใช้ในอำเภอ)

(๑) การใช้พันธุ์ดี : เกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์ลูกผสมจากบริษัทเอกชน เช่น แปซิฟิค ๓๓๙ แปซิฟิค๗๘๙ ดีคาล์บ ๙๙๗๙ NK๗๓๘๒ เป็นต้น ตามลักษณะพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ปลูกแต่ละตำบล ปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเมล็ดพันธุ์ข้าวตำบลป่าคาย ได้มีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พันธุ์ นครสวรรค์ ๕ ร่วมกับกรมวิชาการเกษตร เพื่อเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง และจำหน่ายเชิงพาณิชย์ให้เกษตรกรผู้สนใจทั้งในและต่างจังหวัด

(๒) การเตรียมดิน : พื้นที่ราบ หรือค่อนข้างราบ เกษตรกรจะเตรียมดินโดยการไถ ๑ - ๒ ครั้ง ส่วนพื้นที่ที่เป็นเนินลาดชันที่ไม่สามารถใช้รถไถ เกษตรกรจะเตรียมดินโดยฉีดพ่นยาฆ่าหญ้าชนิดดูดซึมฉีดพ่น ๑ ครั้ง แล้วพ่นด้วยสารกำจัดวัชพืช ๑-๒ ครั้ง ก่อนปลูกมีการตากดิน หว่านโดโลไมท์ และปลูกปอเทืองเพื่อเป็นปุ๋ยพืชสดมากขึ้น เพื่อบำรุงดินและตัดวงจรการระบาดหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด

(๓) การปลูก : เกษตรกรส่วนมากใช้เครื่องหยอด ระยะปลูก ๓๐x๑๐ เซนติเมตร ในพื้นที่ลาดชัน ได้แก่ หมู่บ้านวังเบน หมู่ที่ ๘ ตำบลบ่อทอง ใช้แรงงานคน

(๔) ระบบการให้น้ำ : เกษตรกรปล่อยน้ำเข้าร่อง บางส่วนใช้ระบบน้ำพุ่ง และน้ำหยด ฤดูฝนข้าวโพดเลี้ยงสัตว์รุ่น ๑ อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ส่วนรุ่น ๒ อาศัยน้ำจากคลองชลประทาน และสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า

(๕) การดูแลรักษา : ส่วนใหญ่ใช้สารเคมีป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช จำนวน ๒-๔ ครั้ง ตามการระบาดของโรคและแมลงแต่ละชนิด ใส่ปุ๋ย ๒ ครั้ง ฉีดพ่นฮอร์โมนและธาตุอาหารเสริมทางใบ ๑-๒ ครั้ง

(๖) การใส่ปุ๋ย : ใส่ปุ๋ย ๒ ครั้ง ครั้งที่ ๑ รองก้นหลุมพร้อมหยอดเมล็ด ใช้ปุ๋ยสูตร ๑๖-๒๐-๐ และ ๑๕-๑๕-๑๕ อัตรา ๑๐-๒๐ กิโลกรัมต่อไร่ ครั้งที่ ๒ ปุ๋ยแต่งหน้า ใส่ก่อนข้าวโพดออกดอกหัวหรืออายุประมาณ ๔๐-๖๐ วัน ใช้ปุ๋ยสูตร ๔๖-๐-๐ อัตราไร่ละ ๒๐-๓๐ กิโลกรัม และฉีดพ่นฮอร์โมน และธาตุอาหารเสริมทางใบ ๑-๒ ครั้ง

(๗) การเก็บเกี่ยว : ในพื้นที่ราบใช้รถเก็บเกี่ยวข้าวโพด ส่วนพื้นที่ลาดชันใช้แรงงานคน เก็บฝักใส่กระสอบ ตากแห้ง และสีจำหน่าย ผลผลิตเฉลี่ยในการเพาะปลูกรุ่น ๑ ประมาณ ๙๐๐ กก./ไร่ และรุ่น ๒ ประมาณ ๑,๐๐๐ กก./ไร่

(๘) การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว : เกษตรกรเริ่มมีการไถกลบตอซัง เพื่อบำรุงดินและลดการเผา

(๙) การป้องกันและกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช : ใช้สารเคมีเป็นหลัก บางส่วนมีการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน

๑.๔ ปฏิทินการเพาะปลูก

เกษตรกรในอำเภอทองแสนขัน มีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ๒ รุ่น ดังนี้

ชื่อสินค้า	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
รุ่น ๑					◄———	△	———►			▽ ◄------	------►	
รุ่น ๒			◄------	▽ ------►						◄———	———	△ ———►

สัญลักษณ์ ◄——► ช่วงฤดูปลูก △ ปลูกสูงสุด

◄------► ช่วงฤดูเก็บเกี่ยว ▽ เก็บเกี่ยวสูงสุด

ภาพที่ ๑๔ แสดงปฏิทินการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

๑.๕ ต้นทุนการผลิต

ตารางที่ ๓๙ แสดงต้นทุนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปี ๒๕๖๘

ที่	รายการ	ค่าใช้จ่าย (บาท/ไร่)
	ต้นทุนรวม (๑ + ๒)	๔,๖๕๘
๑.	**ต้นทุนคงที่ (fix cost)**	
	ค่าเช่าที่ดิน	๕๐๐
๒.	**ต้นทุนผันแปร (variable cost)**	๔,๑๕๘

รายละเอียดต้นทุนผันแปร

กิจกรรม	รายการ	ปริมาณที่ใช้		เดือน	ค่าใช้จ่าย (บาท/ไร่)
		ปริมาณ	หน่วย		
๑. การเตรียมดิน					
- ไถ	ไถเปิดหน้า			พ.ค. - มิ.ย.	๓๐๐
- เตรียมแปลง/ยกร่อง	ไถช้อน			พ.ค. - มิ.ย.	๓๐๐
- ใส่สารปรับสภาพดิน	โดโลไมท์				
	ปูนขาว				

กิจกรรม	รายการ	ปริมาณที่ใช้		เดือน	ค่าใช้จ่าย (บาท/ไร่)
		ปริมาณ	หน่วย		
๒. การปลูก					
- เพาะกล้า / ย้ายกล้า / ต้นพันธุ์	ค่าเมล็ดพันธุ์ ๓.๕ หุน	๓	ก.ก.	มิ.ย. - ก.ค.	๕๘๕
- หว่านเมล็ด	ค่าหยอด			มิ.ย. - ก.ค.	๑๕๐
๓. ดูแลรักษา					
- ใส่ปุ๋ยชีวภาพ	ปุ๋ยหมัก				
	น้ำหมัก				
	ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด				
- ใส่ปุ๋ยเคมี	สูตร ๑๖-๒๐-๐	๒๐	ก.ก.	มิ.ย. - ก.ค.	๓๙๒
	สูตร ๔๖-๐-๐	๒๕	ก.ก.	ก.ค. - ส.ค.	๔๕๕
	สูตร ๔๖-๐-๐	๒๕	ก.ก.	ส.ค. - ก.ย.	๔๕๕
- ใส่ฮอร์โมน	โมซา			ส.ค. - ก.ย.	๓๑
- ป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช	ยาฆ่าหนอน (๔ ครั้ง)	๐.๓	ก.ก.	มิ.ย. - ก.ย.	๓๕*๔ = ๑๔๐
- ป้องกันกำจัดวัชพืช	ยาฆ่าหญ้า	๐.๑	ก.ก.	พ.ค. - มิ.ย.	๑๐๐
การเก็บเกี่ยว/หลังการเก็บเกี่ยว					
- เก็บเกี่ยว	ค่ารถเกี่ยว			ก.ย. - ต.ค.	๘๐๐
- ขนส่งผลผลิต	ค่ารถลาก			ก.ย. - ต.ค.	๘๐
ค่าแรงงาน	ค่าแรงพ่นยา (๓ ครั้ง) ค่าโดรนพ่นยา			มิ.ย. - ก.ย. ส.ค. - ก.ย.	๑๐๐*๓ = ๓๐๐ ๗๐

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน, พ.ศ. ๒๕๖๙)

๑.๖ สถานการณ์การตลาด/วิถีการตลาด

๑) วิถีการตลาด (เป็นวิถีตลาดที่เกิดขึ้นในอำเภอ)

ภาพที่ ๑๕ แสดงวิถีการตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อำเภอทองแสนขัน
(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน, พ.ศ. ๒๕๖๙)

๒) แหล่งรับซื้อผลผลิต/ โรงงานแปรรูป

มีแหล่งรับซื้อหลัก รวม ๕ แห่ง

- อยู่ในตำบลป่าคาย จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินหนองกอก (จุดรับซื้อเครือซีพี) ,เรณูพืชไร่

- อยู่ในตำบลบ่อทอง จำนวน ๓ แห่ง ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรทองแสนขัน จำกัด, ตลาดกลางทองแสนขัน, บริษัท เกษตรแสนขัน จำกัด

- อยู่ในตำบลผักขวง จำนวน ๑ แห่ง ได้แก่ ลานรับซื้อดวงอุปถัมป์

นอกจากนี้ยังมีจุดรวบรวมผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์กระจายตัวอีกหลายแห่งในทุกตำบล

๑.๗ เกษตรกรและองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่

๑) เกษตรกร

มีเกษตรกรผู้ปลูกในอำเภอจำนวน ๑,๙๐๔ ครัวเรือน และมีเกษตรกรที่เป็นต้นแบบในพื้นที่จำนวน ๒ ราย มีความรู้ ความชำนาญ องค์ความรู้ในเทคโนโลยีการผลิต ที่มีความโดดเด่น ดังนี้

ตารางที่ ๔๐ แสดงเกษตรต้นแบบของสินค้าในพื้นที่

ที่	หมู่	ตำบล	ประเภท	องค์ความรู้โดดเด่น
๑	๓	ป่าคาย	ทำไร่	การจัดการโรคและแมลงแบบผสมผสาน
๒	๕	ป่าคาย	ทำไร่	การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์
๓	๔	น้ำพี้	ทำไร่	การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน, พ.ศ. ๒๕๖๙)

๒) องค์กรเกษตรกร ดังนี้

ตารางที่ ๔๑ แสดงองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่

องค์กรเกษตรกร	จำนวน (แห่ง)	ชื่อกลุ่ม
แปลงใหญ่	๒	๑.แปลงใหญ่ข้าวโพด สหกรณ์การเกษตรน้ำพี้ จำกัด หมู่ ๗ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ ๒.แปลงใหญ่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์บ้านนาป่าคาย ตำบลป่าคาย อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์
วิสาหกิจชุมชน	๓	๑.วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ม. ๖ บ้านไร่ห้วยพี้ ๒.วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวโพดชุมชนบ้านวังโป่ง ๓.วิสาหกิจชุมชนพัฒนาการเกษตร ๑ อุตรดิตถ์

๒. การวิเคราะห์ Supply chain

ตารางที่ ๔๒ แสดงการวิเคราะห์ Supply chain ของสินค้า ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อำเภอทองแสนขัน

		ต้นทาง	กลางทาง	ปลายทาง
มิติพื้นที่	**สถานการณ์ปัจจุบัน**	พื้นที่มีทั้งที่ราบและที่ลาดชัน มีชุดดินที่เหมาะสมสมมาก สำหรับปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะสมในการเพาะปลูก	มีลานตากและไซโลเก็บผลผลิตในตัวอำเภอหลายแห่ง	มีแหล่งรับซื้อ ๖ แห่ง มีเส้นทางสายหลัก และสายรอง ที่เชื่อมต่อพื้นที่เกษตรในการขนส่งไปยังจุดรับซื้อ และตลาดปลายทางได้สะดวก
	ปัญหา Pain point	ดินเสื่อมโทรม, พื้นที่อยู่นอกเขตชลประทานเป็นส่วนใหญ่ (พึ่งพาน้ำฝน)	สถานที่เก็บรักษาบางแห่งไม่ได้มาตรฐาน	การเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรส่งผลต่อ PM ๒.๕ และความอุดมสมบูรณ์ดิน
	แนวทาง/App tech. ที่จะใช้แก้ปัญหา	ทำ Zoning ตาม Agri-Map, ส่งเสริมการปลูกพืชหลังนา, ปรับปรุงบำรุงดิน	พัฒนาโรงอบลดความชื้นที่ได้มาตรฐานในระดับชุมชน เพื่อรักษาคุณภาพผลผลิต	รณรงค์ "หยุดเผาในพื้นที่เกษตร", ส่งเสริมการแปรรูปซังข้าวโพดเป็นพลังงานชีวมวลหรืออาหารสัตว์
มิติคน	**สถานการณ์ปัจจุบัน**	ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยและผู้สูงอายุ ทำเกษตรแบบดั้งเดิมตามความเคยชิน เกษตรกรต้นแบบมีน้อยแต่มีทักษะด้านการจัดการแปลงและผลิตเมล็ดพันธุ์	มีแหล่งรับซื้อ และพ่อค้าท้องถิ่นเป็นรายใหญ่ และไม่มีโรงงานแปรรูปในพื้นที่ ขายเมล็ดสดอย่างเดียว	พึ่งพาพ่อค้าคนกลางเป็นหลัก และตลาดปลายทางคือโรงงานผลิตอาหารสัตว์
	ปัญหา Pain point	ขาดแรงงานคนรุ่นใหม่, ภาระหนี้สินสูง, ขาดทักษะการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่, มีการรวมกลุ่มกันน้อย	การบริหารจัดการในรูปแบบกลุ่มยังไม่เข้มแข็ง	เกษตรกรไม่มีอำนาจกำหนดราคา ต้องยอมรับราคาตามที่ลานรับซื้อประกาศ
	แนวทาง/App tech. ที่จะใช้แก้ปัญหา	พัฒนา Young Smart Farmer, ส่งเสริมการรวมกลุ่ม "เกษตรแปลงใหญ่" เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง	อบรมการบริหารจัดการธุรกิจเกษตร, สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างรัฐและเอกชน	สนับสนุนกลุ่มแปลงใหญ่ให้มีการทำ MOU โดยตรงกับโรงงานแปรรูปอาหารสัตว์
มิติสินค้า	**สถานการณ์ปัจจุบัน**	ใช้พันธุ์ลูกผสมที่ให้ผลผลิตสูง แต่ต้นทุนเมล็ดพันธุ์และปุ๋ยแพง	ขายแบบข้าวโพดเมล็ดความชื้นสูงเป็นหลัก	ส่งเข้าอุตสาหกรรมอาหารสัตว์เป็นหลัก
	ปัญหา Pain point	ต้นทุนการผลิตสูง (ปุ๋ย/ยา/น้ำมัน), ผลผลิตต่อไร่ยังต่ำกว่าศักยภาพที่ควรจะเป็น	ความชื้นสูงทำให้โดนหักราคาเยอะ, สินค้าไม่มีความแตกต่าง	มาตรฐานสินค้าไม่สม่ำเสมอ, ขาดการรับรองมาตรฐานสากล
	แนวทาง/App tech. ที่จะใช้แก้ปัญหา	ใช้เทคโนโลยีแม่นยำ ,ลดการใช้สารเคมีตามหลัก GAP	แปรรูปเบื้องต้นเพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น ข้าวโพดบดผสมอาหารสัตว์สำเร็จรูปในท้องถิ่น	ส่งเสริมให้มีการผลิตเมล็ดข้าวโพดตามความต้องการของตลาด

สินค้าเกษตรที่สำคัญ ชนิดสินค้า มันสำปะหลัง

๑.๑ แหล่งน้ำหลัก

[/] น้ำฝน [/] ชลประทาน [ ] บ่อน้ำบาดาล [/] แหล่งน้ำธรรมชาติอื่น ๆ (ระบุ) คลองตรอน

๑.๒ พื้นที่เหมาะสม/ไม่เหมาะสม

๑) เขตความเหมาะสม

อำเภอทองแสนขัน มีพื้นที่เหมาะสมสำหรับการปลูกมันสำปะหลัง ทั้งหมด ๑๙๑,๖๘๘.๖๘ ไร่ เป็นชั้นความเหมาะสมมาก (S๑) ๒๔,๗๒๔.๔๙ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๙ ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S๒) ๔๗,๙๕๙.๑๑ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐๒ ชั้นความเหมาะสมเล็กน้อย (S๓) ๖๙,๕๒๒.๐๕ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๒๗ ชั้นไม่เหมาะสม (N) ๔๙,๔๘๓.๐๓ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๘๑

ตารางที่ ๔๓ แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกมันสำปะหลัง

ตำบล	พื้นที่ระดับความเหมาะสมสำหรับการปลูกมันสำปะหลัง (ไร่)				
	เหมาะสมมาก (S๑)	เหมาะสมปานกลาง (S๒)	เหมาะสมน้อย (S๓)	ไม่เหมาะสม (N)	รวมพื้นที่ทั้งหมด
รวมอำเภอทองแสนขัน	๒๔,๗๒๔.๔๙	๔๗,๙๕๙.๑๑	๖๙,๕๒๒.๐๕	๔๙,๔๘๓.๐๓	๑๙๑,๖๘๘.๖๘
บ่อทอง	๘,๓๖๒.๙๕	๑๔,๖๖๕.๑๐	๙,๙๗๕.๒๕	๑๘,๗๖๗.๖๐	๕๑,๗๗๐.๙๐
ผักขวง	๗,๖๕๗.๐๐	๙,๘๔๙.๘๔	๑๘,๘๕๒.๐๐	๑๐,๒๗๘.๖๐	๔๖,๖๓๗.๔๔
ป่าคาย	๗,๐๐๐.๖๓	๑๓,๖๗๘.๒๐	๑๓,๒๓๑.๑๐	๑๓,๙๒๙.๗๐	๔๗,๘๔๐.๖๓
น้ำพี้	๑,๗๐๒.๙๑	๙,๗๖๕.๙๗	๒๗,๔๖๓.๗๐	๖,๕๐๗.๑๓	๔๕,๔๓๙.๗๑

ที่มา: http://agri-map-online.moac.go.th/, พ.ศ. ๒๕๖๙

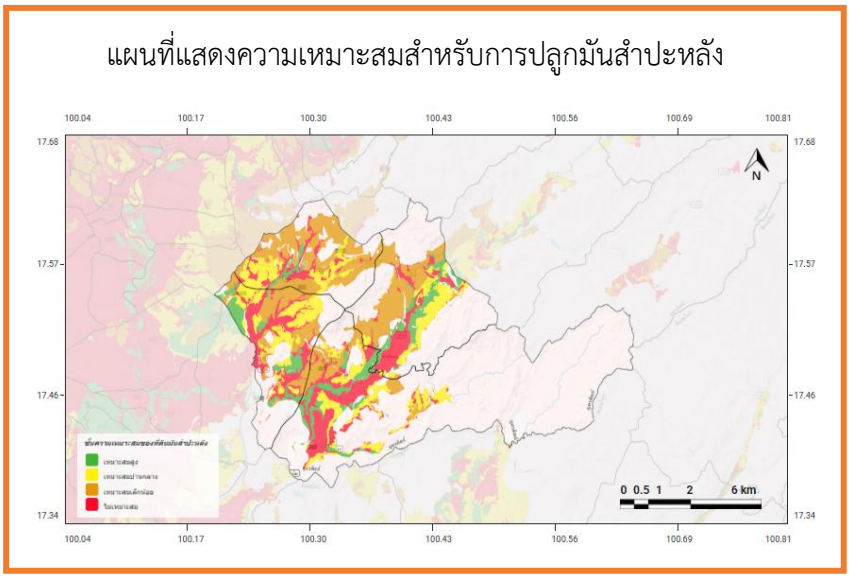

ภาพที่ ๑๖ แผนที่แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกมันสำปะหลัง
(ที่มา : http://agri-map-online.moac.go.th/, พ.ศ. ๒๕๖๙)

๒) พื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง

อำเภอทองแสนขัน มีเกษตรกรปลูกมันสำปะหลัง ๑,๗๘๑ ครัวเรือน พื้นที่ปลูกรวม ๒๓,๑๐๕ ไร่ ซึ่งมีพื้นที่ปลูกมากที่สุด ในตำบลผักขวง รองลงมาคือ ตำบลบ่อทอง ตำบลป่าคาย และตำบลน้ำพี้ ตามลำดับ ผลผลิตต่อไร่ เฉลี่ย ๔ ตัน

ตารางที่ ๔๔ แสดงครัวเรือนเกษตรกร พื้นที่ปลูก และผลผลิตมันสำปะหลัง

ตำบล	ครัวเรือนเกษตรกร	พื้นที่ปลูก (ไร่)	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (ตัน)
ผักขวง	๖๔๗	๗,๖๖๖	๔,๒๘๑	๑๗,๑๒๔	๔
บ่อทอง	๕๐๕	๗,๔๖๐	๖,๙๕๙	๒๗,๘๓๖	๔
ป่าคาย	๔๑๐	๕,๒๔๖	๔,๑๖๔	๑๖,๖๕๖	๔
น้ำพี้	๒๔๑	๒,๗๓๓	๒,๔๖๓	๙,๘๕๒	๔
รวม	**๑,๗๘๑**	**๒๓,๑๐๕**	**๑๗,๘๖๗**	**๗๑,๔๖๘**	**๔**

ที่มา : ระบบทะเบียนเกษตรกรกลาง กรมส่งเสริมการเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๙

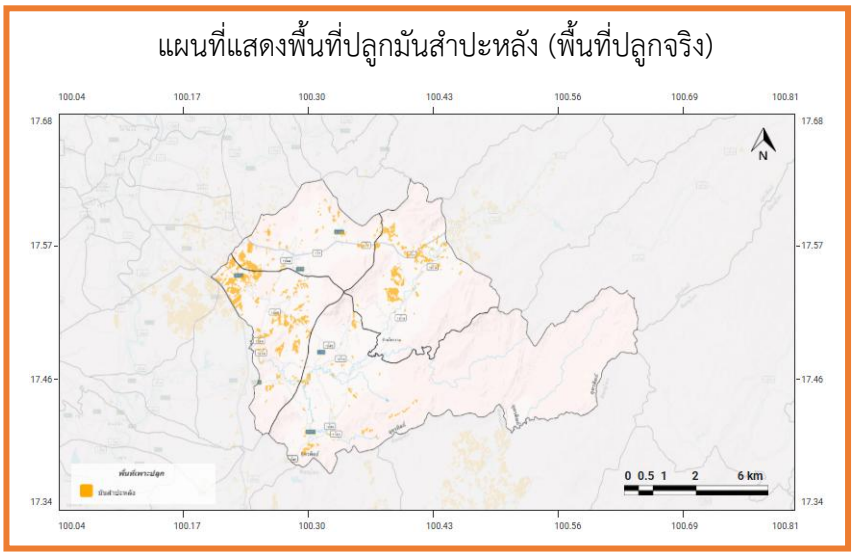

ภาพที่ ๑๗ แผนที่แสดงพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง (พื้นที่ปลูกจริง)
(ที่มา : http://agri-map-online.moac.go.th/, พ.ศ. ๒๕๖๙)

(๓) พื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง ตามระดับชั้นความเหมาะสม

อำเภอทองแสนขัน มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง ตามระดับชั้นความเหมาะสม จำนวน ๑๗,๔๒๕.๔๔ ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมมาก (S๑) จำนวน ๓,๑๖๕.๐๐ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๑๖ พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S๒) จำนวน ๖,๔๙๗.๑๗ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๑๘ พื้นที่เหมาะสมน้อย (S๓) จำนวน ๖,๙๕๐.๔๖ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๘๙ และพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) จำนวน ๘๓๐.๘๑ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๗

ตารางที่ ๔๕ แสดงพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง ตามระดับชั้นความเหมาะสม

ตำบล	พื้นที่ปลูกตามระดับความเหมาะสมสำหรับการปลูกมันสำปะหลัง (ไร่)				
	เหมาะสมมาก (S1)	เหมาะสมปานกลาง (S2)	เหมาะสมน้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวมพื้นที่ทั้งหมด
รวมอำเภอทองแสนขัน	๓,๑๖๕.๐๐	๖,๔๙๗.๑๗	๖,๙๕๐.๔๖	๘๓๐.๘๑	๑๗,๔๒๕.๔๔
บ่อทอง	๕๐๐.๖๒	๑,๐๒๔.๖๑	๓๒๕.๔๑	๑๖๗.๐๒	๒,๐๑๗.๖๖
ผักขวง	๓๙๕.๒๖	๒๙๓.๑๖	๓,๘๒๖.๑๔	๑๑๖.๔๔	๔,๖๓๐.๙๕
ป่าคาย	๒,๒๓๔.๑๐	๓,๕๔๕.๒๐	๑,๕๕๐.๑๕	๔๑๕.๘๙	๗,๗๔๕.๔
น้ำพี้	๓๕.๐๑	๑,๖๑๖.๒๖	๑,๒๔๘.๗๖	๑๓๑.๔๖	๓,๐๓๑.๕๐

ที่มา: http://agri-map-online.moac.go.th/, พ.ศ. ๒๕๖๙

แผนที่แสดงพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง ตามระดับชั้นความเหมาะสม อำเภอทองแสนขัน

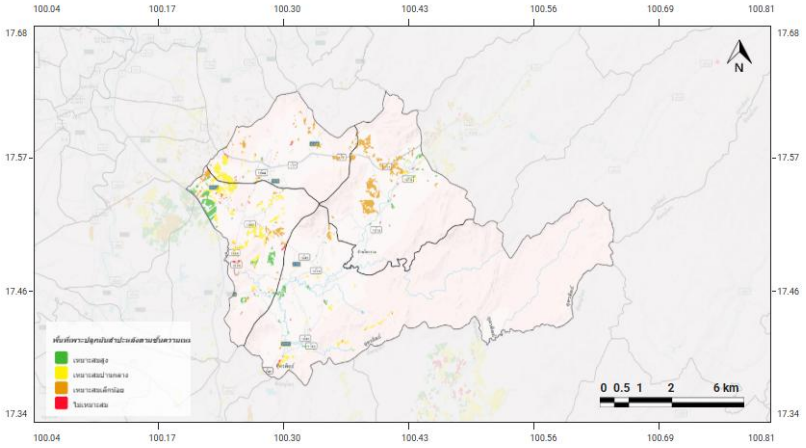

ภาพที่ ๑๘ แผนที่แสดงพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง ตามระดับชั้นความเหมาะสม
(ที่มา : http://agri-map-online.moac.go.th/, พ.ศ. ๒๕๖๙)

๑.๓ สถานการณ์ใช้เทคโนโลยีการผลิต (เป็นเทคโนโลยีการผลิตที่ใช้ในอำเภอ)

(๑) การใช้พันธุ์ดี : เกษตรกรอำเภอทองแสนขันนิยมปลูก พันธุ์เกษตรศาสตร์ ๕๒, ระยอง ๕, ระยอง ๑๑ และพันธุ์พื้นเมือง เช่น แขกดำ, น้องแบม และเกล็ดมังกร ส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ที่เก็บไว้ใช้เองในพื้นที่

(๒) การเตรียมดิน : มีการใช้เค้กอ้อย หรือโดโลไมท์ก่อนปลูก และไถเตรียมดิน ๑ ครั้ง เพื่อให้ดินมีความร่วนซุย จากนั้นจึงยกร่องแปลง

(๓) การปลูก : มีฤดูกาลเพาะปลูก ๒ ช่วง ได้แก่ ช่วงเดือนพฤศจิกายน-เดือนธันวาคม และเดือนพฤษภาคม มีทั้งการใช้เครื่องปลูกและปลูกโดยใช้แรงงานคน ใช้ท่อนพันธุ์ ๑,๖๐๐-๒,๐๐๐ ท่อนต่อไร่ โดยตัดท่อนพันธุ์ ยาว ๑๕ - ๒๐ เซนติเมตร ขุดลึก ๕ - ๑๐ เซนติเมตร ปักท่อนพันธุ์ลง ระยะปลูก ๑๐๐ x ๘๐, ๑๒๐x๘๐ เซนติเมตร

(๔) ระบบการให้น้ำ : อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก และเกษตรกรบางรายที่มีทุนทรัพย์เริ่มมีการใช้ระบบน้ำหยดในไร่มันสำปะหลังเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

(๕) การดูแลรักษา : ส่วนมากมีการพ่นสาเคมีป้องกันกำจัดวัชพืช และส่งเสริมให้เกษตรกรแช่ท่อนพันธุ์ป้องกันแมลงจพวกเพลี้ยที่เป็นพาหะของโรคพุ่มแจ้ และสำรวจแปลงเพื่อเฝ้าระวังโรคใบด่างมันสำปะหลังมากขึ้น

(๖) การใส่ปุ๋ย : มีการใช้ปุ๋ยคอกช่วงเตรียมดิน และใส่ปุ๋ยสูตร ๑๕-๑๕-๑๕ และ ๐-๐-๖๐ อัตรา ๕๐ กิโลกรัมต่อไร่

(๗) การเก็บเกี่ยว : โดยใช้รถแทรกเตอร์ติดเครื่องขุดมันสำปะหลัง และใช้แรงงานคนตามรถเพื่อเก็บหัวมันสำปะหลังใส่รถลากเพื่อขนย้ายผลผลิตไปจำหน่าย ผลผลิตเฉลี่ย ไร่ละ ๓ – ๕ ตันต่อไร่

(๘) การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว : หลังจากเก็บเกี่ยวแล้วเกษตรกรจะไถตากดินและลงปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สลับกันไปปีต่อปี

(๙) การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช : ใช้สารเคมีเป็นหลัก บางส่วนมีการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน

๑.๔ ปฏิทินการเพาะปลูก

เกษตรกรในอำเภอทองแสนขัน มีการปลูกมันสำปะหลัง ดังนี้

ชื่อสินค้า	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
มันสำปะหลัง	▽				↔						△	
	↞			↠							↞	↠

สัญลักษณ์ ↔ ช่วงฤดูปลูก △ ปลูกสูงสุด

↞ ช่วงฤดูเก็บเกี่ยว ▽ เก็บเกี่ยวสูงสุด

ภาพที่ ๑๙ แสดงปฏิทินการเพาะปลูกมันสำปะหลัง

๑.๕ ต้นทุนการผลิต

ตารางที่ ๔๖ แสดงต้นทุนการผลิตมันสำปะหลัง ปี ๒๕๖๘

ที่	รายการ	ค่าใช้จ่าย (บาท/ไร่)
	ต้นทุนรวม (๑ + ๒)	๖,๖๕๓
๑.	**ต้นทุนคงที่ (fix cost)**	๕๐๐
	ค่าเช่าที่ดิน	๕๐๐
๒.	**ต้นทุนผันแปร (variable cost)**	๖,๑๕๓

รายละเอียดต้นทุนผันแปร

กิจกรรม	รายการ	ปริมาณที่ใช้		เดือน	ค่าใช้จ่าย (บาท/ไร่)
		ปริมาณ	หน่วย		
๑. การเตรียมดิน					
- ไถ	ไถเปิดหน้า			ต.ค.	๓๐๐
- เตรียมแปลง/ยกร่อง	ไถพรวน			ต.ค.	๓๐๐
- ใส่สารปรับสภาพดิน	โดโลไมท์				
	เค้กอ้อย				
๒. การปลูก					
- เพาะกล้า / ย้ายกล้า / ต้นพันธุ์	ท่อนพันธุ์			ต.ค.	๕๐๐

กิจกรรม	รายการ	ปริมาณที่ใช้		เดือน	ค่าใช้จ่าย (บาท/ไร่)
		ปริมาณ	หน่วย		
- หว่านเมล็ด	ค่ารถปลูก			พ.ย. - ธ.ค.	๖๐๐
๓. ดูแลรักษา					
- ใส่ปุ๋ยเคมี	สูตร ๔๖-๐-๐	๒๕	ก.ก.	พ.ย. - ธ.ค.	๔๐๐
	สูตร ๑๕-๑๕-๑๕	๒๕	ก.ก.	พ.ค.	๔๙๕
	สูตร ๐-๐-๖๐	๒๕	ก.ก.	ส.ค.	๔๔๕
- ใส่ฮอร์โมน	ฮอร์โมนทางใบ			ม.ค.	๕๐
- ป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช	สารเคมีป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช			มิ.ย. - ก.ย.	๑๘๘
- ป้องกันกำจัดวัชพืช	ยาคุมหญ้า (ฉีดไล่ร่อง)			พ.ค.	๑๕๐
	ยาฆ่าหญ้า			ก.ค. - ส.ค.	๓๐๐
การเก็บเกี่ยว/หลังการเก็บเกี่ยว					
- เก็บเกี่ยว	ค่าตัดต้นมันสำปะหลัง ค่าไถร่อง ค่ารถยก ค่าเหมาเก็บขึ้นรถ			พ.ย. - ธ.ค.	๓๐๐ ๔๕๐ ๕๐๐ ๑๗๕
- ขนส่งผลผลิต	ค่ารถลาก			พ.ย. - ธ.ค.	๕๐๐
ค่าแรงงานอื่นๆ โปรดระบุ.. ฯลฯ	ค่าแรงพ่นยา (๔ ครั้ง) ค่าใส่ปุ๋ยเคมี (๒ ครั้ง)			มิ.ย. - ก.ย. มิ.ย. - ก.ย.	๑๐๐*๔ = ๔๐๐ ๕๐*๒ = ๑๐๐

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน, พ.ศ. ๒๕๖๙)

๑.๖ สถานการณ์การตลาด/วิถีการตลาด

๑) วิถีการตลาด (เป็นวิถีตลาดที่เกิดขึ้นในอำเภอ)

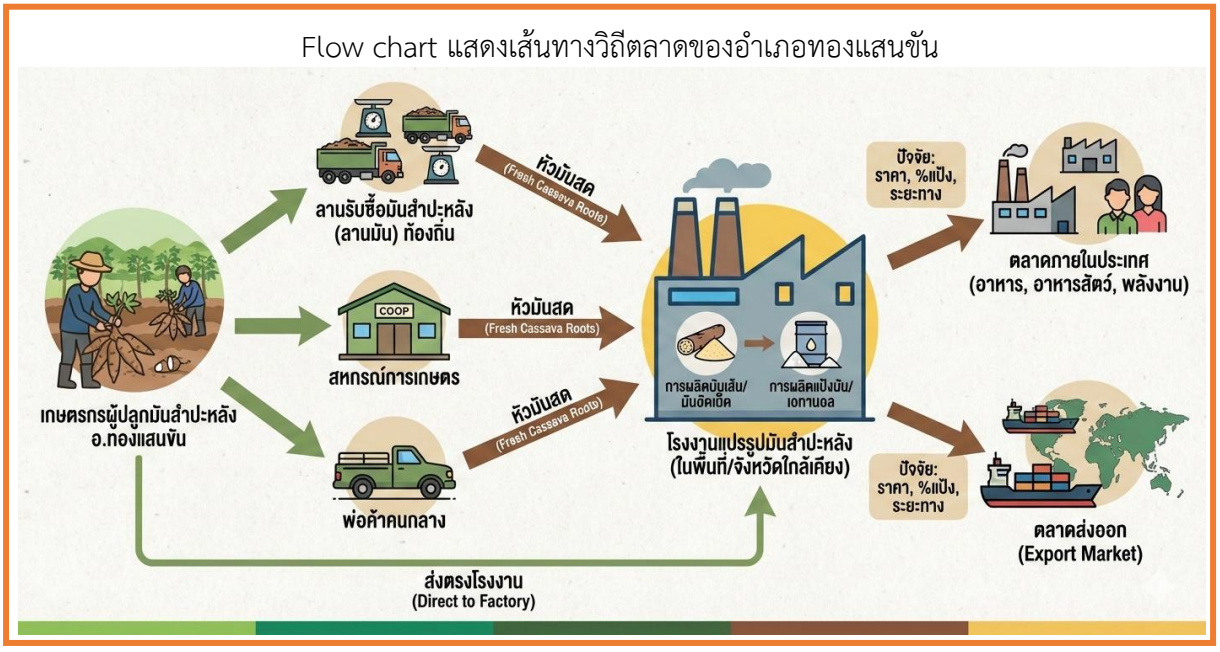

ภาพที่ ๒๐ แสดงวิถีการตลาดมันสำปะหลัง อำเภอทองแสนขัน

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน, พ.ศ. ๒๕๖๙)

๒) แหล่งรับซื้อผลผลิต/ โรงงานแปรรูป

มีแหล่งรับซื้อหลัก รวม ๖ แห่ง

- อยู่ในตำบลน้ำพี้ จำนวน ๑ แห่ง ได้แก่ บริษัท อุตรดิตถ์อุตสาหกรรมการเกษตร จำกัด (UT Agro Industry)
- อยู่ในตำบลป่าคาย จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ เรณูพืชไร่, บริษัท กว๋อติ่ง จำกัด
- อยู่ในตำบลบ่อทอง จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ เรณูพืชไร่๒, สหกรณ์การเกษตรทองแสนขัน จำกัด
- อยู่ในตำบลผักขวง จำนวน ๑ แห่ง ได้แก่ ดวงอุปถัมป์

นอกจากแหล่งรับซื้อหลัก ยังมีลานมันหรือพ่อค้ารายย่อยเปิดจุดรับซื้อชั่วคราวในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวอยู่ในทุกตำบล

๑.๗ เกษตรกรและองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่

๑) เกษตรกร

มีเกษตรกรผู้ปลูกในอำเภอจำนวน ๑,๗๘๑ ครัวเรือน และมีเกษตรกรที่เป็นต้นแบบในพื้นที่จำนวน ๑ ราย มีความรู้ ความชำนาญ องค์ความรู้ในเทคโนโลยีการผลิต ที่มีความโดดเด่น ดังนี้

ตารางที่ ๔๗ แสดงเกษตรต้นแบบของสินค้าในพื้นที่

ที่	หมู่	ตำบล	ประเภท	องค์ความรู้โดดเด่น
๑	๓	ผักขวง	ทำไร่	การจัดการน้ำในแปลงมันสำปะหลัง
๒	๔	ผักขวง	ทำไร่	การจัดการแปลงมันสำปะหลัง

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน, พ.ศ. ๒๕๖๙)

๒) องค์กรเกษตรกร ดังนี้

ตารางที่ ๔๘ แสดงองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่

องค์กรเกษตรกร	จำนวน (แห่ง)	ชื่อกลุ่ม
แปลงใหญ่	๒	๑. แปลงใหญ่มันสำปะหลัง สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินหนองกอก จำกัด ๒. แปลงใหญ่มันสำปะหลัง วิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกมันสำปะหลังบ้านน้ำหมี ตำบลผักขวง อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์
วิสาหกิจชุมชน	๑	๑. วิสาหกิจชุมชนแปลงใหญ่ผู้ปลูกมันสำปะหลังบ้านน้ำหมี

๒. การวิเคราะห์ Supply chain

ตารางที่ ๔๙ แสดงการวิเคราะห์ Supply chain ของสินค้า มันสำปะหลัง อำเภอทองแสนขัน

		ต้นทาง	กลางทาง	ปลายทาง
มิติพื้นที่	**สถานการณ์ปัจจุบัน**	พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินร่วนทรายและพื้นที่ดอน เหมาะกับการเพาะปลูกมันสำปะหลังมาก เกษตรกรในพื้นที่ปลูกมากที่สุด มีการรวมกลุ่มแปลงใหญ่ และมีเกษตรกรต้นแบบที่มีความรู้ด้านการจัดการแปลง และระบบน้ำในพื้นที่หลายราย แต่ในพื้นที่ยังพบการระบาดของโรคใบด่างมันสำปะหลังจำนวนมาก	มีลานมันในท้องถิ่นรับซื้อหัวมันสดและแปรรูปเป็นมันเส้นเบื้องต้น ตั้งอยู่ทุกตำบล ลานรับซื้อส่วนใหญ่ รับซื้อแบบคละเกรด ไม่วัดเปอร์เซ็นต์แป้ง	มีแหล่งรับซื้อ ๖ แห่ง มีเส้นทางสายหลักและสายรอง ที่เชื่อมต่อพื้นที่เกษตรในการขนส่งไปยังจุดรับซื้อ และตลาดปลายทางได้สะดวก
	ปัญหา Pain point	ปัญหาดินเสื่อมโทรม และการแพร่ระบาดของ โรคใบด่างมันสำปะหลัง ภัยธรรมชาติ : ในระยะ ๓ ปีที่ผ่านมา ได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์ลานีญา มีน้ำป่าไหลหลาก เกิดความเสียหายแก่ผลผลิตเป็นอย่างมาก ทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพ	พื้นที่ตากมันเส้นไม่เพียงพอในช่วงฤดูปลายฝนต้นหนาว (พ.ย.) ทำให้ลานหยุดการรับซื้อ ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรจะต้องเลื่อนการเก็บเกี่ยวออกไป ผลผลิตจึงมีคุณภาพต่ำลง	เกษตรกร ต.บ้านดง อ.ชาติตระการ จ.พิษณุโลก ประมาณ ๕๔ ครัวเรือน มีที่ตั้งแปลงอยู่ในเขต ม.๘ ต.บ่อทอง ประมาณ ๑,๐๐๐ ไร่ เป็นพื้นที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ และคาบเกี่ยวกับพื้นที่ป่าสงวน การขนส่งมายังตลาดในอุตรดิตถ์ไม่สะดวก จึงจำเป็นต้องขายที่ลานรับซื้อนอก จ.อุตรดิตถ์ ๑ แห่ง
	แนวทาง/App tech. ที่จะใช้แก้ปัญหา	ทำ Zoning ตาม Agri-Map, ปรับปรุงบำรุงดิน, จัดระบบเฝ้าระวังและกำจัดต้นเป็นโรคอย่างเป็นระบบ	ส่งเสริมระบบการจัดการลานตากให้ได้มาตรฐาน และส่งเสริมให้มีการวัดแป้ง เพื่อแก้ไขปัญหาด้านราคาผลผลิตตกต่ำ	สร้างการรับรู้ถึงโทษการบุกรุกพื้นที่ป่า และแก้ไขปัญหาสิทธิทำกินให้ถูกต้องตามกฎหมาย

		ต้นทาง	กลางทาง	ปลายทาง
มิติคน	**สถานการณ์ปัจจุบัน**	เป็นเกษตรกรรายย่อย และสูงอายุ ทำเกษตรแบบดั้งเดิมตามความเคยชิน มีการรวมกลุ่มในพื้นที่หลายกลุ่ม และมีเกษตรกรต้นแบบด้านการเพาะปลูก	มีการรวมกลุ่มในรูปแบบเกษตรแปลงใหญ่ และมีแปลงเรียนรู้ในพื้นที่เพื่อให้เกษตรกรเข้ามาเรียนรู้ด้านการจัดการแปลง การจัดการน้ำ	เกษตรกร ไม่มีการแปรรูปขั้นต้นเอง เพื่อให้ได้ราคาดีขึ้น นิยมขายหัวมันสด คละเกรด ถูกกดราคาจากลานรับซื้อ
	ปัญหา Pain point	เข้าสู่สังคมสูงวัย ขาดแคลนเครื่องจักรกลเป็นของตนเอง ต้องจ้างรถขุดมันและแรงงานซึ่งมีราคาสูง	กลุ่มเกษตรกรที่รวมกันส่วนใหญ่ยังไม่เข้มแข็ง และมีทักษะการบริหารจัดการกลุ่มน้อย	ขาดทักษะการต่อรอง การวางแผนการผลิต และเครื่องมือในการแปรรูปทำมันเส้นเอง
	แนวทาง/App tech. ที่จะใช้แก้ปัญหา	พัฒนา Young Smart Farmer เข้ามาบริหารจัดการเครื่องจักรกลเกษตรแบบรวมกลุ่ม	ส่งเสริมการใช้เครื่องวัดเปอร์เซ็นต์แป้งระบบดิจิทัล และการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่	อบรมการวิเคราะห์ข้อมูลตลาด เพื่อให้เกษตรกรเลือกช่วงขุดมันที่ให้แป้งสูงสุดและราคาดีที่สุด สนับสนุนเครื่องสับมันเส้นให้กับกลุ่มแปลงใหญ่ และส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มเพื่อรับซื้อผลผลิตเอง
มิติสินค้า	**สถานการณ์ปัจจุบัน**	ใช้พันธุ์หลากหลาย เช่น พันธุ์ระยอง ๕, ๗๒ และเกษตรศาสตร์ ๕๐	ขายหัวมันสดเป็นหลัก มีการทำมันเส้นบ้างในบางกลุ่ม	ผลผลิตส่วนใหญ่ส่งเข้าโรงงานปลายทางในอุตสาหกรรมแป้งและเอทานอล
	ปัญหา Pain point	ท่อนพันธุ์ติดโรคใบด่าง และการใช้ปุ๋ยไม่ตรงกับความต้องการของพืช, ต้นทุนสูง	หัวมันสดมีเปอร์เซ็นต์แป้งต่ำ ทำให้โดนหักราคา	ขาดการรับรองมาตรฐานสินค้า ทำให้ไม่สามารถเข้าสู่ตลาด พรีเมียมได้
	แนวทาง/App tech. ที่จะใช้แก้ปัญหา	จัดตั้ง "ศูนย์ผลิตท่อนพันธุ์สะอาด" ในชุมชน และส่งเสริมการใช้ปุ๋ยสั่งตัดตามค่าวิเคราะห์ดิน	ส่งเสริมการแปรรูปเป็นมันเส้นสะอาด เพื่อเพิ่มมูลค่าและเก็บไว้ขายในช่วงราคาดี	ยกระดับการผลิตสู่มาตรฐาน GAP เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับโรงงานแปรรูป

บทที่ ๓
บทสรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่

๑. แบบสรุปโครงการแบบย่อ (Project Brief) ของทุกโครงการ

ตารางที่ ๕๐ แสดงแบบสรุปโครงการแบบย่อ (Project Brief)

หัวข้อ	รายละเอียด
๑. ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการยกระดับการผลิตข้าวคุณภาพดีและสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรอำเภอทองแสนขัน
๒. ชื่อแผนงาน	ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม
๓. แนวทางการพัฒนา	ประเด็นที่ ๒ พัฒนาเกษตรกรรม ผลิตภัณฑ์ OTOP SMEs วิสาหกิจชุมชน อุตสาหกรรม ให้มีคุณภาพ ปลอดภัยได้มาตรฐาน สร้างคุณค่าเพิ่ม และมีการบริหารจัดการด้านการตลาดสมัยใหม่
๔. หลักการและเหตุผล	ข้าวในพื้นที่ทองแสนขันส่วนใหญ่ปลูกในที่ดอนและอาศัยน้ำฝน ทำให้ผลผลิตต่อไร่ต่ำและคุณภาพไม่สม่ำเสมอ โครงการนี้จึงมุ่งส่งเสริมการใช้เมล็ดพันธุ์ดี ยกระดับสู่มาตรฐานข้าวปลอดภัย (GAP) และการแปรรูปเบื้องต้นเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าข้าว
๕. วัตถุประสงค์ของโครงการ	เพื่อลดต้นทุนการผลิตข้าวและยกระดับสู่มาตรฐานข้าวปลอดภัย (GAP) รวมถึงการแปรรูปเพิ่มมูลค่า
๖. ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	เกษตรกร ๕๐ รายผ่านการอบรมและวิเคราะห์ดิน ๕๐ แปลง, ต้นทุนลดลง ๑๕-๒๐%
๗. พื้นที่เป้าหมาย	พื้นที่ปลูกข้าวในอำเภอทองแสนขัน
๘. กิจกรรมหลัก	๑. กระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดี (คัด) สู่ชุมชน ๒. ถ่ายทอดเทคโนโลยีลดต้นทุน (เช่น การทำปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ, ใช้ปุ๋ยสั่งตัด/ปุ๋ยพืชสด, ส่งเสริมข้าวปลอดภัย GAP และการแปรรูปเพิ่มมูลค่า) ๓. สนับสนุนเครื่องจักรแปรรูปขนาดเล็ก (เครื่องสีข้าวครัวเรือน/เครื่องแพ็คสูญญากาศ)
๙. หน่วยงานดำเนินการ	กรมการข้าว / กรมส่งเสริมการเกษตร
๑๐. ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ	ต.ค.๖๙ - ก.ย.๗๐
๑๑. งบประมาณ	๕๐,๐๐๐ บาท
๑๒. ผลผลิต (Output)	เกษตรกร ๕๐ รายได้รับการอบรม และมีการวิเคราะห์ดินในแปลงนา ๕๐ แปลง
๑๓. ผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการ (Outcome)	ต้นทุนการผลิตลดลง ๑๕-๒๐%, ผลผลิตได้รับมาตรฐาน GAP และเกิดผลิตภัณฑ์แบรนด์ท้องถิ่น

หัวข้อ	รายละเอียด
๑. ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการส่งเสริมสุขภาพดี ด้วยวิถีเกษตรปลอดภัย
๒. ชื่อแผนงาน	ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม
๓. แนวทางการพัฒนา	ประเด็นที่ ๒ พัฒนาเกษตรกรรม ผลิตภัณฑ์ OTOP SMEs วิสาหกิจชุมชน อุตสาหกรรม ให้มีคุณภาพ ปลอดภัยได้มาตรฐาน สร้างคุณค่าเพิ่ม และมีการบริหารจัดการด้านการตลาดสมัยใหม่
๔. หลักการและเหตุผล	ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของชุมชน และแก้ไขปัญหาด้านโรค และแมลงได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน ได้คำนึงถึงปัญหาการใช้สารเคมีทางการเกษตร เพื่อให้คนในชุมชนได้รับประทานอาหารที่ปลอดภัย ไร้สารเคมีตกค้าง โดยเน้นให้ผู้ผลิตซึ่งก็คือเกษตรกร เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิต ตลอดจนยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องตลอดฤดูกาล โดยเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร ชุมชน และหน่วยงานราชการ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพื่อให้เกษตรกร และชุมชน มีความตระหนักถึงอันตรายของสารเคมีทางการเกษตร มีความเข้มแข็งในอาชีพเกษตรกรรม ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ปลอดภัย ไร้สารเคมีตกค้างไปยังผู้บริโภค ส่งผลให้ทั้งเกษตรกรและผู้บริโภค มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง และสุขภาพจิตดีขึ้นอย่างยั่งยืน
๕. วัตถุประสงค์ของโครงการ	๑.เพื่อให้เกษตรกรและชุมชนมีองค์ความรู้ เรื่อง การใช้สารชีวภัณฑ์สำหรับป้องกันกำจัดโรค และแมลงศัตรูพืช และการใช้น้ำหมักชีวภาพในการเพาะปลูก ๒. เพื่อให้เกษตรกรทำการเกษตรชีวภาพ เกษตรอินทรีย์ ปลอดสารเคมี
๖. ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	๑. ผู้เข้าร่วมการอบรม ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้ และชุมชนสามารถสร้างแหล่งอาหารปลอดภัย ไร้สารเคมีปนเปื้อนได้ในระดับชุมชน โดยประเมินจากพื้นที่ทำการเกษตรชีวภาพ เกษตรอินทรีย์ ปลอดสารเคมีของเกษตรกร อย่างน้อย ๑๐๐ ไร่ ๒.ผู้เข้าร่วมโครงการร้อยละ ๘๐ สามารถลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตรได้อย่างน้อย ๕๐๐ บาท ต่อไร่ ประเมินจาก แบบบันทึกต้นทุนการผลิต ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ
๗. พื้นที่เป้าหมาย	ทุกตำบล
๘. กิจกรรมหลัก	- จัดอบรมให้กับบุคคลทั่วไปและเกษตรกรผู้ปลูกพืชอาหาร ในอำเภอน้ำปาด จำนวน ๕๐ คน ระยะเวลา ๑ วัน ให้ความรู้ เรื่อง การปลูกพืชปลอดภัย ลดการใช้สารเคมี - สาธิตการผลิตสารชีวภัณฑ์ และน้ำหมักชีวภาพเสริมการเจริญเติบโตของพืช
๙. หน่วยงานดำเนินการ	สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน

๑๐. ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ	ต.ค.๖๙ - ก.ย.๗๐
๑๑. งบประมาณ	๓๕,๐๐๐ บาท
๑๒. ผลผลิต (Output)	๑. ผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน ๕๐ ราย ได้รับการถ่ายทอดความรู้ เรื่องการปลูกพืชปลอดภัย ลดใช้สารเคมี การผลิตสารชีวภัณฑ์สำหรับป้องกันกำจัดโรค และแมลงศัตรูพืช การผลิตน้ำหมักชีวภาพ และหลักการใช้สารเคมีอย่างถูกต้องเพื่อลดความเสี่ยงของสารเคมีตกค้าง
๑๓. ผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการ (Outcome)	๑.ผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน ๕๐ ราย มีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงอันตรายของสารเคมีปนเปื้อนทั้งในกระบวนการผลิตจนกระทั่งถึงการบริโภค ๒.ผู้เข้าร่วมโครงการ อย่างน้อยร้อยละ ๘๐ สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติได้จริงในแปลง ๓.ผู้เข้าร่วมโครงการ สามารถผลิตสารชีวภัณฑ์สำหรับป้องกันกำจัดโรค และแมลงศัตรูพืช และการผลิตน้ำหมักชีวภาพเสริมการเจริญเติบโตของพืชใช้เอง และชุมชนพึ่งพาตนเองได้ตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียงอย่างน้อย ๑๕๐ ไร่ ๔.ผู้เข้าร่วมโครงการร้อยละ ๘๐ สามารถลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตรได้อย่างน้อย ๕๐๐ บาท ต่อไร่

หัวข้อ	**รายละเอียด**
๑. ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการส่งเสริมการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น เพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ และความมั่นคงยั่งยืนของเกษตรกร ในพื้นที่อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์
๒. ชื่อแผนงาน	ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม
๓. แนวทางการพัฒนา	ประเด็นที่ ๒ พัฒนาเกษตรกรรม ผลิตภัณฑ์ OTOP SMEs วิสาหกิจชุมชน อุตสาหกรรม ให้มีคุณภาพ ปลอดภัยได้มาตรฐาน สร้างคุณค่าเพิ่ม และมีการบริหารจัดการด้านการตลาดสมัยใหม่
๔. หลักการและเหตุผล	ประชากรส่วนใหญ่ในอำเภอทองแสนขันประกอบอาชีพด้านการเกษตร เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะการปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อย เป็นต้น จากลักษณะภูมิประเทศมักจะเกิดปัญหาเมื่อเกิดฝนตกลงมาปริมาณมากจึงทำให้เกิดน้ำป่าไหลหลาก ดินโคลนไหลบ่าลงมาอย่างรวดเร็ว สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และปัญหาอีกประการคือ อายุโดยเฉลี่ยของเกษตรกรอำเภอทองแสนขันอยู่ระหว่าง ๕๖-๖๕ ปี ก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย ในอนาคตอันใกล้จะไม่สามารถผลิตพืชไร่ที่ต้องใช้แรงงานในการเพาะปลูกทุกๆปีได้ ฉะนั้นถ้าเกษตรกรปรับเปลี่ยนวิธีการปลูกพืชไร่ในลักษณะเชิงเดี่ยวมาเป็นปลูกร่วมกับไม้ผล ไม้ยืนต้น เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำก็จะสามารถลดปัญหาดังกล่าวได้ส่วนหนึ่ง เพราะไม้ผล ไม้ยืนต้นจะช่วยซับแรงจากฝนที่จะตกลงสู่ผิวดินโดยตรง สามารถดูดซับน้ำเพื่อชะลอการไหลบ่าของน้ำ เป็นการสร้าง

หัวข้อ	รายละเอียด
	พื้นที่สีเขียวลดภาวะโลกร้อนได้อีกทางหนึ่ง และที่สำคัญไม้ผล ไม้ยืนต้นก็จะสามารถสร้างรายได้ ให้กับเกษตรทำให้มีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสังคมสืบไป
๕. วัตถุประสงค์ของโครงการ	เพื่อส่งเสริมการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ และทำให้เกิดอาชีพด้านการเกษตรที่ยั่งยืน
๖. ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	๑.เกษตรกรจำนวน ๔๐ คนมีการรวมกลุ่มเป็นสถาบันเกษตรกรด้านไม้ผลไม้ยืนต้น ๒.ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นได้ จำนวน ๒๐๐ ไร่
๗. พื้นที่เป้าหมาย	ทุกตำบล
๘. กิจกรรมหลัก	๑.จัดทำเวทีชุมชนเพื่อให้เกษตรกรร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา หาข้อตกลงร่วมในการเลือกชนิดพันธุ์ไม้ผล ไม้ยืนต้นที่เหมาะสมและจัดตั้งกลุ่ม ๒.อบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีในการปลูก การดูแลรักษาไม้ผล ไม้ยืนต้น ที่เหมาะสม ๓.สนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยเคมี และกล้าพันธุ์ไม้ผล ไม้ยืนต้นที่เหมาะสม (มะขาม ไผ่ อโวคาโด้ ฯลฯ) ๔.จัดทำข้อมูลเกษตรกร แปลงปลูก รวมทั้งการจับพิกัด GPS และติดตามประเมินผล
๙. หน่วยงานดำเนินการ	สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน
๑๐. ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ	ต.ค.๖๙ - ก.ย.๗๐
๑๑. งบประมาณ	๓๐๐,๐๐๐
๑๒. ผลผลิต (Output)	๑.เกษตรกรจำนวน ๔๐ ราย ได้ร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม และได้รับความรู้จากอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยี ๒.เกษตรกรได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยเคมี และพันธุ์ไม้ผลไม้ยืนต้นจำนวน ๒๐๐ ไร่
๑๓. ผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการ (Outcome)	เกษตรกรร้อยละ ๙๐ ที่ได้รับความรู้ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น สามารถนำกล้าพันธุ์ไปปลูกได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

หัวข้อ	รายละเอียด
๑. ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการส่งเสริมการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น เพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ และความมั่นคงยั่งยืนของเกษตรกร ในพื้นที่อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์
๒. ชื่อแผนงาน	ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

หัวข้อ	รายละเอียด
๓. แนวทางการพัฒนา	ประเด็นที่ ๒ พัฒนาเกษตรกรรม ผลิตภัณฑ์ OTOP SMEs วิสาหกิจชุมชน อุตสาหกรรม ให้มีคุณภาพ ปลอดภัยได้มาตรฐาน สร้างคุณค่าเพิ่ม และมีการบริหารจัดการด้านการตลาดสมัยใหม่
๔. หลักการและเหตุผล	ประชากรส่วนใหญ่ในอำเภอทองแสนขันประกอบอาชีพด้านการเกษตร เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะการปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อย เป็นต้น จากลักษณะภูมิประเทศมักจะเกิดปัญหาเมื่อเกิดฝนตกลงมาปริมาณมากจึงทำให้เกิดน้ำป่าไหลหลาก ดินโคลนไหลบ่าลงมาอย่างรวดเร็ว สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และปัญหาอีกประการคือ อายุโดยเฉลี่ยของเกษตรกรอำเภอทองแสนขันอยู่ระหว่าง ๕๖-๖๕ ปี ก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย ในอนาคตอันใกล้จะไม่สามารถผลิตพืชไร่ที่ต้องใช้แรงงานในการเพาะปลูกทุกๆปีได้ ฉะนั้นถ้าเกษตรกรปรับเปลี่ยนวิธีการปลูกพืชไร่ในลักษณะเชิงเดี่ยวมาเป็นปลูกร่วมกับไม้ผล ไม้ยืนต้น เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำก็จะสามารถลดปัญหาดังกล่าวได้ส่วนหนึ่ง เพราะไม้ผล ไม้ยืนต้นจะช่วยซับแรงจากฝนที่จะตกลงสู่ผิวดินโดยตรง สามารถดูดซับน้ำเพื่อชะลอการไหลบ่าของน้ำ เป็นการสร้างพื้นที่สีเขียวลดภาวะโลกร้อนได้อีกทางหนึ่ง และที่สำคัญไม้ผล ไม้ยืนต้นก็จะสามารถสร้างรายได้ ให้กับเกษตรทำให้มีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสังคมสืบไป
๕. วัตถุประสงค์ของโครงการ	เพื่อส่งเสริมการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ และทำให้เกิดอาชีพด้านการเกษตรที่ยั่งยืน
๖. ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	๑.เกษตรกรจำนวน ๔๐ คนมีการรวมกลุ่มเป็นสถาบันเกษตรกรด้านไม้ผลไม้ยืนต้น ๒.ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นได้ จำนวน ๒๐๐ ไร่
๗. พื้นที่เป้าหมาย	ทุกตำบล
๘. กิจกรรมหลัก	๑.จัดทำเวทีชุมชนเพื่อให้เกษตรกรร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา หาข้อตกลงร่วมในการเลือกชนิดพันธุ์ไม้ผล ไม้ยืนต้นที่เหมาะสมและจัดตั้งกลุ่ม ๒.อบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีในการปลูก การดูแลรักษาไม้ผล ไม้ยืนต้น ที่เหมาะสม ๓.สนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยเคมี และกล้าพันธุ์ไม้ผล ไม้ยืนต้นที่เหมาะสม (มะขาม ไผ่ อโวคาโด้ ฯลฯ) ๔.จัดทำข้อมูลเกษตรกร แปลงปลูก รวมทั้งการจับพิกัด GPS และติดตามประเมินผล
๙. หน่วยงานดำเนินการ	สำนักงานเกษตรอำเภอทองแสนขัน
๑๐. ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ	ต.ค.๖๙ - ก.ย.๗๐
๑๑. งบประมาณ	๓๐๐,๐๐๐

หัวข้อ	รายละเอียด
๑๒. ผลผลิต (Output)	๑.เกษตรกรจำนวน ๔๐ ราย ได้ร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม และได้รับความรู้จากอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยี ๒.เกษตรกรได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยเคมี และพันธุ์ไม้ผลไม้ยืนต้นจำนวน ๒๐๐ ไร่
๑๓. ผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการ (Outcome)	เกษตรกรร้อยละ ๙๐ ที่ได้รับความรู้ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น สามารถนำกล้าพันธุ์ไปปลูกได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

หัวข้อ	รายละเอียด
๑. ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการเกษตรแม่นยำ ลดต้นทุน และเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปุ๋ยสั่งตัด
๒. ชื่อแผนงาน	ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม
๓. แนวทางการพัฒนา	ประเด็นที่ ๒ พัฒนาเกษตรกรรม ผลิตภัณฑ์ OTOP SMEs วิสาหกิจชุมชน อุตสาหกรรม ให้มีคุณภาพ ปลอดภัยได้มาตรฐาน สร้างคุณค่าเพิ่ม และมีการบริหารจัดการด้านการตลาดสมัยใหม่
๔. หลักการและเหตุผล	อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นพื้นที่ที่มีการทำการเกษตรเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะพืชไร่ ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และมันสำปะหลัง โดยมีการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มเป็นแปลงใหญ่ ในแต่ละปีมีการซื้อปัจจัยการผลิตโดยเฉพาะปุ๋ยเคมีเป็นจำนวนมาก เนื่องจากปุ๋ยเคมีในปัจจุบันมีราคาแพงจึงทำให้เกษตรกรมีต้นทุนที่สูง จึงมีการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยสั่งตัดเพื่อสามารถเป็นการใช้ปุ๋ยเคมีได้อย่างมีประสิทธิภาพมีปริมาณตรงกับความต้องการของพืชในแต่ละช่วงการเจริญเติบโต คุ้มค่า ลดต้นทุนการผลิต แต่เกิดปัญหาในขั้นตอนของการผสมแม่ปุ๋ยในแต่ละสูตรให้ตรงกับสูตรปุ๋ยสั่งตัดของเกษตรกรในแต่ละพื้นที่มีความยุ่งยากในการจดจำ ใช้แรงงานจำนวนมากในการผสม ไม่มีความสะดวกจึงทำให้เกษตรกรหันกลับไปซื้อปุ๋ยสูตรสำเร็จ เพื่อความสะดวก จึงมีแนวคิดในการใช้เครื่องผสมปุ๋ยอัตโนมัติเพื่อจะแก้ปัญหาดังกล่าว และเกิดความแม่นยำทำให้การส่งเสริมการใช้ปุ๋ยสั่งตัดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
๕. วัตถุประสงค์ของโครงการ	๑. เพื่อส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพให้เกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยสั่งตัดได้มากขึ้น ๒. เพื่อลดต้นทุนปัจจัยการผลิตของเกษตรกร
๖. ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	๑.เกษตรกรสมาชิกแปลงใหญ่ร้อยละ ๘๐ สามารถใช้บริการปุ๋ยสั่งตัดได้ ๒. เกษตรกรสามารถลดต้นทุนค่าปัจจัยการผลิตด้านปุ๋ยเคมี ได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐
๗. พื้นที่เป้าหมาย	กลุ่มแปลงใหญ่อำเภอทองแสนขัน
๘. กิจกรรมหลัก	อบรมเทคโนโลยีการจัดการดินและปุ๋ย,จัดซื้อเครื่องผสมปุ๋ยอัตโนมัติ
๙. หน่วยงานดำเนินการ	กรมการข้าว / กรมส่งเสริมการเกษตร

หัวข้อ	รายละเอียด
๑๐. ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ	ต.ค.๖๙ - ก.ย.๗๐
๑๑. งบประมาณ	๔,๒๙๕,๙๐๐
๑๒. ผลผลิต (Output)	๑. เกษตรกรสมาชิกแปลงใหญ่ จำนวน ๒ กลุ่มได้รับการอบรม ๒. กลุ่มแปลงใหญ่ได้รับเครื่องผสมปุ๋ยอัตโนมัติ จำนวน ๒ เครื่อง
๑๓. ผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการ (Outcome)	๑. เกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ใช้ปุ๋ยสั่งตัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๒. เกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่สามารถลดต้นทุนค่าปัจจัยการผลิต (ปุ๋ยเคมี) ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐

๒. สรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่

ตารางที่ ๕๑ แสดงสรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่

โครงการ (Project)	ปัจจัยขาเข้า (Input)	กิจกรรม/กระบวนการ (Activities)	ผลการดำเนินกิจกรรม			แหล่งงบประมาณ	ปีที่ดำเนินการ
			ผลผลิต (Output) (เห็นผลทันทีหรือภายใน ๑ ปี)	ผลลัพธ์ (Outcome) (เห็นผลภายใน ๒ ปี)	ผลกระทบ (Impact) (เห็นผลภายใน ๓ - ๕ ปี)		
โครงการยกระดับการผลิตข้าวคุณภาพและระบบแปลงใหญ่	งบประมาณ ๕๐,๐๐๐ บาท เมล็ดพันธุ์ดี, ชุดวิเคราะห์ดิน, วิทยากร	อบรมลดต้นทุน, ใช้ปุ๋ยสั่งตัด/ปุ๋ยพืชสด, ส่งเสริมข้าวปลอดภัยและแปรรูปเพิ่มมูลค่า	เกษตรกร ๕๐ ราย อบรมลดต้นทุน/แปรรูป, วิเคราะห์ดิน ๕๐ แปลง	ต้นทุนลดลง ๑๕-๒๐%, ได้รับมาตรฐาน GAP, มีผลิตภัณฑ์แบรนด์ท้องถิ่น	รายได้สุทธิครัวเรือนเพิ่มขึ้น, ดินมีสุขภาพดีอย่างยั่งยืน, เป็นศูนย์กลางข้าวคุณภาพ	กรมการข้าว/กรมส่งเสริมการเกษตร	๒๕๗๐
โครงการบริหารจัดการผลผลิตและลดมลพิษสิ่งแวดล้อม	งบประมาณ ๒๗๐,๐๐๐บาท เครื่องจักรผลิตปุ๋ยอัดเม็ด, สารชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืช, และหลักสูตรโรงเรียนเกษตรกร (IPM)	อบรมจัดการศัตรูพืช (IPM), ผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด และรณรงค์ลดการเผาในพื้นที่	เกษตรกร ๑๐๐ ราย ได้รับการอบรมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดและการจัดการศัตรูพืช (IPM) , มีการรวมกลุ่มจำหน่ายผลผลิตในระบบแปลงใหญ่ ๓๐ ราย	เกษตรกรลดการพึ่งพาสารเคมีและปุ๋ยเคมีราคาแพง , สามารถควบคุมการระบาดของศัตรูพืชได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับชุมชน	ปัญหาหมอกควัน (PM ๒.๕) ลดลงจากการจัดการวัสดุเหลือใช้เป็นปุ๋ยแทนการเผา, ต้นทุนการผลิตลดลง	งบพัฒนาจังหวัด/กรมส่งเสริมการเกษตร	๒๕๗๐
โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตท่อนพันธุ์ดี	งบประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ท่อนพันธุ์มันสำปะหลังพันธุ์ดีปลอดโรค	อบรมการผลิตพันธุ์มันสะอาดปลอดโรค, จัดทำแปลงต้นแบบมันสะอาด	เกษตรกร ๑๐๐ ราย ได้รับการอบรมและจัดทำแปลงต้นแบบพันธุ์ดีในพื้นที่	มีท่อนพันธุ์สะอาดกระจายภายในอำเภอ ลดความเสี่ยงจากโรคใบด่างมันสำปะหลัง	ศูนย์กลางการผลิตท่อนพันธุ์สะอาด ผลผลิตมีเปอร์เซ็นต์แป้งสูงสม่ำเสมอ เป็นที่ต้องการของอุตสาหกรรมแปรรูป	งบพัฒนาจังหวัด/กรมวิชาการเกษตร	๒๕๗๐

โครงการ (Project)	ปัจจัยขาเข้า (Input)	กิจกรรม/กระบวนการ (Activities)	ผลการดำเนินกิจกรรม			แหล่งงบประมาณ	ปีที่ดำเนินการ
			ผลผลิต (Output) (เห็นผลทันทีหรือภายใน ๑ ปี)	ผลลัพธ์ (Outcome) (เห็นผลภายใน ๒ ปี)	ผลกระทบ (Impact) (เห็นผลภายใน ๓ - ๕ ปี)		
โครงการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรอย่างยั่งยืน	งบประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ บาท เครื่องจักรกลขุดสระน้ำ, กล้าพืชใช้น้ำน้อย และหลักสูตรการบริหารจัดการน้ำ	ขุดสระน้ำขนาดเล็กในไร่นา, อบรมการใช้น้ำและปรับเปลี่ยนพืชใช้น้ำน้อย	ขุดสระน้ำขนาดเล็กในไร่นา ๑๐ สระ , เกษตรกร ๓๐ ราย ผ่านการอบรมการใช้น้ำและพืชใช้น้ำน้อย	เกษตรกรมีแหล่งน้ำสำรองสามารถทำการเกษตรได้แม้ในช่วงฝนทิ้งช่วง , มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกพืชที่เหมาะสมกับปริมาณน้ำ	ระบบนิเวศการเกษตรมีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, เกษตรกรสามารถผลิตพืชได้ตลอดปี ลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาน้ำฝนเพียงอย่างเดียว	สถานีพัฒนาที่ดิน/อปท.	๒๕๗๐
โครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่และวิสาหกิจชุมชนสู่ Smart Group	งบ ๔๕,๐๐๐ บาท ระบบ Online Marketing, ดูงานนวัตกรรม, บรรจุภัณฑ์	พัฒนาศักยภาพ YSF, อบรมตลาดออนไลน์, พัฒนาบรรจุภัณฑ์และเสริมความแข็งแกร่งกลุ่ม	เกษตรกร ๒๐ ราย/แห่ง อบรมการตลาดออนไลน์/บรรจุภัณฑ์/แหล่งเรียนรู้	มีช่องทางขายออนไลน์เพิ่มขึ้น ๒-๓ ช่องทาง, กลุ่มมีความเข้มแข็งในการจัดการ	เกิดผู้นำเกษตรรุ่นใหม่กลับสู่ถิ่น, เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งไม่พึ่งพาพ่อค้าคนกลาง	อปท.	๒๕๗๐

บรรณานุกรม

กรมการปกครอง. (๒๕๖๗). **สถิติจำนวนประชากรและบ้าน พื้นที่อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์**. สืบค้นจาก ระบบสถิติทางการทะเบียน สำนักบริหารการทะเบียน.

กรมการพัฒนาชุมชน. (๒๕๖๗). **ข้อมูลพื้นฐานระดับพัฒนาชนบท ปี ๒๕๖๗**. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.

กรมชลประทาน. (๒๕๖๗). **ข้อมูลแหล่งน้ำ แผนที่ลุ่มน้ำ และโครงข่ายทางน้ำในพื้นที่จังหวัดอุตรดิตถ์**. อุตรดิตถ์: โครงการชลประทานอุตรดิตถ์.

กรมพัฒนาที่ดิน. (๒๕๖๗). **ฐานข้อมูลกลุ่มชุดดิน ข้อมูลความลาดชัน และลักษณะการใช้ที่ดิน อำเภอทองแสนขัน**. สืบค้นจาก http://agri-map-online.moac.go.th

กรมส่งเสริมการเกษตร. (ม.ป.ป.). **ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง**. สืบค้นเมื่อ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙, จาก https://farmer.doae.go.th/

กรมส่งเสริมการเกษตร. (ม.ป.ป.). **ระบบสารสนเทศการบริหารจัดการกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร (ระบบ ๓ก.)**. สืบค้นเมื่อ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙, จาก https://ffgdev.doae.go.th/admin/site/index

กรมส่งเสริมการเกษตร. (ม.ป.ป.). **ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน**. สืบค้นเมื่อ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙, จาก https://smcemanage.doae.go.th/login

ที่ว่าการอำเภอทองแสนขัน. (๒๕๖๗). **แผนที่แสดงขอบเขตการปกครองและข้อมูลสภาพทั่วไปอำเภอทองแสนขัน**. อุตรดิตถ์: สำนักงานอำเภอทองแสนขัน.